

Міністерство освіти і науки України

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Міжнародна науково-практична конференція

**«ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ: ІСТОРІЯ,
СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ»**

(17–18 квітня 2015 року, Харків)

Харків
2015

УДК 316. 378. 42

ББК 88. 5

Редакційна колегія:

ГОЛОВУЮЧИЙ:

Туренко Анатолій Миколайович, доктор технічних наук, професор, ректор ХНАДУ.

ЗАСТУПНИКИ:

Богомолов В. О., доктор технічних наук, професор, заступник ректора з наукової роботи ХНАДУ;

Нікуліна Н. В., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри українознавства ХНАДУ;

Тарароєв Я. В., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії НТУ «ХП»;

Чорний Д. М., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри українознавства ХНУ імені В. Н. Каразіна.

ЧЛЕНИ ОРГКОМІТЕТУ:

Бекетов Ю. О. – професор ХНАДУ, декан факультету транспортних систем ХНАДУ, кандидат економічних наук;

Танцюра В. І. – професор ХНУ імені В. Н. Каразіна, доктор історичних наук;

Прилуцька Л. А. – доцент ХНАДУ, кандидат історичних наук, учений секретар ХНАДУ;

Домановський А. М. – доцент ХНУ імені В. Н. Каразіна, кандидат історичних наук (відповідальний секретар конференції);

Булавина В. В. – старший викладач НТУ «ХП»;

Городиська О. М. – доцент НТУ «ХП», кандидат філософських наук;

Ковальов В. І. – доцент ХНАДУ, кандидат історичних наук;

Олешко Н. П. – доцент ХНАДУ, кандидат історичних наук;

Ніколаєнко О. О. – доцент ХНАДУ, кандидат історичних наук;

Золотарьов В. С. – доцент ХНАДУ, кандидат історичних наук;

Книшенко Н. П. – доцент ХНАДУ, кандидат філологічних наук;

Бугаєвська Ю. В. – доцент ХНАДУ, кандидат педагогічних наук.

Волонтерський рух : історія, сучасність, перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17-18 квітня 2015 року. – Харків: Видавництво ХНАДУ, 2015. – 160 с.

© ХНАДУ, 2015

ЗМІСТ

Туренко А. М. Особливості добродійної діяльності в ХНАДУ	6
Ostapenko Y. M. Volunteering: introduction to some theory	8
Авраменко Є. Г., Васильєв М. К. Волонтерський рух в Україні: засади і принципи діяльності	12
Андриєнко Б. А., Золотарєв Б. В. Роль волонтерства в організації міжнародного олімпійського руху	15
Анищенко А. П. «Ера милосердя» в волонтерському русі харківської територіальної громади	19
Апуктін В.Г., Богомолів О.Є. До питання розвитку волонтерського руху в Україні та Європі	23
Бандуровська М. А., Ісаєва М. А. Волонтерська діяльність в Україні: законодавчі й правові аспекти	27
Бражнік А. О. Освітня діяльність жіноцтва на Харківщині в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.	30
Бугаєвська Ю. В. Соціально-педагогічні інновації у волонтерстві	33
Герасименко О. И. К вопросу о развитии отечественного волонтерского движения	37
Голуб В. Л. Про небезпеку спотворення суспільного сприйняття волонтерства	41
Городыская О. Н. Проблема индивидуальности и солидарности в современном обществе	45
Долгормаа Б., Отгонэрдене О. Сотрудничество Монголии с ЮНИСЕФ	48
Домановський А. М. Волонтерство в археологічних експедиціях (з досвіду Херсонської археологічної експедиції «Цитадель» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна)	52
Зверєва С. С. Організації жіночої взаємодопомоги наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.	56
Золотарьов В. С. До питання про політичне волонтерство під час Першої світової війни (на прикладі КДП Росії)	59
Іванова Є. В. Волонтерство як історико-культурне явище в сучасній Україні	63
Кадигроб Ю. Ю., Бондаренко Ю. В. Особливості та принципи діяльності волонтерів	66

Каплун А. Г., Татарська А. С. Допомога українським військовим (2014–2015 рр.)	70
Книшенко Н. П. Статус сучасного українського волонтерського руху	74
Ковальов В. І., Kovaliov D. Волонтерство: погляд на проблему....	78
Кожухаренко Л. В. Волонтерський рух у світі й Україні: історія і сьогодення	82
Колбая В.З., Юсифов Р.Г. Проблемы волонтерского движения в Украине (опираясь на опыт волонтерства в США)	86
Корнацький І. А. Спільні культурні ініціативи Артемівського краєзнавчого музею і волонтерського руху «Бахмут український»	90
Костишак М. В. Добродійно-меценатська діяльність в Україні доби Гетьманщини	93
Кулик М. М., Дуров Б. С. Волонтерство та добровольчий рух як соціокультурні явища	96
Курушина М. А. Семантико-стилістичні особливості лексем «волонтер» і «доброволець» у сучасній українській публіцистиці	99
Лощенко І.О., Водяницький С.О. Історія волонтерського і добровольчого руху в Україні та світі	104
Максимович М. В. Православні міські братства кінця XVI – першої половини XVII ст. крізь парадигму волонтерського руху (з історії становлення громадянського суспільства в Україні)	107
Мариняк Р. С. Організації «третього сектору» (некомерційні, неприбуткові, добровольчі): ціннісні орієнтація та мотивація волонтерів	111
Мусієнко В.С., Іванов А. Ю. Унікальність волонтерського руху в Україні	115
Ніколаєнко О. О. Діяльність польських жінок Наддніпрянщини у галузі просвіти наприкінці XIX – на початку XX ст.	118
Олешко Н. П. Висвітлення харківського волонтерського руху у засобах масової інформації	121
Полівенок І. В., Фалько О.С., Нікуліна Н. В. Інтернаціональна медична волонтерська діяльність: досвід кардіохірургів Харкова	125

Прилуцька Л. А. Волонтерство в неурядовій організації «Телефон довіри».....	128
Руденко С. М. Волонтерська діяльність благодійного фонду «Їжа життя».....	132
Руднєв Е. С., Приходько А. С. Волонтерська праця: психологічний аспект	137
Середкіна О. В. Громадське суспільство та його роль у формуванні експертного середовища (на прикладі проекту «Вільний університет Майдан Моніторинг»).....	140
Сухобокова О. О. Волонтерська допомога Україні від української діаспори США і Канади під час проведення АТО	143
Сяоцюнь Ян, Чмыхало Е. П. История развития Красного Креста в Китае	147
Тимченко С. С., Шмаріна А. В. Історія волонтерської діяльності у світі та в Україні.....	151
Холєва Є. С., Трубіцина І. А. Волонтерство як прояв громадської діяльності	155

ОСОБЛИВОСТІ ДОБРОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ХНАДУ

А. М. Туренко

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Доброчинність як традиційна ознака українства притаманна багатьом нашим співвітчизникам, а звичай благодіяння через виконання своїх громадських обов'язків особливо властивий для освітянської спільноти.

«Якщо можеш допомогти – то допомагай!» – під таким девізом ректорат, профспілковий комітет і весь колектив Харківського національного автомобільно-дорожнього університету відгукнувся на загальнонаціональну біду сучасної України – допомогти громадянам, які опинилися в епіцентрі бойових дій, врятувати свої сім'ї, дітей і життя. Родини вимушених переселенців із зони бойових дій, а це 46 осіб, були розселені в 15 кімнатах трьох університетських гуртожитків (№ 1, № 5 та № 6) студентського містечка ХНАДУ. Більшість родин приїхали до Харкова безпомічними і без розуміння того, як далі складеться їхня доля. Олексій Олександрович Фендіков, Людмила Іванівна Назарова, Ольга Володимирівна Назарова, Володимир Сергійович Макашутін, Оксана Михайлівна Сеїдова, Дмитро Олександрович Ізварин, Зоя Віталіївна Закревська і Сергій Миколайович Закревський отримали від ХНАДУ належну допомогу, що виявилася настільки оперативною та організаційно бездоганною, що у них навіть не виникло додаткових прохань і запитань.

У дуже короткий проміжок часу у ХНАДУ було розроблено програму всебічної підтримки вимушених переселенців, у стислі терміни організовано збір одягу, взуття, продуктів і побутового приладдя для родин. Під час зустрічі з переселенцями Донбасу ректор і представники профспілкового комітету вручити їм фінансову допомогу, талони на безкоштовне харчування в студентській їдальні та дізналися про їхні додаткові потреби і запити. Але найголовніше, що всі переселенці були забезпечені необхідними побутовими зручностями і навіть роботою.

Окрім того, в університеті поселено майже 82 студенти з різних вишів, які приїхали з охоплених бойовими діями територій. Для них розробляється окрема програма з можливістю для тих, хто вчився за

технічними спеціальностями, і надалі навчатися саме в нашому університеті.

Згуртований і дружний колектив університету з року в рік активно підтримує усталені десятиліттями традиції, що виховують почуття патріотизму і гордості за свою *alma mater*, пропагує вищість суспільних інтересів над особистими. У межах програми «Соціального партнерства» університет надає викладачам, співробітникам і студентам соціальну, матеріальну і юридичну допомогу, всіляко сприяючи і забезпечуючи їм упевненість у завтрашньому дні. Бездоганно виконуючи всі положення угод соціального партнерства, профспілка університету успішно зреалізовує близько десяти соціальних і мотивувальних програм, спрямованих на підтримку тих, хто потребує будь-якої допомоги: не лише матеріальної, але й у вирішенні проблем, пов'язаних із навчанням та працевлаштуванням, поліпшенням житлових умов і лікуванням, оздоровленням і відпочинком.

Колектив ХНАДУ ніколи не забуває про ветеранів, які своєю багаторічною працею сприяли розвитку нашого вишу, а також уже непрацюючих пенсіонерів і ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС. У профспілковому комітеті для колишніх співробітників цілодобово працює телефон з автовідповідачем, їм (за необхідності) допомагають вирішувати нагальні проблеми життєзабезпечення.

Під особливою і пильною опікою керівництва ХНАДУ і сироти, які навчаються в університеті й особливо гостро потребують не лише матеріальної допомоги, але й батьківської турботи. Зараз 47 студентів-сиріт знаходяться на повному утриманні ВНЗ. Таким студентам ХНАДУ, крім стипендії, виплачує компенсацію на харчування та придбання одягу, надає у разі великої необхідності матеріальну допомогу (цьогоріч вона склала по 1 000 грн кожному), піклується про відпочинок та оздоровлення студентства. Загалом можна констатувати, що забезпечення підтримки молоді було, є і залишається головною метою існування профспілкового комітету університету. Студенти з будь-якими питаннями або проблемами можуть звернутися до студентської профспілки, де їм обов'язково допоможуть. Первинна профспілка забезпечує пільговий проїзд в міському електротранспорті (до речі, цими пільгами користується понад три тисячі студентів), організацію різних культурно-масових та інших пізнавальних і мистецьких заходів.

Університет піклується не лише про своїх студентів-сиріт. На сьогодні наш університет постійно опікується двома інтернатами, де

виховуються діти, позбавлені з різних причин батьківської турботи. Це підшефна школа-інтернат із вадами мови м. Харкова комунальної форми власності і Вовчанська загальноосвітня школа з пришкільним інтернатом. Щороку наші студенти допомагають підшефному інтернату селища міського типу Вовчанськ продуктами й одягом, на День знань допомагають шкільним приладдям і канцтоварами, виїжджають великим університетським колективом до школи-інтернату для організації святкової атмосфери для вихованців цих закладів. Також до Дня святого Миколая і до Нового року учасники художньої самодіяльності ХНАДУ влаштовують концерти, а також вручають їм привезені подарунки і солодощі. Дирекція підшефних шкіл-інтернатів вдячна профспілці університету за своєчасну істотну і так необхідну у важке сьогодення допомогу, адже будь-яке їхнє прохання виконується беззаперечно.

Підтримка потрібна кожній людині, особливо в скрутну хвилину, тому згуртований колектив у нагальних ситуаціях завжди приходить на допомогу. І надію на таке ставлення має кожен з наших працівників чи викладачів і студентів, адже ХАДІ-ХНАДУ – одна монолітна й дружня родина.

VOLUNTEERING: INTRODUCTION TO SOME THEORY

Y. M. Ostapenko

Monash University, Faculty of Art, Australia

I would like to start with ask a simple question from Dekker & Halman [3] – Why do people volunteer? Many of you may immediately imagine some picture from you deepest memory of some event or picture a person who distributes time, energy, experience, money, knowledge to some who need it the most. Sociologies may say that this phenomenon has very direct connection to a person's personality: some people are by nature helpful, working and kind and a number of people are less so. Definitely we all see those people who very often do something extra, are always willing to help, ready to take the initiative, whether in the workplace, in the neighbourhood or at home. We also know the other kind of people who stay passive most of the time, each time have something

else to do. This links us to the studies, that is more specifically lead toward direct «helping behaviour, service delivery, and unpaid work» [3, 3]. But if we look on volunteering as social activities, we may have in mind that volunteering activities took place in any society where the different individuals work and live together.

Volunteering and active participation in voluntary organisations are considered to be important elements of civil society; it is believed that they make social unity and demonstrate certain level of political democracy. It is logical to have such different views and understanding volunteers and volunteering, so the academic literature could be sorted at least into two different groups. Salamon & Sokolowski [12] believe that one of the group might represents and focuses on essentially micro-structural factors, seeing volunteering initially as an individual behaviour, reasonable by individual values, beliefs, preferences, interests, or social networks. It is practical that in such studies the main focus is: what is peoples' motivation to participate and be a volunteer? Bourdieus' social capital theory [2] and the theory of personal value systems [8]; [9] help to understand person motivation and initiatives. «Social capital» represents the strength of social connections that attach an individual to organizational activities such as a social movement or non-profit organizations including educational, religion and ecological organisation. So, as stronger the ties are the greater the involvement in volunteer activity becomes McAdam & Paulsen [5]; Snow et al. [13]; Ferree & Merrill [4]; Wilson [15]. Personal value systems more often associated with propensity toward volunteering include altruism, self-understanding, and emotional gratification Arrow [1]; Monroe [6]; Piliavin [7]. These two key factors are, in turn, associated with socio-demographic factors such as age, gender or ethnicity Wilson [15].

The second group of studies may combine the literature that focuses on macro-structural factors, viewing volunteering as a collective action in general and in the context of broader social forces and institutions. In opposite to the micro-structural arguments, which look for individual motives, this approach concentrates on opportunity structures, which include social conditions that empower voluntary action. These conditions related to family structure, ethnic-cultural diversity, economic and political stability or instability, which is thought to incite people to take various forms of collective action [12, 78]. The same authors propose to use four possible explanations of the patens of volunteering. According to

them, the first possible explanation of the patterns of volunteering was formulated by Burton Weisbrod [14] and it has very strong connection between grows out of the market non-profit sector [12, 78]. Weisbrods' theory called failure theory and it argues that it is crucial «for both the market and the state to satisfy public demands for collective-type goods, particularly where considerable heterogeneity exists in a country».

The second theory called «Interdependence Theory» and it is more about a different conceptualization of the relationship between government and volunteerism and it has been focusing on the evolution of social policy in market economies. Voluntary organizations pretend to be independent players in social activities and even produce some policy for their operation, but because they have their own limitation, in case of voluntary failure, they look to the state for assistance. As a result, this leads to a cooperative relationship between state authorities and voluntary groups as considerations of effectiveness, legitimacy, and avoidance of unnecessary conflict or bureaucratization prompt government agencies [11].

The third macro-structural explanation of the scale of volunteering is «Resource Mobilization Theory». According to this theory social movements' success based on the availability of governmental support and on the availability of social and organizational resources, that can be used to mobilize participation in volunteering organisations [15].

The fourth explanation of variations in volunteering draws on the «social origins» theory of non-profit sector development formulated by Salamon and Anheier [10]; see also [12]. This theory looked at the evolution of the non-profit sector as the product of a wider group of social relationships. Those relationships reflect on how societies deal with the tensions of industrialization. More precisely, the theory focuses on key social groups, commercial middle class elements, and workers, as well as on the position and power of the state and religious authorities.

In a conclusion it has to be suggested that volunteering need to be viewed not only as personal individual choice or a spontaneous action of altruism, but, reasonably, it is shaped by larger social and institutional forces. For researchers who would like to study volunteering more useful is to apply some theory that provides the researcher with theoretical tools for their investigation. Social and political structures do influence the probability that volunteering will take place in a particular form. For the broader perspective of explanation of volunteering, there is still a need to

tie this macro-structural approach to an analysis of the microstructural factors that affect whether individuals take advantage to volunteer.

References

1. *Arrow, K. J.* (2012). *Social choice and individual values* (Vol. 12). Yale university press.
2. *Bourdieu, P.* (2011). *The forms of capital*.(1986). *Cultural theory: An anthology*, 81–93.
3. *Dekker, P., & Halman, L.* (2003). *Volunteering and values*. In *The values of volunteering* (pp. 1–17). Springer US.
4. *Ferree, M. M., & Merrill, D. A.* (2000). Hot movements, cold cognition: Thinking about social movements in gendered frames. *Contemporary Sociology*, 454–462.
5. *McAdam, D., & Paulsen, R.* (1993). Specifying the relationship between social ties and activism. *American journal of sociology*, 640–667.
6. *Monroe, F. B.* (1991). John Donne's people. *Journal of Politics*, 5.3, 2, 394–533
7. *Piliavin, A.* (1994). *Feeling good by doing good*. American Sociological Association paper.
8. *Postman, L., Bruner, J. S., & McGinnies, E.* (1948). Personal values as selective factors in perception. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 43(2), 142.
9. *Rokeach, M.* (1973). *The nature of human values* (Vol. 438). New York: Free press.
10. *Salamon, L. M., & Anheier, H. K.* (1998). Social origins of civil society *Voluntas*, 9, 3, 211–248.
11. *Salamon, L. M.* (1995). *Partners in public service*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
12. *Salamon, L. M., & Sokolowski, S. W.* (2003). Institutional roots of volunteering (pp. 71–90). Springer US.
13. *Snow, D. A., Zurcher, L. A., & Eklund-Olson, S.* (1983). Further thoughts on social networks and movement recruitment. *Sociology*, 112–120.
14. *Weisbrod, B.* (1978) *The voluntary independent sector*: Lexington, MA: Lexington Books.
15. *Wilson, J.* (2000). Volunteering. *Annual review of sociology*, 215–240.

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ: ЗАСАДИ І ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ

Є. Г. Авраменко, М. К. Васильєв

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В Україні існує давня традиція суспільної праці, взаємодопомоги, піклування про ближнього. Осіб, які працювали у цій сфері, називали по-різному: громадськими діячами, альтруїстами, доброчинцями, добровольцями тощо. Однак настали нові часи і по-іншому стали називати таких людей – волонтери [1].

Волонтерський рух – доброчинна діяльність, що здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот і суспільства в цілому. Людину, яка добровільно надає безоплатну соціальну допомогу та послуги інвалідам, хворим, представникам незахищених верств населення і соціальним групам, що опинилися в складній життєвій ситуації, називають волонтером.

Роком виникнення волонтерського руху у світі вважається 1859 рік. В Україні ж волонтерство з'явилося на початку 90-х минулого століття, а офіційно його визнано Постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 року, якою також затверджено «Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг». Кожного календарного року, зокрема 5 грудня, відзначається Міжнародний день волонтера [2].

У Загальній декларації волонтерів, прийнятій на XVI Всесвітній конференції волонтерів 2001 року в Амстердамі, визначено такі принципи діяльності волонтерів:

- визнання права на закріплення за всіма чоловіками, жінками та дітьми, незалежно від їхньої раси, віросповідання, фізичних особливостей, відповідного соціального та матеріального становища;
- поважання гідності й культури всіх людей;
- надання допомоги, безкоштовних послуг особисто чи організовано в дусі партнерства та братерства;
- визнання рівної важливості особистих і колективних потреб, сприяння їх забезпеченню;
- перетворення волонтерства на елемент набуття нових знань і навичок, удосконалення здібностей, стимулюючи при цьому ініціа-

тиву та творчість людей, надаючи кожному можливість бути творцем, а не користувачем, спостерігачем [3].

Волонтерська діяльність ґрунтується на таких основоположних засадах:

- добровільність і добродійність;
- законність;
- гуманність і гідність;
- спільність інтересів і рівність прав її учасників;
- гласність;
- відповідальність;
- конфіденційність.

Суб'єктами волонтерської діяльності є фізичні особи – волонтери, які можуть входити до волонтерських організацій (об'єднань) – громадських чи релігійних організацій, що діють відповідно до їх статутів (положень).

Волонтерська діяльність провадиться за такими напрямками:

– надання соціальних послуг громадянам, які перебувають у складних життєвих обставинах (інвалідність, часткова втрата рухової активності у зв'язку зі старістю чи станом здоров'я, відсутність житла або роботи, наслідки стихійного лиха, катастроф тощо);

– надання соціальних послуг дітям та молоді, які перебувають у складній життєвій ситуації у зв'язку з інвалідністю, хворобою, сирітством, безпритульністю, малозабезпеченістю, конфліктами і жорстоким ставленням у сім'ї [4].

Волонтерська діяльність як прояв милосердя і добродійності буде існувати доти, доки існує потреба людей у тій чи іншій допомозі, а державна участь у задоволенні потреб своїх громадян, їхній соціальній підтримці достатньо обмежена. Роль волонтерства у соціальній сфері визнана на державному рівні, що знаходить своє підтвердження в окремих законодавчих документах, зокрема у законах України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги», в яких добровільна праця волонтерів визнається як необхідна та суспільно корисна для всіх її учасників.

Особливість волонтерського руху в Україні полягає у тому, що найчисельнішою групою волонтерів, які працюють у соціальній сфері, є учнівська та студентська молодь. Участь молодих людей у волонтерському русі дає їм змогу зробити особистий внесок у розв'язання соціальних проблем, випробувати свої можливості, беручи

участь у проектах і програмах соціальної спрямованості. Теоретична й практична підготовка учнівської та студентської молоді до волонтерської діяльності здійснюється у Школах волонтерів, а підготовка координаторів волонтерських груп до волонтерської діяльності регулюється у Школах організаторів діяльності волонтерів.

Волонтерських організацій в Україні багато, одна з них – Всеукраїнський благодійний фонд «Серце до серця». Головною метою діяльності фонду є робота в інтересах суспільства та окремих категорій осіб, зокрема порятунку життя і здоров'я українських дітей. Фонд зосереджує увагу на придбанні та передачі у встановленому чинним законодавством порядку в безоплатне користування лікувальним закладам та безпосередньо набувачам благодійної допомоги медичного обладнання та медичних інструментів, а також витратних матеріалів та медикаментів, призначених для рятування і підтримки життя [5].

Благодійний фонд підтримує та встановлює зв'язки з подібними благодійними та громадськими організаціями, у тому числі з іноземними та міжнародними. Фонд співпрацює з вищими навчальними закладами України, залучаючи студентів до волонтерської діяльності, яка є особливою формою благодійництва. Наприклад, фондом проводяться велопробіги, танцювальні бали, майстер-класи з рукоділля, образотворчого мистецтва, футбольні матчі, виступи естрадних зірок та оркестрів. Останні роки організація проводить благодійні аукціони побачень. Співпрацюючи з профспілками університетів, Всеукраїнський благодійний фонд «Серце до серця» організовує за допомогою соціальних мереж аукціон, зміст якого полягає у продажу та купівлі побачень з обраною людиною. Кошти за «лот» йдуть на допомогу дітям з різними фізичними вадами. Організувати такий захід не складно, а кількість зібраних коштів достатньо велика [5].

Отже, волонтерська діяльність прищеплює у соціальній сфері держави нові, творчі й дуже сміливі ідеї, основна місія яких полягає у вирішенні найгостріших і найскладніших соціальних проблем, що на перший погляд видаються глухим кутом, а завдяки волонтерам таки знаходять своє розв'язання й позитивне вирішення.

Література

1. Волонтер – це покликання: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chtei-knteu.cv.ua/profi/74/volonter.php>

2. Волонтерський рух. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Волонтерство: poradnik dla organizatora wolonterskiego ruchu / Укладач: Т. Л. Лях. – К.: ВГЦ «Волонтер», 2001. – 150 с.
4. Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
5. Офіційний сайт Всеукраїнського благодійного фонду «Серце до Серця»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sercedoserca.com.ua>

РОЛЬ ВОЛОНТЕРСТВА В ОРГАНІЗАЦІИ МЕЖДУНАРОДНОГО ОЛИМПІЙСКОГО ДВИЖЕНІЯ

Б. А. Андриенко

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

Б. В. Золотарёв

*Харьковский национальный юридический университет
имени Ярослава Мудрого*

Олимпийские игры являются крупнейшим международным форумом не только на уровне мирового спорта, но и во всей мировой политике. Организация и проведение олимпиад – это очень сложный механизм, который требует целого комплекса мероприятий: политического, экономического, спортивного и культурного характера. Для успешного проведения Олимпийских игр требуется большое количество волонтеров (добровольцев), которые выполняют различную работу по организации и проведению игр, что значительно снижает экономические расходы.

Целью данной статьи является стремление рассмотреть роль и значение волонтерства в современном олимпийском движении, выявить динамику его развития.

Эволюция волонтерского движения, применительно к Олимпийским играм, начинается с 1912 г. (Олимпийские игры в Стокгольме в 1912), Антверпене (1920), Париже (1924) и Амстердаме (1928), в которых приняли участие волонтеры из ассоциаций, наподобие движения бойскаутов. Эти молодые люди осуществляли несложную, но очень важную для организации Олимпийских игр деятельность, а именно доставка почты, уборка и помощь в поддержании порядка во время проведения Игр.

После Второй мировой войны волонтерское движение резко набирает обороты.

Количество участников возрастает. Статистика фиксирует 2191 человек (преимущественно тех же молодых людей из «скаутских» альтруистских организаций) на Олимпийских играх в Хельсинки (1952). В Мельбурне в 1956 г. количество волонтеров возрастает уже до 3500 человек.

По мере того, как Олимпийские игры набирают обороты и становятся все более популярными, возрастает количество индивидуальных волонтеров, расширяется и круг их обязанностей. На зимних Олимпийских играх в Осло (1952 г.) в задачи волонтеров входили исследования и помощь в подготовке спортивного оборудования под надзором квалифицированного персонала. В 1960 году в Скво-Велли и Риме волонтеры работали в качестве переводчиков и водителей для участников Олимпийских игр. В Риме 155 волонтеров работали на правах ассистентов в прессе. Роль этой волонтерской функции возросла, начиная с 70-х годов, когда экстенсивно начала возрастать степень освещения олимпийских событий в СМИ.

Игры в Лэйк-Плэсиде в 1980 г. стали расцветом волонтерского движения в рамках олимпиады. Как писали журналисты, «без этой армии 6700 добровольцев восхитительно масштабные и хорошо организованные XIII зимние Олимпийские игры не имели бы шансов стать реальностью». В Сараево (1984 г.) в волонтерской работе было занято 4000 добровольцев. Олимпийские волонтеры превратились из малозначащей массовки в ключевую силу проведения Олимпийских игр. В Лос-Анджелесе (1984 г.) для 30000 волонтеров была расширена сфера деятельности от организации выставок до помощи при проведении церемоний открытия и закрытия игр. В Сеуле (1988 г.) волонтеров было немногим меньше, чем в Лос-Анджелесе, а в Барселоне в 1992 г. их количество составило 34548 человек. В Нагано (1998 г.) насчитывалось 32579 волонтеров, что сопоставимо с их количеством в Лиллехаммере в 1994 году [3, с. 7].

Современная модель олимпийского волонтерства сформировалась в период с 1980 по 1992 год – от Лейк-Плэсида до Барселоны. Разрабатывая масштабные сценарии будущих Олимпиад, МОК и национальные олимпийские комитеты стали делать ставку на обязательное участие добровольцев в их проведении. На лос-анджелесской Олимпиаде 1984 года волонтеры были уже признаны «офици-

альными помощниками», разделяющими олимпийские идеалы. Сам же термин «олимпийский волонтер» впервые был публично закреплен в докладе тогдашнего президента МОК Хуана Антонио Самаранча, прочитанном во время Игр 1992 года [4, с. 197].

В новом тысячелетии ни одна Олимпиада не может состояться без интенсивной и эффективной волонтерской работы. Количество добровольцев исчисляется десятками, а иногда и сотнями тысяч. Именно они создают у спортсменов, болельщиков и журналистов запоминающийся имидж олимпийских игр.

Международный опыт олимпийского волонтерства становится обязательной составной частью формулы успеха, на которую опираются организаторы Олимпиад. Так, игры в Пекине среди своих безусловных достижений числят доведенную до совершенства работу «волонтерской сборной». Этот опыт пристально изучили организаторы последующих Олимпийских игр – в Ванкувере, Лондоне и Сочи.

Пекинская Олимпиада побила рекорд по количеству волонтеров: 70 тысяч из них работали на Олимпийских и 30 тысяч – на Параолимпийских играх. В сопутствующие Играм программы было вовлечено практически все население китайской столицы. Самой масштабной стала акция «Улыбающийся Пекин», участники которой шириной и продолжительностью улыбки должны были продемонстрировать «гуманитарный характер» XXIX летней Олимпиады и дружелюбие организаторов по отношению к иностранцам. Воплощая масштабный замысел своего правительства, зарубежным гостям улыбался миллион китайцев.

Основной состав волонтерской армии – студенты пекинских вузов и соотечественники из Гонконга, Макао и с Тайваня в возрасте от 18 до 25 лет. 100 тысяч волонтеров были отобраны из 1,2 миллиона претендентов, среди которых – 13 ветеранов МИД КНР, множество патриотов преклонного возраста и 22 тысячи иностранцев. Главным требованием к добровольцам было хорошее знание иностранного языка, в особенности английского, что для Китая всегда было проблемой. Не случайно работу по взаимодействию с иностранными СМИ осуществляли 259 волонтеров-полиглотов из-за рубежа: требовалось понимание языка на уровне устной речи и профессионального спортивного жаргона. Другими критериями отбора стали коммуникабельность и трудолюбие.

Пекинские волонтеры обслуживали олимпийские комплексы, работали в двух тысячах информационных центрах для иностранцев, помогали гостям Олимпиады ориентироваться на улицах мегаполиса. Примерно 400 тысяч добровольцев водили туристов по историческим и культурным достопримечательностям столицы.

Олимпийский организационный комитет Ванкувера (VANOC) привлек к партнерской работе 25 тысяч волонтеров из всех канадских провинций. За два года до начала Игр в Канаде стартовала онлайн-акция «Call for Volunteers» – так в стране реализовалась национальная программа поиска добровольцев для обслуживания олимпийских объектов и гостей Олимпиады [3, с.9].

Для подготовки волонтеров на Игры оргкомитетом «Сочи 2014» совместно с Министерством спорта, туризма и молодежной политики РФ был реализован проект «Олимпийская эстафета «Сочи-Ванкувер-Сочи», который представлял собой комплекс мероприятий, проводимых организационным комитетом XII Олимпийских зимних игр и XXI Паралимпийских зимних игр 2014 года в г. Сочи. Благодаря четкой организации и слаженной работе оргкомитету удалось провести Игры на высоком уровне, особенно это проявилось во время церемонии открытия и закрытия Игр. Все это было достигнуто путем четкой работы десятков тысяч волонтеров из более 50 субъектов РФ.

В условиях мировой глобализации и интеграции международной жизни, организация и проведение таких массовых спортивных мероприятий как Олимпиада, сложно представить без четкой работы волонтеров. Благодаря их бескорыстной помощи в самых разнообразных направлениях деятельности и удастся создать атмосферу праздника мирового форума. Без волонтеров давно немыслимы ни безупречная организация соревнований, ни достойное обслуживание жителей Олимпийской деревни, ни культурный обмен, ни обеспечение комфортного быта и досуга многочисленных гостей Игр.

Литература

1. Лукьянов В. И. Россия и олимпийское движение / В. И. Лукьянов. – М., 2004. – 327 с.
2. Мильштейн О. А. Олимпийская сага / О. А. Мильштейн. – М., 2001. – 217 с.
3. Митрофанова С. Г. Управление олимпийским движением в условиях глобализации. – Автореф. дис. канд. полит. наук. / С.Г. Митрофанова. – СПб., 2011. – 18 с.

4. Платонов В. Н., и др. Олимпийский спорт: в 2-х т./ В.Н. Платонов., Булатова М. М., Бубка С. Н.– К., 2009. – Т. 1. – С. 195–207.

5. Родиченко В. С. Олимпийская идея для России / В.С. Родиченко. – М., 2000. – 189 с.

«ЭРА МИЛОСЕРДИЯ» В ВОЛОНТЕРСКОМ ДВИЖЕНИИ ХАРЬКОВСКОЙ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ГРОМАДЫ

А. П. Анищенко

*Харьковская государственная академия культуры,
Харьковская областная общественная организация
«Социальный всесвіт»*

Страна выбрала свой европейский вектор развития, где традиции волонтерства сильны, роль их в построении гражданского общества и демократии неоценимы.

Традиционно волонтерство связывают с оказанием помощи детям, людям пожилого возраста, проведением досугово-развлекательных мероприятий, охраной окружающей среды. Волонтеры – это люди, которые по собственному желанию делятся своим временем, энергией, навыками и знаниями для того, чтобы помочь другим людям и/или окружающей среде без какой-либо материальной выгоды. История развития волонтерства также связана с возникновением милосердия, которое является высшей формой социальной коммуникации.

В Украине волонтерство в сфере паллиативной и хосписной помощи, к сожалению, не приобрело массового характера, в связи с его спецификой – необходимостью специальной подготовки волонтеров и их постоянному сопровождению. Паллиативная помощь, которая в современном понимании рассматривается как комплексная система мероприятий медицинского, психологического, социального и духовного характера, направленная на всестороннюю поддержку больного и членов его семьи. В настоящее время система хосписной помощи заимствована из традиционной радикальной медицины, где жестко ограничено штатное расписание медперсонала, доступ к обезболиванию излишне бюрократизирован, наличие иерархии цен-

ностей, далеких от социальных, у большинства современных врачей. Психологический, социальный и духовный компонент в традиционной медицине в условиях оптимизации здравоохранения не прослеживается.

Необходимо отметить, что именно психолого-социально-духовная составляющая паллиативной помощи имеет решающее значение, поскольку именно она направлена как на пациентов и их родственников, так и на медицинский персонал.

Паллиативная помощь – это направление медицинской и социальной деятельности, целью которой является улучшение качества жизни неизлечимых больных и их семей посредством предупреждения и облегчения их страданий, благодаря раннему выявлению, тщательной оценке и купированию боли и других симптомов – физических, психологических и духовных.

В соответствии с определением паллиативная помощь: утверждает жизнь и рассматривает смерть как нормальный закономерный процесс; не имеет намерений продления или сокращения срока жизни; старается насколько возможно долго обеспечить больному активный образ жизни; предлагает помощь семье пациента во время его тяжелой болезни и психологическую поддержку в период переживания тяжелой утраты; использует межпрофессиональный подход с целью удовлетворения всех потребностей пациента и его семьи, в том числе и организацию ритуальных услуг, если это требуется; улучшает качество жизни пациента и может также положительно влиять на течение болезни; при достаточно своевременном проведении мероприятий в совокупности с другими методами лечения может продлить жизнь больного.

Во многих странах паллиативное лечение безнадежных пациентов проводится в условиях специальных медико-социальных учреждений – хосписов, где им оказывается паллиативная медицинская, социальная, психологическая и духовная помощь. В мире существует практика привлечения к работе в хосписах добровольцев. В среднем, на каждые 10–20 хосписных коек приходится 100 – 150 волонтеров.

Философия хосписа требует от волонтеров решения принципиально новых задач по сравнению с теми, что решались ранее в рамках традиционной системы здравоохранения: поддерживать, обеспечивать и стимулировать пациентов хосписа на развитие их собственных сил и ресурсов; организовывать комплексную мульти-

дисциплинарную помощь, устанавливая необходимые для этого связи и контакты; сопровождать больных на протяжении определённого жизненного периода, высказывать им своё личное участие; организовывать контроль за ситуацией в целях защиты клиента; представлять интересы нуждающихся в помощи, если последние не в состоянии это сделать; обращать внимание на последствия болезни и вносить предложения по их предупреждению, смягчению или ликвидации; вызывать сочувствие и активизировать окружающих на оказание помощи нуждающимся; оказывать воздействие на органы власти и управления с целью повышения качества обслуживания и социальной защиты.

Содержание и характер профессиональной деятельности сотрудников хосписов и волонтеров, гуманитарные потребности тяжелой группы больных, имеющих целый комплекс сложных медицинских, социальных, юридических, духовно-нравственных и организационных проблем, нередко – предрешённость исхода, требуют обязательной предварительной специфической профессиональной и психологической подготовки не только врачей и медицинских сестер, но и будущих добровольцев.

Отсутствие специальной «хосписной» подготовки – одна из основных причин малочисленности волонтерского корпуса в Украине, высокой текучести кадров в хосписах среди социальных работников и добровольцев.

Решить проблему удалось путем реализации программы специальной дополнительной подготовки и обучения волонтеров хосписа, которую разработали специалисты общественной организацией «Социальный всесвіт». Тренинговая программа обучения и подготовки волонтеров «Эра милосердия» подразумевает овладение кандидатами в волонтеры специфическими знаниями и навыками, необходимыми для эффективной добровольческой работы в хосписе. Полученные знания и навыки позволяют волонтерам осознанно делать окончательный выбор, обеспечивают им достаточный уровень компетентности, сохранение психологической целостности и устойчивости на длительный период времени работы в психологически неблагоприятных условиях. Это положительно влияет на решение главной проблемы – повышение качества предоставления паллиативной помощи.

Харьков является уникальным городом по количеству и качеству предоставляемых социальных услуг благодаря созданию и

развитию Единой социальной сети общественных организаций. Харьковский городской совет через социальный заказ и социальные проекты способствует удовлетворению потребностей жителей г. Харькова путем предоставления инновационных социальных услуг. Единая социальная сеть – это пример эффективного партнерства государственных и общественных организаций в формировании демократического общества, формирования активного способа жизни жителей харьковской территориальной громады.

Созданная в рамках социального заказа молодежная волонтерская служба «Эра милосердия», направлена на компенсацию недостающей психолого-социально-духовной составляющей паллиативной помощи не только пациентам и родственникам, но и медицинскому персоналу хосписов. Основными целями деятельности службы являются столь необходимая комплексная психо-социально-духовная поддержка пациентов хосписа и членов их семей, дополняющая существующую паллиативную медицинскую помощь; а также – формирование общественной психолого-педагогической среды для социального воспитания и развития духовности современной молодежи в процессе осознанной социально значимой волонтерской деятельности в условиях хосписа.

Суть социального заказа «Создание общественной молодежной волонтерской службы хосписной помощи «Эра милосердия»»: внедрение в философию отечественной модели паллиативной помощи социально-педагогического подхода к воспитанию и перевоспитанию взрослых людей; внедрение психолого-социального и светско-духовного компонента хосписной помощи путем реализации комплексной психолого-педагогической тренинговой программы подготовки будущих волонтеров – студентов различных вузов г. Харькова и социально-педагогических тренингов по профилактике профессионального эмоционального выгорания для медперсонала и консультантов хосписа; организация силами волонтеров групп само- и взаимопомощи для родственников пациентов, медработников и волонтеров хосписа.

Создание атмосферы единой междисциплинарной команды в хосписе, способной эффективно удовлетворять гуманитарные потребности паллиативных пациентов является важным результатом социального заказа, реализуемого общественной организацией «Соци-

альный всесвіт» и волонтерского корпуса молодежной службы «Эра милосердия». В рамках этого социального заказа студенты харьковских вузов проходят подготовку для работы в условиях хосписа, на базе учебных учреждений создаются студенческие службы волонтеров хосписа, организована работа волонтеров на базе отделения «Хоспис» Харьковской клинической многопрофильной больницы № 17.

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПІ

В.Г. Анухтін, О.Є. Богомолів

Харківський національний університет радіоелектроніки

Волонтерство та розуміння в необхідності взаємодопомоги є важливою складовою становлення громадянського суспільства. Оскільки ці поняття є залежні один від одного, формування в українців останнім часом національної самосвідомості неодмінно приводить до появи великої кількості добровольчих акцій, різноманітних зборів заради людей, які цього потребують. Ці та інші фактори надають питанню, що розглядається, більшої актуальності – нині люди готові йти назустріч один одному заради прагнення до миру, кращого життя, благополуччя.

Мета доповіді – розглянути питання виникнення, розвитку волонтерства в Європі та Україні; вітчизняні та закордонні тенденції добровольчих рухів; відомі історичні постаті волонтерського руху на Європейському плацдармі.

Європейський волонтерський рух сягає своїми коріннями XIX сторіччя. Одна з перших відомих волонтерських організацій є католицька жіноча чернецька конгрегація, що була заснована у м. Дубліні (Ірландія) 12 грудня 1831 року Кетрін Елізабет Маколі. Після отримання спадка Кетрін направила значні кошти на організацію «Будинка милосердя» у Дубліні. У цьому будинку її послідовники надавали різноманітні навчальні, релігійні та соціальні послуги бідним жінкам та дітям. Зараз в ньому знаходиться «Міжнародний центр милосердя». Після смерті Кетрін Елізабет Маколі

11 листопада 1841 року чернецька конгрегація «Сестри Милосердя» стала поступово розповсюджувати свою діяльність у США, Австралії, Новій Зеландії та Аргентині.

Іншим волонтером того часу безперечно можна вважати Флоренс Найтінгейл. У 1853 році почалась відома Кримська війна. Флоренс займалася доглядом за пораненими англійськими та французькими солдатами у Туреччині, а потім стала засновником перших волонтерських курсів сестер милосердя в Англії. У жовтні 1854 року Флоренс разом з помічницями відправилась в кримські польові госпіталі. Там вона почала проводити в життя свої принципи санітарії та методи догляду за пораненими. Ці дії привели до зниження смертності у лазаретах. Менш ніж за шість місяців вона знизилась з 42 до 2,2 %. Також у 1856 році Флоренс Найтінгейл на власні кошти поставила на високій горі в Криму над Балаклавою великий хрест із білого мармуру на честь солдатів, медсестер та лікарів, які загинули у Кримській війні. Ця війна зробила Флоренс англійською національною героїнею. Солдати, які повернулись з фронту, розповідали про неї різні легенди та називали її «леді з світильником», тому що ночами Флоренс завжди обходила хворих з лампою в руках.

Але датою заснування саме волонтерського руху вважають 1859 рік. Увечері 24 червня 1859 року швейцарський громадський діяч Анрі Дюнан приїхав до містечка Сольферіно, де став свідком битви, під час якої загинуло та поранено приблизно 40 тис. солдатів з кожної сторони. Анрі був шокований наслідками і заснував «Комітет п'яти», в який, окрім Дюнана, увійшли ще чотири представники впливових женевських сімей. Комітет поставив собі за мету організувати міжнародну конференцію з практичного втілення його ідей про створення національних добровільних організацій, щоб допомагали пораненим солдатам під час війни. З 26 по 29 жовтня 1863 року в Женеві відбулась міжнародна конференція, яка була організована комітетом. У резолюції конференції були наступні пропозиції [3]:

1. Заснування національних товариств допомоги пораненим солдатам.
2. Статус нейтральності й захист поранених.
3. Використання волонтерів для надання допомоги на полі бою.

4. Організація нових конференцій, метою яких було би включити ці концепції в обов'язкові для дотримання правових міжнародних договорів.

5. Введення загального символу для медичного персоналу, по якому його можна б було відрізнити – пов'язки за червоним хрестом [5].

Наступного року конференція затвердила першу Женевську конвенцію «Про поліпшення долі хворих та поранених воюючих армій на полі бою». Конвенція встановила дві вимоги для признання міжнародним комітетом національних товариств:

1. Національне товариство має мати визнання власного уряду.
2. Національний уряд країни має бути членом Женевської конвенції.

Одразу після підписання Женевської конвенції національні товариства були засновані в Бельгії, Данії, Франції, Ольденбурзі, Прусії, Іспанії та Вюртемберзі. Наступними роками національні комітети руху були засновані майже в усіх європейських країнах. У 1876 році комітет утвердив назву «Міжнародний комітет Червоного Хреста», що залишається в силі й сьогодні.

Деякі дослідники вважають ХХ сторіччя поворотним у розвитку волонтерського руху, бо лише в ХХ сторіччі волонтерство стало набувати рис масового соціального феномену. Після Першої світової війни у Франції, під Страсбургом, був здійснений перший волонтерський проект за участю німецької та французької молоді, у рамках якого волонтери відновлювали зруйновані війною ферми в районі місць найбільш кривавих боїв між німецькими та французькими арміями.

Незважаючи на світові тенденції, на теренах України зачатки добровольчих рухів теж мали місце. Адріана Голончак, історик Галичини, стверджує, що «українці завжди опікувалися старими та немічними, вдовими, сиротами. Чуйність, ніжність у взаєминах між людьми викликали захоплення у мандрівників, які приходили до нас із далеких країн» [2;23].

Не можна не згадати заможних людей, які, починаючи за часів Київської Русі, безкорисливо матеріально підтримували розвиток української культури, освіти тощо. Серед них були Костянтин Острозький, Іван Скоропадський, Микола Терещенко та інші.

Першими вітчизняними волонтерами можна вважати представників Червоного Хреста, який організовував добровільний запис у сестри милосердя для роботи в шпиталях та лікарнях для бідних під час Першої світової війни [4, 12].

Товариство ставило перед собою такі завдання:

1. Турбота про інвалідів і дітей-сиріт.
2. Боротьба з голодом та епідеміями.
3. Організація лазаретів, госпіталів і харчувальних пунктів.

Під час Другої світової війни організація відправляла на фронт велику кількість медичних сестер, а після закінчення – співпрацювала з органами охорони здоров'я.

У радянські часи поняття волонтерства було підмінено громадськими роботами. Частка добровільності була зовсім нівельована, перетворена на обов'язковий лад. Це є можливою причиною створення негативного стереотипу до добровольчих рухів у країнах СНД.

У 1993 році в Україні була створена «Програма волонтерів ООН» задля заохочення участі населення у громадській діяльності організації.

Сьогодні волонтерство в Україні можна поділити на 2 течії:

1. Добровільна робота в Центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.
2. Добровільна робота у громадських об'єднаннях [1].

Отже, волонтерство має дуже довгу історію. Можна сказати, що воно відіграє значну роль в розвитку сучасного суспільства, бо волонтерський рух як прояв милосердя буде існувати доки існує потреба людей у допомозі та обмежена участь держави у задоволенні потреб громадян та їхній соціальній підтримці. Останнім часом волонтерство в Україні набуло загальнонаціонального масштабу. За допомогою волонтерів українські воїни вже цілий рік стримують агресію проти України.

Література

1. «volonteriinua.blogspot.com» – Волонтерство в Україні.
2. Вайнола Р.Х. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку [текст] / Р.Х. Вайнола., А.Й. Капська, Н.М. Комарова та ін. – К.: Академпрес, 1999. – 112 с.
3. Женевські конвенції та додаткові протоколи до них // Міжнародний Комітет Червоного Хреста, – М.: «Інфра-М».- 1997.-162с.

4. Заверико Н.В. Основи управління діяльністю волонтерів: посібник для керівників волонтерських груп та програм [Текст] / Н.В. Заверико. – Запоріжжя, 2004. – 25 с.

5. Основоположні принципи Червоного Хреста: Коментарій Ж. Пікше – МККК, 1997.

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ЗАКОНОДАВЧІ Й ПРАВОВІ АСПЕКТИ

М. А. Бандуровська, М. А. Ісаєва

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Суспільно-політичними подіями в Україні і світі винесено на перший план волонтерську діяльність – добровільну, соціально спрямовану, неприбуткову діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання безкорисливої допомоги.

Волонтерська діяльність здійснюється за такими напрямками:

– надання волонтерської допомоги з метою підтримки мало-забезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації;

– здійснення догляду за хворими, інвалідами, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги;

– надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок стихійного лиха, екологічних, техногенних та інших катастроф, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам злочинів, біженцям;

– надання допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів [1].

Сьогодні в Україні понад 95% волонтерів працюють поза межами закону. Чинний закон про волонтерство був написаний спеціально під Євро-2012, зокрема під певні організації. Рік війни вніс суттєві корективи і законотворцям потрібно нарешті їх урегулювати та легалізувати роботу мільйонів волонтерів. Чинний закон ускладнює набуття статусу «волонтерська організація», обмежує вік волонтерів. Також він ускладнює визначення повноважного центрального органу виконавчої влади у сфері волонтерської діяльності, покладення

зобов'язань щодо обов'язкового страхування волонтерів тощо. Це ж стосується діяльності іноземців, які хочуть надавати волонтерські послуги в Україні [2].

Проте Верховна Рада України прийняла за основу в першому читанні законопроект про внесення змін щодо волонтерської діяльності № 1408 і підтримали його 294 депутати. Законопроектом пропонується скасувати обмеження на право здійснювати волонтерську діяльність усім організаціям та установам, а також скасувати можливість позбавлення юридичної особи в судовому порядку права займатися волонтерською діяльністю, зняти вікові обмеження для волонтерів, відмовитися від існування центрального органу виконавчої влади у сфері волонтерської діяльності тощо. Під час обговорення депутати наголошували на тому, що волонтерська діяльність набула особливого значення саме під час проведення АТО, тому треба створити передумови для розвитку волонтерства, не створювати перешкод для нього. Водночас лунали думки, що не треба прописувати у законі, що волонтерами можуть бути не тільки доросле населення України, а навіть діти, школярі [3].

Президент України Петро Олексійович Порошенко відзначив важливість волонтерського руху в Україні і наголосив на тому, що український волонтерський рух немає аналогів у світі. Причому подив викликає те, що два роки тому соціопитування свідчили, що лише 13% українців готові були зі зброєю у руках боронити українську державу. А сьогодні 82% своєю конкретною справою підтримали Збройні сили України, підтримали захист держави: хтось перерахунком грошей через СМС, хтось активною участю у волонтерському русі, хтось у складі добровольчих батальйонів, підпорядкованих ЗСУ, брав до рук зброю і захищав Україну. Велика кількість з них – львів'яни та галичани. Населення всіх куточків України продемонстрували, що таке насправді любити державу, любити Україну [4].

У контексті волонтерської діяльності вартий для наслідування не так давно створений фонд «Крила надії», проте за недовгий час існування ним проведено низку заходів, що крім практичного результату, викликали великий резонанс у суспільстві та загалом поглиблення зацікавленості суспільства проблемами соціально незахищених верств населення. Входячи в «Українську відкриту асоціацію організацій, груп та осіб, які працюють з онкохворими дітьми», фонд має практичний досвід вирішення низки важливих проблем

дітей з онкологічними хворобами та всілякої підтримки їхніх сімей. Працівниками фонду розроблено та успішно впроваджено комплексну програму творчих занять із важкохворими дітьми у лікарнях, також є позитивний досвід співпраці з міською владою, громадськими об'єднаннями та журналістською спільнотою, що свідчить про поглиблення загального зацікавлення суспільства до розвитку волонтерства та участі у ньому молоді [5].

Для студентів України на особливу увагу заслуговує діяльність Всеукраїнського благодійного фонду «Серце до серця» (рік заснування – 2006), що співпрацює з вищими навчальними закладами України, залучаючи студентів до волонтерської діяльності і пропагуючи цю особливу форму благодійництва. В нашому місті Харків існує багато людей, які опинилися у складних життєвих обставинах і яким необхідна підтримка та допомога. Це стає можливим через безпосередню волонтерську діяльність.

Ідея створення молодіжної громадської організації «Харківський центр волонтерів» народилася під час проведення другого міського зльоту волонтерів, що відбувся влітку 2006 року. На зльоті волонтери заявили про те, що для Харкова вкрай потрібен організований волонтерський рух, метою якого було б об'єднання тих, хто бажає допомагати тим особам, які цього дійсно потребують. Формування волонтерських команд спочатку відбувалося на базі Харківського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді «Довіра», де потенційні волонтери мали змогу навчатися у школі волонтерів, набувати необхідні знання та навички, брати участь у міських акціях та заходах. Саме задіяність у волонтерському русі дає можливість молоді самореалізуватися, з одного боку, та відчувати себе причетними до участі у державних справах, з іншого [6].

Аналізуючи ситуацію з волонтерством в Україні, можна зробити висновок про те, що волонтерська діяльність стала хоч і не масовою, проте такою, що дозволяє говорити про себе як про суспільне явище. Волонтери важливі для кожного суспільства, тому що вони працюють без користі для себе, показуючи цим громадянському суспільству, що є ще в житті речі більш цінні, ніж отримання матеріальної нагороди. Охорона довкілля, культура, розвиток і позитивний імідж країни є основними напрямками роботи волонтерів в Україні.

Література

1. Закон України «Про волонтерську діяльність»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.
2. «Легалізувати» волонтерство або Коли Україна отримає якісний закон»: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://blogs.lb.ua/ivan_krulko/294151
3. Офіційний портал Верховної ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5775.html>.
4. Волонтерський рух в Україні немає аналогів у світі: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.lviv.ua/news/2014/12/30/180953.html>.
5. Офіційний сайт благодійного фонду «Крила Надії» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://krylanadiyi.org.ua/>.
6. Офіційний сайт Харківської обласної молодіжної громадської організації «Харківський центр волонтерів»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uavolunteer.org/>

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЖІНОЦТВА НА ХАРКІВЩИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

А. О. Бражник

Харківський національний автомобільно-дорожній університет,

Однією з проблем пореформеного українського суспільства в другій половині ХІХ ст. була проблема неписьменності. Більшість населення залишалась безграмотними, а у керівництва держави не вистачало коштів і бажання змінювати ситуацію. Важливим кроком у ліквідації неписьменності і поширенні освіти, особливо жіночої, відіграли недільні школи, що утворювались завдяки активістам громадського руху в Наддніпрянщині – українських губерніях Російської імперії.

Досвід діяльності таких початкових шкіл є сьогодні надзвичайно корисним. Він дозволяє зрозуміти, як в суспільстві, позбавленому державності, завдяки патріотично налаштованій громаді утворювались і діяли організації, що не тільки надавали освіту, але й що важливо, навчали дітей рідною мовою і ставали провідниками національної свідомості.

Перші недільні жіночі школи були утворені в Києві у 1859 р. Завдяки клопотанню викладачів Київського жіночого училища, які розуміли необхідність поширення жіночої освіти, було дозволено відкриття безкоштовної жіночої недільної школи. У 1860-х році такі

школи стали відкриватись не тільки в Києві, але й у Чернігівській, Полтавській, Херсонській губерніях. [3, с. 249] Засновувались такі школи на кошти меценатів, які надавали приміщення, книжки для навчання. Організацією навчального процесу опікувались жінки-викладачки. Як правило, вони походили з українських родин, закінчили гімназію із правом викладання і, таким чином, намагались довести свою користь на благо суспільства.

Більшість активісток освітнього руху пройшли не просто шлях від аматорів до професіоналів, а стали справжніми першопрохідцями, які заклали основи педагогіки начальної школи. Однією з таких осіб була наша співвітчизниця Х. Д. Алчевська. Христина Данилівна Алчевська народилась на Курщині, а потім, вийшовши заміж, переїхала до Харкова. Тут вона відкриває школу у 1860 р., що невдовзі, вже у 1862 р., була заборонена. Учителі в школі Х. Д. Алчевської працювали без оплати, а навчання було безкоштовним.

Глибоко розуміючись у багатьох дисциплінах, знаючи декілька мов, Христина Данилівна зробила багато педагогічних новацій для покращення системи початкового навчання. У її школі, крім викладання офіційно визначених предметів, широко подавалися відомості з української історії, географії, фізики, хімії, природознавства, літератури, гігієни, правознавства. Усвідомлюючи значення рідної мови у навчанні, Х. Д. Алчевська впроваджувала навчання саме українською мовою. [4, с. 192] Після сумнозвісного Емського наказу 1876 р., коли навчання українською було заборонено, вона таємно давала читати дітям українські книжки. Деякий час у школі викладав відомий україніст Б. Грінченко.

Очолюваний Христиною Данилівною педагогічний колектив у своїй практичній роботі користувався передовими на той час освітніми методиками. У Харківській приватній жіночій недільній школі застосовувався розроблений видатним педагогом К.Д. Ушинським звуковий метод навчання, також Х.Д. Алчевська широко популяризувала наочне навчання, започаткувала метод бесіди, пояснювального та позакласного читання, центром якого була шкільна бібліотека. Якщо на п'ятий рік існування школи в ній навчалось 300 дівчат, то на 30 рік – 550 учениць.

Х.Д. Алчевська неодноразово виступала в ролі ініціатора, співорганізатора чи учасника освітянських виставок, у тому числі й міжнародних. Першою з них була Паризька всесвітня виставка

1889 року, на якій журі педагогічної секції присудило покажчику «Что читать народу?» найвищу нагороду та удостоїло вчителів Харківської недільної школи двох золотих і двох срібних медалей, а Х.Д. Алчевську було обрано віце-президентом Міжнародної ліги освіти. [2]

Пізніше освітню діяльність розгорнуло і Харківське товариство поширення грамотності. Створення недільної школи планувалось для дорослих неосвічених жінок. Але, як виявилось, отримати освіту прагнули дівчата 9-13 років. З 1869 р. навчання відбувалось для груп різного віку. Кількість учениць у недільних школах Харківського товариства поширення грамотності було від 60 до 240.

Аматори викладачі намагались удосконалити систему навчання і не обмежувались законом Божим, писанням, читанням та першими правилами арифметики. Вони впроваджували не тільки нові педагогічні ідеї, прийоми, методи, але й широко практикували виховну діяльність. У багатьох недільних школах існувала практика влаштування спільних свят. Ініціатива проведення спільних вечорів, заходів належала Х. Д. Алчевській. У своїй школі вона влаштовувала Шевченківські свята, і, до речі, вперше на Наддніпрянщині поставила мармуровий бюст Кобзаря у стінах школи [1, с. 52]. Ще одна особливість проведення свят відрізняла виховні заходи початкової школи Христини Данилівни, а саме – святкування в народному одязі.

Ученицями в недільних школах були діти ремісників, купецтва, а в повітових – селян. Безкоштовне навчання рідною мовою приваблювало багато молоді, яка отримувала не тільки о світу, але й підстави для подальших змін у власному житті.

Отже, діяльність жіноцтва у сфері поширення освіти наприкінці XIX – на початку XX ст. на Харківщині була важливою справою у формування свідомої української спільноти. Створення недільних шкіл відбувалось за кошти й сприяння громадських активістів – патріотично налаштованої інтелігенції, членів українських гуртків, «Громад». Влаштовуючи безкоштовні школи для дівчат вони сприяли поширенню освіти, підготовці соціальних змін в українському суспільстві, виховували свідомість у найбільш вразливих прошарків населення. Така діяльність є актуальною й сьогодні, тому участь в ній може стати кроком у формуванні громадянського суспільства, справою на користь народу, тобто поширенням доброчинства в Україні.

Література

1. Богачевська-Хомяк М. Білим по білому. Жінки в громадському житті України 1884–1939 / Богачевська-Хомяк М. – К., 1995. – 424 с.
2. Орехова Л. Своєрідність просвітницько-педагогічної діяльності Х. Д. Алчевської. / Л. Орехова. Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2012. – № 5. – С. 236–244.
3. Смоляр Л. Минуле заради майбутнього. Жіночий рух Наддніпрянської України II пол. XIX – поч. XX ст. Сторінки історії. / Л. Смоляр. – Одеса, 1998 – 408 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка / М.М. Фіцула. – Тернопіль, 2005. – 232 с.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У ВОЛОНТЕРСТВІ

Ю. В. Бугаєвська

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Аналіз наукових досліджень у царині доброчинства проблеми дозволяє зробити висновок про те, що досвід волонтерської роботи як в Україні, так і за кордоном (США, Японія, Австрія, Італія, Німеччина, Велика Британія, Франція та ін.), у тій чи іншій формі є в кожній країні світу, у багатьох законодавчо зафіксований та має деякі особливості у використанні нових підходів до формування готовності студентської молоді до майбутньої професійної діяльності.

Питання інноваційних підходів до організації волонтерської роботи в умовах вищого навчального закладу наразі є актуальним і водночас проблемним. Звернімося до етимології поняття «соціально-педагогічна інновація» та «педагогічна інновація». Перша дефініція трактується як нововведення у соціально-педагогічній діяльності, зміна у змісті і технології навчання та виховання з метою підвищення їх ефективності. Наступна – як галузь педагогічної науки, що вивчає процес оновлення педагогічної діяльності, її принципи, закономірності, методи і засоби. Саме поняття «інновація» означає новизну, новостворення, поширення і застосування нового засобу (нововведення), що задовольняє потреби людини та суспільства, і викликає разом з тим соціальні та інші зміни.

Для соціальної педагогіки термін «інновація» залишається відносно новим. Найчастіше він використовується у двох значеннях: «інновація – процес» (процес внесення нового в систему; він розви-

вається за певними етапами – створення, реалізація, поширення нововведення) та «інновація – продукт» (окремий засіб, ідея, методика, програма тощо). У соціально-педагогічній інновації розмежовують два аспекти: предметний (що нове створюється, впроваджується) і процесуальний (як відбувається зародження, створення, поширення, опанування, модифікація нового) [3].

Якщо говорити про сфери діяльності волонтерів, особливо тих добровольців, які є студентами соціально-педагогічних, соціальних та психологічних спеціальностей ВНЗ, то для них доброчинна робота є безпосередньою сферою застосування своїх професійних знань, умінь та навичок. Окрім того, діяльність таких студентів у ролі добровольців дає можливість розширити професійний досвід саме у практичній діяльності з соціально вразливими верствами населення, експериментувати з використанням змістового компонента підготовки студентів до волонтерства.

Волонтерство має на меті реалізацію соціальних, благодійних і духовних інтересів, а не набуття матеріальної винагороди. Студентами, які вступають до лав добровольців, рухають, звісно, не мотиви, чи матеріальні мотиви збагачення, чи отримання матеріальних вигод. Серед домінуючих мотивів зарубіжні добровольці називають бажання бути соціально корисними (74 %), реалізовувати власну ініціативу (71 %), а також набуття додаткових знань та інформації (37 %), можливість участі в житті різних освітніх і соціально-культурних установ (19 %) тощо [2; 4].

Так, учні й студенти пов'язують волонтерство із проходженням навчальної практики, надбанням досвіду праці, професійних навичок. Пенсіонери та домогосподарки бачать добровільну діяльність як спосіб організації вільного часу, а вчителі та інші респонденти оцінюють волонтерство як плату за користування послугами установ освіти й культури.

Праця добровольців, у тому числі студентів-волонтерів, зводиться до роботи з відвідувачами у центрах соціальних служб, благодійних організаціях, допомоги в організації заходів (наприклад, допомога дитячим притулком, благодійні концерти для дітей-сиріт), збору зовнішньої інформації тощо. Та незважаючи на викладені вище сфери застосування волонтерської праці студентів, вона не передбачає хаотичного характеру роботи. Як правило, взаємовідносини між студентом-волонтером і благодійною організацією регулюються

договірними зобов'язаннями, які чітко визначають обсяг робіт, завдання та очікувані результати. Крім того, волонтерство пов'язане із визначеним рівнем відповідальності. Наприклад, волонтери несуть відповідальність за виконання правил та вимог організації, збереженість її матеріальних цінностей, а також будь-яку діяльність, що негативно позначається на іміджі установи тощо.

На основі аналізу фахової літератури виділено основні форми зарубіжної волонтерської роботи за рубежом з використанням відповідних інновацій [2]:

- обслуговування (традиційна форма допомоги однієї людини іншій, яка припускає особисту підтримку, допомогу під час покупок, дружні відвідування, обмін досвідом тощо);
- боротьба за зміни й захист громадянських прав (спрямовані на зміну функціонування установ, захист, розширення прав громадян);
- суспільно корисна робота волонтерів, пов'язана із функціонуванням державних установ (поширення інформації, оцінювання державних програм та їх виконання);
- керівна діяльність волонтерів, які є членами рад директорів та інших органів громадських організацій, що відповідають за вироблення їхньої програмної лінії;
- самодопомога (поліпшення психологічного стану громади, участь у групах самодопомоги);
- збір фінансових засобів та пожертвувань.

Підсумовуючи результати стислого аналізу зарубіжних досліджень, треба визнати, що теорія і практика волонтерської роботи у Західній Європі та США мають вищий офіційний статус і більший практичний досвід, ніж в Україні. Діяльність зарубіжних волонтерів спрямована на підвищення добробуту суспільства, має свої напрями й форми роботи, які доцільно практично реалізовувати у процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності.

Так, у зарубіжній системі соціальної освіти (США, Австрія, ФРН, Швейцарія) передбачено співробітництво ВНЗ із громадськими організаціями, до діяльності яких залучають студентів. На базі ВНЗ організують волонтерські центри й реалізують студентські волонтерські програми, спрямовані на вирішення соціальних проблем конкретного співтовариства, проблеми забезпечення зайнятості молоді, яка засвоює етику служіння людям і розвиває основи громадянськості

тощо. Студентські організації, почесні товариства, братерства й жіночі клуби спонукають або зобов'язують юнаків і дівчат здійснювати роботу з благоустрою того населеного пункту, де знаходиться навчальний заклад [3].

Вагомим є досвід Австрії, де активно функціонує спеціальна школа підготовки керівників центрами дозвілля молоді. Школа співпрацює з організаціями, представники яких входять до контрольованого органу школи, що впливає на вироблення змісту і форм навчання. Основна її мета – це розвиток у майбутніх соціальних працівників культури публічного обговорення суспільно значущих проблем, здібностей вільно мислити, критично осмислювати свої знання, переконання, формування уміння розуміти інші погляди, переконливо викладати власні погляди в публічному виступі, бути психологічно стійким та позитивно налаштованим.

Значна увага у підготовці майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності засобами волонтерської роботи приділена впровадженню сучасних інноваційних технологій навчання. Виявлено, що однією з найоптимальніших технологій навчання є навчання однолітків однолітками, тобто передача достовірної соціально-значущої інформації підростаючому поколінню через спілкування на рівних з метою позитивного самовдосконалення особистості. Аналогічний досвід існує і в Україні [1]. Ці технології можна ефективно використовувати в комунікативній, культурно-дозвіллевій, науково-дослідницькій, проектній діяльності студентів-волонтерів, а також розробки під час змістового компонента програм їхньої професійної підготовки.

Література

1. Звіт дослідження «Волонтерський рух в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gfk.com/ua/news-and-events/news/pages/report.aspx>.
2. Норланн Э. Проблемы этики, морали и гуманизма в практической деятельности социальных работников / Материалы Междунар. конгр. шк. соц. работы / [Под ред. В. Г. Бочаровой]. – М., 1997. – С. 71–81.
3. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / [За заг. ред. проф. І. Д. Звереві]. – К., 2008. – 336 с.
4. Шервиш Ф. Г. Обучение и практика социальной работы в США / Ф. Г. Шервиш // Теория и практика социальной работы: отечественный и зарубежный опыт / [отв. ред. Т. Ф. Яркіна, В. Г. Бочарова]. – М.; Тула, 1993. – С. 279–286.

К ВОПРОСУ О РАЗВИТИИ ОТЕЧЕСТВЕННОГО ВОЛОНТЕРСКОГО ДВИЖЕНИЯ

О. И. Геращенко

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

Актуальность волонтерского движения получила дополнительный импульс после начала антитеррористической операции в Донбассе. В зону АТО добровольцами ушли тысячи молодых парней, патриотов со всей Украины. Не меньшее значение имеет волонтерское движение по обеспечению бойцов АТО всем необходимым: обмундированием, средствами спецзащиты, продуктами питания и т.д.. В этой связи есть смысл обратиться к истории отечественного волонтерства.

На Руси начинается с принятием христианства в 988 г.. Еще при Ярославе Мудром, повелевшем отдавать всех талантливых детей без различия сословий в «книжное учение», существовали сиротские училища, которые содержались за счет милостыни, собиравшейся с соседних деревень. В настоящее время сбор пожертвований или фандрайзинг – один из наиболее распространенных видов волонтерства за рубежом.

История волонтерства в допетровской России неразрывно связана с принципами христианской добродетели. Как в мирное, так и в военное время церковь вдохновляла свою паству на бескорыстное служение, помощь и поддержку ближнего. Ярчайший пример – подвиг Минина и Пожарского, добровольческая деятельность которых остановила польскую интервенцию в тот момент, когда на краю гибели была русская государственность. Крестьянство на Руси вплоть до Октябрьской революции бережно хранило древние традиции взаимопомощи. Когда у кого-то случалась беда, ему помогали всем миром.

Дальнейшее развитие волонтерства в России тесно связано с трагической дифференциацией общества, произошедшей после петровских реформ, с проблемой образованного меньшинства, которое чувствовало свою историческую вину перед невежественным угнетенным большинством – с дихотомией «интеллигенция – народ». Известный в XIX веке феномен кающегося дворянина, который «опрощался» и шел в народ – одно из наиболее ярких проявлений

волонтерства в России, что нашло отражение в классической литературе, к примеру, в романе «Новь» И. Тургенева.

Первые «человеколюбивые общества» под императорским патронажем в России были созданы еще в XVIII веке. В XIX в. возникли первые «некоммерческие общественные организации» – земства. Деятельность земств – весьма знаменательная веха истории волонтерства в России. Бесплатное начальное образование в дореволюционной России формально находилось в ведении Синода. Однако система церковно-приходских школ из-за незаинтересованности сельского духовенства была малоэффективна. Большинство народных начальных школ во II половине XIX века принадлежало именно земствам, и в них преподавали волонтеры.

Земствам и врачам-энтузиастам история волонтерства в России обязана также распространением бесплатного медицинского обслуживания в деревнях, где издревле применялись лишь народные средства: примером могут служить «Записки юного врача» М. Булгакова.

Одна из самых ярких страниц истории волонтерства России, и, в частности, волонтерства в Москве, связана с русско-турецкой войной. В конце 1870-х годов монахини московской Свято-Никольской обители стали первыми в мире сестрами милосердия, которые добровольно отправились на фронт для оказания помощи раненым бойцам. К началу Первой мировой войны это добровольческое движение распространилось среди женщин-волонтеров и за рубежом (Красный крест).

Конечно, волонтерство в России было не только организованным, всегда находились деятельные одиночки, жаждавшие помочь угнетенным и обездоленным, ведь это – в самом характере русского человека. Особенно трепетное отношение у многих было к заключенным, потому большинство христоролюбивых русских людей считало своей обязанностью по праздникам, а часто даже и в будни, навещать «сидельцев», одаривать их деньгами и едой, а то и ухаживать за ними. Некоторые из волонтеров-одиночек были настоящими подвижниками. Такое волонтерство получило глубокое осмысление в русской классике: достаточно вспомнить Сонечку Мармеладову в «Преступлении и наказании», Алешу Карамазова, создавшего целую «волонтерскую команду» в «Братьях Карамазовых» у Ф. Достоевского, или Нехлюдова из «Воскресения» Л. Толстого.

После октября 1917 года волонтерство в России приобрело «добровольно-принудительный» характер. Инициативу, ранее принадлежавшую общественным организациям и частным лицам, полностью взяло в свои руки государство. Последняя негосударственная волонтерская организация, российский филиал Международного Красного Креста, была закрыта в 1930-е годы. Впрочем, это вовсе не значит, что добровольчества в СССР не существовало. Образ комсомольца-добровольца, сражавшегося в рядах Красной армии, восстанавливавшего разрушенное войнами народное хозяйство, ехавшего покорять целину, оставил глубокий след в сознании русских людей. Особо следует сказать о женщинах, которые добровольно уходя на фронт в годы Великой Отечественной войны, не только возрождали традицию сестер милосердия, но и сражались наравне с мужчинами. Вспомним, например, пронзительную повесть Б. Васильева «А зори здесь тихие».

В начале 90-х годов прошлого века добровольчество в России постепенно начинает возрождаться, на каждом шагу сталкиваясь со множеством проблем, которые, в общем-то, не известны волонтерству за границей. Одна из наиболее острых – разобщенность и безынициативность современного российского общества, особенно молодежи, оторгнутой от традиционных культурно-исторических ценностей: пустота, которую стремятся заполнить преходящие фетиши западного индивидуализма. Это дискредитация основ коллективизма и взаимовыручки, которые слишком уж насильственно и рьяно насаждались у нас в годы советской власти. Это и всеобщее недоверие, особенно среди тех, кому волонтеры оказывают поддержку, ведь проявления бескорыстия в нынешнем эгоцентрическом бездуховном обществе многих настораживают.

В Украине и многих городах России медленно, но все-таки, волонтерство возрождается и продолжает развиваться. К сожалению, на сегодняшний день общая численность добровольцев в России едва превышает 1,5% от всего населения. В основном это, конечно, молодежь. Согласно недавно проведенному социологическому исследованию, 8,4 % пенсионеров хотели бы заниматься волонтерством в Москве. Между тем, в США, картина окажется совершенно иной.

С середины 90-х годов отдельные российские организации – спортивно-концертные комплексы, музеи и т.п. – начали активно привлекать добровольцев в период проведения различных соревнова-

ний и культурных мероприятий. В качестве примера можно привести опыт работы Ледового дворца в Санкт-Петербурге, привлечшего в 2000 г. (во время прохождения чемпионата мира по хоккею) более 50 добровольцев для подготовки зала дворца к спортивным играм, организационной поддержки хоккейных команд, работы со зрителями на соревнованиях и т.д. При отборе к конкурсантам предъявлялись достаточно жесткие требования: владение иностранными языками (помимо английского, желателен был один из скандинавских), знание специфики хоккейных игр, хорошая физическая форма и др. С победителями конкурса заключались договоры, по условиям которых их труд не оплачивался. Но им предоставлялось право свободного посещения всех проводимых соревнований, бесплатное питание и спортивная форма.

Волонтерский труд не оплачивается. Волонтеры – не только альтруисты, они работают ради приобретения опыта, специальных навыков и знаний, установления личных контактов. Часто волонтерская деятельность – это путь к оплачиваемой работе, здесь всегда есть возможность проявить и зарекомендовать себя с лучшей стороны, попробовать себя в разных сферах деятельности и определиться с выбором жизненного пути.

Отечественное волонтерство имеет свои традиции и продолжительный исторический период развития, ведь самые сложные и трагические события именно добровольцы приходили на помощь государству.

Литература

1. Большой толковый словарь официальных терминов: более 8000 терминов / Сост. Ю. И. Фединский. – М., 2004. – С. 211.
2. Новый энциклопедический словарь. – М., 2000. – С. 207.
3. Решетников О. В. Организация добровольческой деятельности. Учебно-методическое пособие / О. В. Решетников. – М., 2005. – С. 4.
4. Смит Д. Добровольцы – капитал будущего? / Д. Смит // Курьер ЮНЕСКО. 2001. – Июнь. – С. 28.
5. Толковый словарь современного русского языка. Языковые изменения конца XX столетия / ИЛИ РАН; [под ред. Г. Н. Складневской]. – М., 2001. – С. 151.

ПРО НЕБЕЗПЕКУ СПОТВОРЕННЯ СУСПІЛЬНОГО СПРИЙНЯТТЯ ВОЛОНТЕРСТВА

В. Л. Голуб

*Національна академія державного управління
при Президентові України*

Динамічні та подекуди радикальні зміни вітчизняного історичного процесу, що розпочалися наприкінці 2013 року, позначаються на багатьох аспектах суспільного буття українців, зокрема й на ментальних гранях сутності українського народу. Передусім це проявляється в руйнуванні стереотипів, переоціненні цінностей та зламі шаблонних поглядів на деякі суспільні явища й процеси. Характерною особливістю цього періоду є формування нового консолідованого ставлення громадськості до волонтерської діяльності на тлі її блискучо зростаючої ролі в суспільстві через надзвичайно важливу та подекуди життєрятуючу місію волонтерства, самопожертву й героїзм його репрезентантів.

На сучасному етапі вітчизняна волонтерська діяльність, особливості якої зумовлені суспільно- та військово-політичною ситуацією в Україні, а також результати й наслідки її впровадження спричиняють суцільне схвальне ставлення суспільства та довіру до неї як до сфери в цілому та її інституцій чи окремих представників зокрема. Це може бути аргументовано шляхетністю мети волонтерської діяльності, її соціальною корисністю, актуальністю тощо.

Здебільшого через оперативність реагування на нові для українського суспільства реалії, спроможність надання ефективних відповідей на виклики воєнного часу, здатність вирішення надзвичайно складних проблем, пов'язаних з підтримкою обороноздатності держави, турботою про захисників її цілісності та незалежності, подекуди на противагу певній безпорадності державних органів, до компетенції яких належить вирішення цих завдань, волонтерська діяльність здобула всенародну шану та повагу.

Однак такі обставини наражають український соціум на небезпеку виникнення недостовірного уявлення про волонтерство як соціальне явище «системного, добровільного, усвідомленого, організованого, суспільно корисного застосування знань, умінь та навичок людини (людей) у вільний від основної зайнятості час, яке не

передбачає фінансової винагороди» [2, с. 28]. Активна діяльність волонтерів, спрямована на підтримку проведення антитерористичної операції на сході України, сприяння забезпеченню боєздатності українського війська, турботу про поранених та полонених, підтримку мирного населення в зоні бойових дій зумовлюють хибне милітаризоване суспільне сприйняття сутності волонтерства. Іншими словами, для людини, необізнаної в питаннях волонтерської діяльності, розуміння цього явища полягає у провадженні волонтерами суспільно корисної роботи, спрямованої на зміцнення обороноздатності України, подолання наслідків військової агресії, мінімізації шкоди від них чи запобігання будь-яким небажаним проявам воєнного часу.

Утім це цілком з'ясовне, адже впродовж тривалого часу суспільна увага до волонтерської діяльності концентрувалась переважно в середовищах волонтерів, отримувачів волонтерської допомоги та дослідників волонтерства, не поширюючись на широкий загаль. Масштаби ж теперішнього волонтерського руху в Україні не можуть залишати його поза суспільною увагою, формуючи відповідне стереотипне сприйняття, пов'язане з діяльністю щодо ситуації навколо збройного конфлікту на території Донецької та Луганської областей. Хоча, попри надзвичайну значущість такої діяльності, до категорії «волонтерської», з огляду на чинне законодавство, її можна віднести побічно, адже закон, ухвалений у мирний час, не передбачає потреби в застосуванні волонтерської сили для врегулювання воєнних конфліктів та пов'язаних з ними ситуацій [4].

Через значне піднесення «милітарі-волонтерства» на його тлі лишаються менш помітними інші напрями волонтерської діяльності в її класичному розумінні та законодавчому тлумаченні, що також мають значний ступінь розвитку в Україні та роблять суттєвий внесок у розвиток громадянського суспільства в Україні, її утвердження як сучасної цивілізованої країни та підтримання її реноме демократичної, правової, соціальної держави. Цю тезу підтверджують зміни волонтерських преференцій, про які можуть свідчити результати дослідження, проведеного наприкінці 2014 року (рис. 1) [1].

Очевидно, що суспільні виклики зумовлюють пріоритетність спрямування волонтерських зусиль, відтісняючи на другий план інші напрями. Однак неврахування останніх під час оцінки загальної ситуації є некоректним та може призвести до виникнення спотвореного суспільного сприйняття волонтерства, яке обмежуватиметься

розумінням домінуючого напрямку. Сьогоднішнє інформаційне поле, утворене навколо волонтерства через його виключну роль у теперішній ситуації, за умов незрівнянно низького рівня уваги до нього в період до 2014 року, може спричинити викривлене уявлення про волонтерську діяльність, її суспільне призначення.

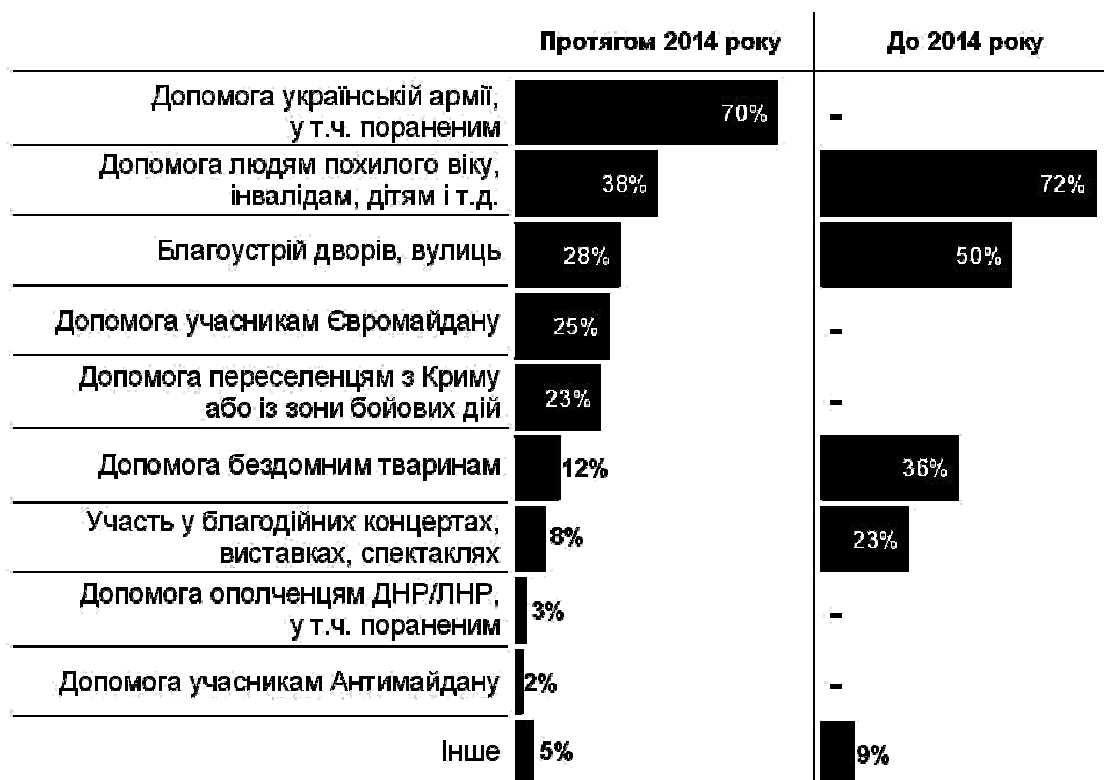

Рис. 1. Порівняльний рейтинг волонтерських уподобань

Свідченням цього – з одного боку, а з іншого – однією з причин, може слугувати факт відзначення представників волонтерського середовища державними нагородами з нагоди Міжнародного дня волонтера в грудні 2014 року. Усі 18 волонтерів отримали нагороди «за громадянську мужність, вагомий особистий внесок у розвиток волонтерського руху, зміцнення обороноздатності та безпеки Української держави» [3], що красномовно вказує на конкретний напрям провадження волонтерської діяльності. Не зменшуючи заслуг цих людей та не піддаючи сумніву обґрунтованість їхнього відзначення, справедливим, на нашу думку, буде припущення, що «вагомий особистий внесок у розвиток волонтерського руху» роблять не лише представники «волонтерства в камуфляжі», а отже, бути гідними державних нагород у Міжнародний день волонтера можуть не лише вони. Безумовно, у складний період історії, який переживає Україна

сьогодні, у першу чергу мають бути відзначені ті волонтери, чия діяльність допомагає пережити цю дійсність легше, безпечніше та спокійніше. Але ж було б справедливим, на нашу думку, разом з тим заохотити найгідніших представників решти напрямів вітчизняного волонтерства, що, крім відповідності уявленням про соціальну справедливість, забезпечить адекватне розуміння суспільством сутності волонтерства та стимулюватиме прогрес волонтерської діяльності в різних її напрямках.

Ситуація, що склалась сьогодні, може бути небезпечною нерозумінням суспільством реальної значущості волонтерства, а отже, його можливим небажаним занепадом у післявоєнний час, коли зникне потреба у волонтерських зусиллях як ресурсі подолання ситуації, пов'язаної з воєнними діями. Натомість підтримання в суспільстві коректного уявлення про волонтерство забезпечить його сталий розвиток у перспективі.

Література

1. Волонтерський рух в Україні : звіт дослідження // GfK [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gfk.com/ua/documents/presentations/report_vyshlisky.pdf.
2. Голуб В. Л. Ключові поняття та категорії державного управління у сфері волонтерської діяльності / В. Л. Голуб // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України [Текст], 2014. – № 1/2014. – С. 25–30.
3. Про відзначення державними нагородами України з нагоди Міжнародного дня волонтера : Указ Президента України від 04.12.2014 № 914/2014 // Офіційне Інтернет-представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/18498.html>.
4. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 № 3236–VI // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.

ПРОБЛЕМА ИНДИВИДУАЛЬНОСТИ И СОЛИДАРНОСТИ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

О. Н. Городыская

*Национальный технический университет
«Харьковский политехнический институт»*

Современное либеральное общество, в котором развиты институты демократии и индивидуализм, начало складываться с началом Нового времени, при усложнении хозяйственного уклада, необходимости оптимизации использования не только природных ресурсов, но и человеческих сил. Индивидуализм стал естественным следствием дифференциации и рационализации общественного пространства – не должно было больше существовать «неучтенных» людей, за каждым человеком должно было быть закреплено свое место и свои функции. Рационализация быстро привела к иерархизации и разделению людей для более эффективного их использования в интересах государства и общества в целом. Формирование необходимого типа индивида стало одной из ключевых целей дисциплинарного пространства власти.

С течением времени дисциплинарные механизмы власти трансформируются в биовластные структуры, формально призванные оптимизировать уже не жизнь общества в целом, а изменить характер жизни каждого отдельного индивида, что лишь усилило индивидуалистские тенденции. Это было естественным следствием того типа общественных отношений, которые сложились в эпоху Просвещения: именно это время породило свободу, но именно оно и сформировало современную дисциплину, которая стала технологией производства индивидов. Свободный и ответственный индивид, основа либерального общества и государства, все больше подвергался моделированию согласно тем дискурсивным практикам, которые привели ко всем значимым событиям последних столетий истории. Очевидный прессинг исчезал, замещаясь более скрытым, но и более глубинным воздействием на все сферы жизни уже не общества в целом, а каждого отдельного индивида, формируя не только умонастроения, но и все телесные практики и техники. Это не означает, что дисциплинарные методы власти исчезли, они продолжают вполне успешно выполнять свои функции там, где возможно открытое

воздействие на человека и гражданина, примером могут послужить такие институты, как школы, больницы (в большинстве), армия и т.п. [2, 278–279].

Особую роль в трансформации общественных и властных механизмов последние столетия получило знание, которое стало существенным катализатором этих изменений. Однако, современное государство, с одной стороны, имеет возможность использовать знание для собственных интересов (вплоть до манипулирования людьми), а с другой, – никак не может в полной мере влиять на его циркуляцию. Это связано с усилением коммуникационных механизмов в области распространения всякой информации, особенно с появлением Интернета. Он делает невозможным какую-либо политическую цензуру, здесь растворяются национальные различия, а само индивидуальное, ставшее бесконтрольным, теряет себя. Меняется не только властный механизм, но сама индивидуальность. Развитие коммуникации создает широкую «публику», но разрушает основания для существования свободной от принуждения и различия общности. Это странный парадокс современности: демократия основана на национальном государстве, но его судьба сейчас неопределенна, зависима от неослабевающих тенденций глобализации. Национальное государство вынуждено подчинять деятельность населения интересам страны, но виртуальное общество способно преодолеть давление реальной власти. По этой причине неясным остается вопрос о том, что будет объединять людей, как будет формироваться солидарность, и в чем она будет проявляться? Фактически речь идет о некоем виртуальном гражданском обществе, решающем узкие задачи, поскольку с одной стороны происходит интернационализация – через мировую сеть, с другой – регионализация, путем создания внутренних сетей [1].

Даже на уровне региональной сети индивидуальное не может выражаться в полной мере, главной тут является организация, сеть, а не отдельный человек, поскольку отдельный пользователь подчиняется определенным правилам. Выходя за пределы национально-государственных образований, коммуникативные группы способны проводить акции, имеющие далекие последствия не только в виртуальном, но и в реальном пространстве. При этом спектр проблем, решаемых в пределах таких групп, крайне широк, а уровень солидарности оказывается довольно высоким. Одним таким показательным

примером может служить явление волонтерства – в самом широком его значении.

Независимо от поставленных целей, временные или постоянные волонтерские группы заполнили пространство Интернета. Сбор средств, набор групп, поиск пропавших, – все эти и другие более или менее локальные задачи постоянно решаются подобными виртуальными сообществами. Этот феномен давно уже выполняет функции, которые не выполняются никаким другим способом. Также следует подчеркнуть, что всякое участие в акциях такого рода является, безусловно, добровольным, к тому же зачастую анонимным.

С другой стороны, сам механизм волонтерского сотрудничества приводит к культивированию особой формы солидарности людей, что объединяет их как по интересу, так и по нравственным, социальным, политическим, религиозным, национальным и другим убеждениям и стремлениям. В известном смысле волонтерские организации, особенно виртуального характера, заместили государственные институты, причем эффективность их функционирования оказывается порою много выше государственных организаций. Это является следствием утраты государством контроля над циркуляцией информационных потоков, в которых каждый запрос или проблема может стать началом очередной волонтерской инициативы и получить адекватный вариант разрешения или удовлетворения.

Безусловно, волонтерские инициативы невозможны без их настоящей реализации, то есть не только в виртуальной, но и в материальной форме. Однако средства коммуникации делают возможным участие людей в акциях не только непосредственно, но и предельно удаленно, сохраняя при этом для них возможность солидарности с теми, кто в этом нуждается либо вызывает интерес. Это очень показательный эффект, который стал возможен в современном информационном обществе: индивидуальность, испытывая постоянные сложности в свободном проявлении себя, сохраняет свободу в реализации солидарности с теми, кого она никогда не знала и никогда, возможно, не узнает. Пользователь может принимать участие во всех интересующих его акциях и группах, не выходя из дома.

Очевидно, что современные государство и общество находятся в состоянии глубоких трансформационных процессов, исход которых не вполне ясен. Изменение стратегий власти во многом связано с изменениями в области обмена информацией и использования

знаний. Индивид оказывается заложником быстро развивающихся технологий, что кардинально меняет характер его жизни и социального поведения, а это сказывается также на проявлении солидарности, которая, собственно, была одним из важнейших условий связи не только между гражданами, но и между обществом и государством. Упадок, неэффективность прежних форм причастности к общественной жизни замещается виртуальными способами коммуникации, что приводит к появлению и вполне успешному (на локальном уровне) функционированию сетевой солидарности, лишенной всякого властного контроля и существующей исключительно на добровольных началах. В таких условиях индивидуальность все больше растворяется в растущем количестве типовых форм проявления, однако это открывает для нее также и новые возможности.

Литература

1. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие ; [пер. с нем. Д. В. Складнева]. – СПб., 2001. – 380 с.
2. Фуко М. Надзирать и наказывать ; [пер. с франц. В. Наумова]. – М., 1999. – 480 с.

СОТРУДНИЧЕСТВО МОНГОЛИИ С ЮНИСЕФ

Батбаяр Долгормаа, Отгонбаяр Отгонэрдене (Монголия)

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

ЮНИСЕФ был образован 11 декабря 1946 года по решению Генеральной Ассамблеи ООН с целью оказания помощи детям, которые пострадали в ходе Второй мировой войны. Тогда же появилось и название фонда – Международный чрезвычайный фонд помощи детям ООН (United Nations International Children's Emergency Fund – UNICEF). Первоначально срок действия фонда был ограничен, но в 1953 году ООН расширила круг его деятельности и продлила срок полномочий на неопределенное время. Фонд получил новое название – Детский фонд ООН с сохранением аббревиатуры ЮНИСЕФ.

В своей деятельности Детский фонд ООН (ЮНИСЕФ) руководствуется Конвенцией о правах ребенка и стремится к утверж-

дению их как прочных этических принципов и международных стандартов поведения по отношению к детям. Деятельность ЮНИСЕФ основана на принципах сотрудничества с правительственными, общественными и международными организациями в целях определения потребностей детей и содействия странам в удовлетворении этих потребностей. К числу приоритетных задач Детского фонда ООН относятся помощь в развитии детей раннего возраста, детей с особенностями физического развития, профилактика болезней, поощрение и защита прав детей.

Фонд полностью зависит от добровольных пожертвований. В своей работе ЮНИСЕФ опирается на взносы от правительств и частных доноров. Ресурсы подразделяются на регулярные (основные) и другие (неосновные целевые ресурсы). Неосновные ресурсы выделяются странами-донорами под конкретные программы. Деятельность Детского Фонда ООН аполитична и беспристрастна: приоритет отдается детям из тех стран, которые нуждаются в поддержке больше всего. Около 60% регулярных ресурсов ЮНИСЕФ распределяется в пользу наименее развитых стран мира, половина из которых – страны Африки.

Штаб-квартира фонда расположена в Нью-Йорке. ЮНИСЕФ является лауреатом Нобелевской премии мира (1965 год).

Детский фонд ООН – одна из первых гуманитарных организаций в мире, которая начала привлекать к своей благородной миссии знаменитостей в качестве Послов доброй воли для продвижения идей и ценностей ЮНИСЕФ. Первым Послом доброй воли ЮНИСЕФ стал американский актер Дэнни Кэй в 1954 году.

Чтобы создать правовое поле для защиты прав детей, в 1959 году Генеральная ассамблея ООН принимает Декларацию о правах ребенка, которая определяет права детей на защиту, образование, охрану здоровья, место проживания и полноценное питание.

20 ноября 1989 года – ровно через 30 лет со дня принятия Декларации о правах ребенка – Генеральная Ассамблея ООН принимает Конвенцию о правах ребенка.

В январе 1990 года, в первый день подписания Конвенции о правах ребенка, 61 страна подписывает этот документ, подтверждая свои обязательства по отношению к детям.

Монголия была одной из первых стран, ратифицировавших Конвенцию о правах ребенка в 1990 году – год начала перехода к

демократии в стране. Переходный период вызвал много изменений в политической, социальной и экономической жизни – как положительных, так и отрицательных. Отрицательный результат перехода имел сильное влияние на жизнь детей и подростков, которые составляют почти 55% населения страны. Парламент Монголии и правительство, несмотря на все трудности, встали на путь построения демократии и свободной рыночной экономики. Последние 24 года, с резким переходом от централизованно планируемой системы к рыночной экономике, открылись много новых возможностей, и темпы экономического роста страны являются одними из самых высоких в мире. Многие ключевые законы, которые способствовали укреплению основ демократии и свободного рынка, были приняты парламентом с 1990 года, и самым важным из них является принятие новой демократической Конституции, обнародованной в 1992 году, которая, впервые в истории Монголии, имеет отдельную главу о правах человека. Основываясь на букве и духе Конституции и руководствуясь принципами Конвенции о правах ребенка, Монголия приняла немало законов о защите прав детей.

В 2012 году правительством Монголии с ЮНИСЕФ была заключена новая долгосрочная программа действий. Она направлена на продвижение прав детей, женщин и малообеспеченных семей через ряд целевых и комплексных мероприятий, а также технической помощи правительству так, чтобы были усовершенствованы соответствующие механизмы эффективного регулирования социального сектора бюджета. Среди приоритетных направлений деятельности – интегрированное развитие в раннем детстве, работа с молодежью, борьба против ВИЧ/СПИДа, усиление защиты детей от насилия, жестокого отношения и дискриминации. Кроме того, Программный план предусматривает реализацию ряда начатых, согласно предварительным планам действий Правительства Монголии и ЮНИСЕФ, социально важных долгосрочных программ, направленных на гармоничное развитие младенцев и детей через пропагандирование грудного вскармливания, йодирование соли, развитие медико-санитарной помощи и распространение лучших форм воспитания, социальную адаптацию и защиту детей, оставшихся без опеки родителей и инвалидов.

Также, ЮНИСЕФ регулярно проводит независимые исследования положения детей в стране. На основе данных этих исследований

и международного опыта вырабатываются рекомендации правительственным структурам.

Много внимания уделяет ЮНИСЕФ в сотрудничестве с правительством Монголии реализации программы по борьбе с ВИЧ и СПИДом. Хотя Монголия находится в ранней стадии эпидемии ВИЧ с 28 зарегистрированными случаями ВИЧ-инфекции (по статистике здравоохранения, февраль 2007 г.). Однако страна находится между Россией и Китаем, в которых эпидемия распространяется наиболее быстро, так что в ближайшее время в Монголии может начаться быстрый рост статистики новых случаев. Программа состоит из 2 проектов: во-первых, добровольное и конфиденциальное консультирование и тестирование. Второй проект – «Жизненные навыки обучения на основе подготовки учителей, разработки студенческих учебников по профилактике ВИЧ-инфекции и СПИДа, а также увеличения числа классных часов, посвященных профилактике ВИЧ-инфекции и СПИДа». Кроме того, это направление деятельности ЮНИСЕФ активно поддерживают буддийские монахи из Дашичойлингского монастыря. В Монголии очень сильны традиции буддизма, и буддистские монахи играют все большую роль.

Кроме этого, несколько лет назад монгольские власти по причине холодов объявили режим бедственного положения в 12 из 21 провинций. На призыв правительства Монголии о помощи откликнулось сразу несколько агентств системы ООН, в том числе Детский фонд ООН (ЮНИСЕФ), который сразу же приступил к доставке с воздуха продовольствия и медикаментов в пострадавшие от суровой зимы районы Монголии.

ЮНИСЕФ стремится к тому, чтобы голоса детей были услышаны, а их интересы были обеспечены соответствующей политикой и финансированием. Монголия – это страна молодых людей. Дети и молодые люди растут в стране, которая сильно отличается от мира, в котором воспитывались их родители, где занятость была обеспечена и социальные услуги были предоставлены для всех. Сотрудничество с ЮНИСЕФ посредством региональных программ дает уникальную возможность оказывать помощь быстро и целенаправленно – именно тем детям, кому она наиболее необходима в данный момент. Совместно со всеми своими партнерами, донорами и послами Доброй воли ЮНИСЕФ работает ради достижения ценностей равноправного и справедливого мирового сообщества, провозглашенных в Уставе Организации Объединенных Наций.

Литература

1. Analysis of the Situation of Children in Mongolia 2014 /Government of Mongolia National Authority for Children United Nations Children's Fund United Nations Children's Fund (UNICEF). – Printed in Mongolia, 2014. – 86 p.
2. Мусина Н. М. Детский фонд Организации Объединенных Наций (ЮНИСЕФ): международно-правовые проблемы структуры и деятельности / Н.М. Мусина; под ред. Э.С. Кривчиковой – М., 2012 – 150 с.
3. Положение детей в мире: специальный выпуск: празднование 20-летия Конвенции о правах ребенка: резюме. – New York, 2009– 12 с.

ВОЛОНТЕРСТВО В АРХЕОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕДИЦІЯХ (з досвіду Херсонеської археологічної експедиції «Цитадель» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна)

*Вырваться из тесных города камер
Туда,
Где горизонт звездами росшит...
Знаете, трогать время руками –
Роскошь.*

*А. М. Домановський,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Одним із найбільш масових волонтерських рухів в усьому світі й Україні зокрема є участь добровольців у дослідженні, збереженні й популяризації пам'яток минулого. Щороку до цієї справи долучаються тисячі охочих взяти участь у роботі музеїв, виставкових комплексів, науково-просвітницьких та науково-дослідницьких проектів тощо. Одним із найбільш популярних напрямів є при цьому участь у роботі археологічних експедицій, що дозволяє ефективно поєднати змістовну науково і суспільно корисну працю зі здоровим, цікавим, змістовним і корисним відпочинком.

Робота волонтерів у археологічних експедиціях традиційно припадає на найбільш гарячу в усіх сенсах (від інтенсивності праці до літньої спеки) пору – польовий археологічний сезон. У кліматич-

них умовах України це зазвичай – пізня весна, все літо і перша половина осені до початку дощової пори. При цьому найбільш інтенсивно розкопки проводяться влітку, що пов'язано, крім інших факторів, також із можливістю максимально долучити до цього процесу охочих добровольців, бо саме на цей час припадають довгі канікули у студентів і школярів, а також традиційні літні відпустки.

Удалий для археологів збіг у часі інтенсивного здійснення розкопок і наявності вільних від виконання інших зобов'язань робочих рук якнайкраще доповнюється багатоманітними можливостями (само)організації роботи і змістовного дозвілля волонтерів у археологічній експедиції. Від самого початку і до завершення перебування в експедиції життя її учасника перетворюється на сповнену цікавими подіями пригоду, що дозволяє одночасно спробувати свої сили й можливості у різних сферах діяльності, поповнити свої знання і життєві враження корисною інформацією, навичками й уміннями.

Головною метою роботи археологів під час польового сезону є проведення розкопок певної археологічної пам'ятки, й усе життя експедиції виявляється підпорядкованим цій основній меті. Волонтери беруть участь практично в усіх без винятку етапах наукової роботи – починаючи від праці на розкопі до первинної обробки, реставрації та дослідження знахідок у польових умовах. Саме ця діяльність виступає основним двигуном життя експедиції, творить сенс її існування, приваблює добровольців можливістю долучитися до наукових досліджень і відкриттів, і – хто зна, якщо пощастить – стати співучасником чи навіть першовідкривачем унікальних артефактів. Вже здійснивши перед цим подорож до табору експедиції у просторі, учасник розкопок отримує унікальну можливість здійснити ще й подорож у часі у незвідане минуле, туди, де з давніх-давен і аж до сьогодні не ступала нога людини. Волонтери отримують змогу опанувати методику проведення археологічних розкопок, здобути знання й відпрацювати уміння первинної фіксації процесу дослідження і видобутих із землі знахідок, долучившись таким чином до справжньої наукової роботи.

Продовженням роботи експедиції виступають різноманітні заходи науково-просвітницького плану, тематично пов'язані з досліджуваною археологічною пам'яткою чи, ширше, з археологією та історією в цілому. Зазвичай це популярні лекції відомих фахівців, які беруть участь у розкопках чи відвідують експедицію на запро-

шення із дружніми візитами, наукові семінари чи реконструкторські школи-робітні, під час занять на яких можна спробувати відтворити давню виробничу технологію чи самостійно виготовити унікальний «археологічний артефакт», який неможливо купити у сувенірній крамниці. Волонтери можуть при цьому бути як рядовими учасниками цих заходів, так і їхніми організаторами, якщо здобуті раніше знання і навички дозволяють їм це робити.

Спільна важка, але цікава робота на розкопі й захопливі науково-популярні просвітницькі заходи після нього, напівпохідне експедиційне життя згуртовують волонтерів, і жоден вечір чи, тим більше, вихідний день не минає без якогось цікавого заходу – від традиційних вечірніх зборів з гітарою до ретельно продуманих заходів, таких, як, наприклад, обов'язкова традиційна посвята у археологи. За таких умов усього за кілька днів група малознайомих чи й зовсім незнайомих людей перетворюється на єдиний міцний згуртований організм експедиції, готовий до найскладніших випробувань.

Робота експедиції триває роками і навіть десятиліттями, і вже з другого-третього польового сезону серед волонтерів виділяються ті, хто приїздить на розкопки з року в рік. Так формується міцне ядро експедиції, до якого долучаються добровольці-новачки. Саме волонтери-ветерани, які працюють у експедиції багато років поспіль і формують її робочу основу, значною мірою зберегли українську археологію останньої чверті століття від занепаду чи навіть вберегли від загибелі. За умов українського недостатнього чи навіть практично відсутнього фінансування роботи археологічних експедицій з боку держави та обмеженої спонсорської допомоги, саме готовність добровільних учасників експедиції безкоштовно працювати в археологічних експедиціях і навіть частково фінансувати їхні витрати (тобто фактично волонтерський рух) стала запорукою існування археологічної науки в Україні.

Однією з археологічних експедицій, що здійснювала розкопки переважно завдяки волонтерам, стала Херсонеська археологічна експедиція «Цитадель» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Об'єктом її досліджень є головний фортифікаційний об'єкт античного і середньовічного Херсонеса–Херсона – так звана «цитадель» міста. «Цитадель» – це оточена по периметру високими фортечними мурами чотирикутна ділянка, розташована у південно-східному районі городища на узбережжі сучасної Карантинної бухти. Початкові оборонні укріплення твердині було збудовано

приблизно в середині III ст. до н. е. на місці колишнього міського некрополя та Кераміка – району розташування гончарних майстерень. З того часу як власне самі фортечні мури-куртини з баштами, так і різноманітні будівлі, розташовані всередині Цитаделі, неодноразово перебудовувалися, але одне залишалося незмінним – мілітарний характер пам'ятки, її ключове військово-стратегічне значення в системі оборонних споруд Херсонеса. Саме тут розташовувався військовий гарнізон, який мав захищати мешканців міста у випадку загрози.

Серед волонтерів експедиції чимало багаторічних учасників, які обрали науковий шлях дослідження Херсонеса, античної та середньовічної історії й археології. Це досвідчений дослідник харків'янин Михайло Фомін, харизматичний гітарист і талановитий історик-ентузіаст Андрюс Мішріс з литовського Вільнюса, пошукач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків, дослідниця повсякденного життя Херсонесу і незамінний організатор повсякденного життя археологічного загону Марія Пархоменко.

Повільна наука археологія, яка, немов машина часу, дозволяє нам поступово здійснювати подорож у глиб віків, кожного року робить свої чергові кроки вперед завдяки зусиллям цілої команди археологів, переважну більшість яких складають волонтери. Вони стають вічними двигунами тієї машини, що дозволяє зазирнути в минуле і відчувати час на дотик, доторкнутися до нього рукою, дістаючи із землі розкопу чергову знахідку.

Література

1. Домановський А. М. Незламні башти цитаделі на сторожі часу // Автодорожник. – № 12 (1564). – 25 листопада 2010 р., четвер. – С. 12.
2. Домановський А. М. Херсонес Таврійський. 2010 рік // Харківський університет: Загальноуніверситетська газета. – Вівторок, 2 листопада 2010 р. – № 15 (3956). – С. 3.
3. Домановський А. М. Цитадель. Херсонеський археологічний легіон університету // Харківський університет. Загальноуніверситетська газета. – Вівторок, 30 жовтня 2012 р. – № 14 (3989). – С. 2.
4. Сорочан С. Б., Домановський А. Н. Харьковская экспедиция в Херсонесе, или Тридцать лет спустя // Древности–2012. Харьковский историко-археологический ежегодник. – Вып. 11. – Харьков, 2012. – С. 297–306.
5. Фомин М. В., Домановський А. Н. Роль археологического туризма в формировании интереса к родной истории у молодежи // Молодь в соціокультурному просторі України: Матеріали міжвузівського науково-методичного семінару (15 грудня 2011 р., м. Харків). – Харків, 2011. – С. 65–66.

ОРГАНІЗАЦІЇ ЖІНОЧОЇ ВЗАЄМОДОПОМОГИ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

С. С. Зверєва

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Одним із викликів для сучасної економіки України є питання становлення фермерського господарства, конкурентоспроможного та прибуткового. Фахівці різних галузей звертають увагу на різноманітні аспекти формування прошарку сільських виробників та господарів, власників землі. Історики ж радять вивчати досвід минулих поколінь для врахування сучасних реалій і гідної відповіді на них.

Важливим фактором у функціонуванні сільських господарств є жіноча праця. Внесок жінок досі є до кінця не оціненим, але заслуговує на вивчення й аналіз. Тому сьогодні варто звернутися до історії руху взаємодопомоги жінок-селянок, щоб зрозуміти, яке значення він мав у становленні ефективної економічної одиниці – фермерського господарства.

Зародившись у 60-х рр. ХІХ ст. під впливом ідей ліберального фемінізму, жіночі організації взаємодопомоги стали потужним фактором становлення жіночої самосвідомості, прикладом солідарності, відстоювання інтересів жінок як окремої соціальної групи.

Центром європейського жіночого руху у ХІХ ст. стала Велика Британія, де швидкий промисловий переворот викликав потребу в жіночій праці. Працюючі жінки відчували несправедливість в оплаті праці, у відмові прийняття їх до профспілок, що стало передумовою боротьби жінок за трудові права і створення жіночих професійних організацій взаємодопомоги [1]. Ідеологічними гаслами руху взаємодопомоги стали ідеї ліберального фемінізму, проголошені у творі Дж. – Ст. Мілля «Поневолення жінки», де розвінчувалися суспільні стереотипи щодо природного покликання статей і відзначалися культурні та структурні передумови нерівності жінок і чоловіків.

У другій половині ХІХ ст., після допущення жінок до робітничих професій, стали виникати організації взаємодопомоги і в Російській імперії. Як слушно зауважують дослідники жіночого руху, передумовою формування організацій взаємодопомоги в імперії були традиційні для жінок організації благодійного спрямування, що підтримувалися церквою і були дозволені державою [3, с. 146]. Але

участь у благодійній діяльності не могла не позначитися на усвідомленні жінками свого нерівноправного становища в суспільстві. Прагнення захистити інтереси жіноцтва і надати посильну допомогу товаришкам стало відправною точкою для створення різноманітних спілок, артілей, союзів.

З середини XIX ст. благодійність у розумінні передової частини суспільства стала розумітись як допомога у прагненні чесно заробити собі на життя. Такі ідеї були притаманні філософії Дж. Ст. Мілля і були усвідомлені тією частиною суспільства, яка хотіла не отримувати милостиню, а прагнула досягти рівних прав на отримання свого шматка хліба [2, с. 83].

Історикиня Л. Смоляр виділяє два основних етапи у функціонуванні руху самодопомоги жінок. Перший – в середині XIX ст. був ініційований заможними жінками, які на підставі засвоєння передових ідей намагалися допомогти іншим жінкам у працевлаштуванні, отриманні власного заробітку. Особливостями таких об'єднань стали їх стихійність та недовговічність існування. [3, с. 144]

Уже з кінця 60-х рр. XIX ст. – рух взаємодопомоги набирає більш чіткого окреслення мети і засад функціонування, а також характеризується розширенням і зміною соціальної бази. Ініціатором створення громадських об'єднань стали жінки незаможні, які у пореформений період шукали роботу в містах. Вони прагнули не стільки самореалізації, як це було на початковому етапі, скільки постійного заробітку, забезпечення житлом тощо. Приплив нових членкинь із середніх і бідних прошарків суспільства окреслив нові цілі і завдання товариств, сприяючи їх демократизації.

Товариства взаємодопомоги, взаємної благодійності, трудової допомоги та інші стали з'являтися у великих містах України – Києві, Харкові, Одесі. Вони об'єднували жінок за професійною ознакою – товариства акушерок, вчительок, швачок, і допомагали їм в різних галузях життя. Найбільш розповсюдженими напрямками роботи товариств були: пошук працевлаштування, дешевого житла та їдальень, організація додаткового навчання, влаштування дитячих садків, фінансова допомога зі спільної каси та інші.

Створювались аналогічні товариства і в польських землях. У 1895 р. в Королівстві Польському, яке входило до складу Російської імперії, постала жіноча організація – *Stowarzyszenie zjednoczonych ziemianek* (Товариство об'єднаних землевласниць), яка здійснила

певний внесок до життя жіноцтва [4]. Засновницею товариства стала М. Кленевська, яка запропонувала заможним жінкам, що сумували під час товариських візитів і гри в карти чоловіків, з користю використати час. Спочатку її пропозиція стосувалася лише благодійництва. Пізніше товариство розгорнуло широку діяльність по селах.

Членкині товариства прагнули зміни становища своїх «молодших сестер», як вони називали селянок. Для цього вони їздили по селах, читали лекції з медицини і гігієни, ведення господарства – вирощування рослин і тварин, організовували курси шиття, крою, прання і прасування. У 1906 р. товариство придбало ділянку у Мірославіцах, де запровадило школу для селянок. Крім практичних занять, дівчата вивчали також бухгалтерію і отримували загальні знання з біології, історії, географії.

Достатньо консервативна риторика організації не заважала, однак, розповсюджувати знання, поліпшувати участь селянок, нести прогресивні цивілізаційні ідеї у побут, розширювати межі світогляду. В названому випадку мова йде не про товариство взаємодопомоги, а скоріше про патронацьку організацію, що здійснювала функції опіки і контролю, а також дозволяла верхівці суспільства згуртовувати селянок. Здійснюючи опіку над жінками-трудівницями, вони не прагнули їхньої емансипації, але допомагали пристосовуватися до існуючих умов життя. Не можна, однак, недооцінювати їхньої ролі, оскільки діяльність жінок із «вищих кіл» насправді полегшувала участь багатьох жінок, дозволяла їм пристосовуватися до умов соціально-економічної дійсності, вчитися брати на себе відповідальність, вести приватне господарство. Такого досвіду українське село, темпи розвитку якого набагато відстають від європейських, вимагає і сьогодні. Отже, необхідно врахувати досвід минулих поколінь, і фахівцям та експертам із розвитку сільського господарства активно поширювати ефективні сучасні методи господарювання.

Література

1. Крыкова И. В. Феминистское движение «первой волны»: особенности идеологии и организации// Вестник ТГУ. – Тверь, 2009. – Вып. 7 (75). – С. 151–158.
2. Пушкарева Н. Л. У истоков русского феминизма: сходства и отличия России и Запада// Российские женщины и европейская культура: материалы 5 конференции, посвященные теории и истории женского движения. – СПб., 2001. – С. 79–84.

3. Смоляр Л. Минуле заради майбутнього. Жіночий рух Наддніпрянської України II пол. XIX – поч. XX ст. Сторінки історії. – Одеса, 1998 – 408 с.

4. Kostrzewska E. Aktywnosc organizacyjna ziemianek w Krolestwie polskim na poczatku XX wieku.// Dzialaczki spoleczne, feministki, obywatelki... Samoorganizowaie sie kobiet na ziemiach polskich do 1918 roku (na tle porownawczym). – Warszawa, 2008. – S. 389–407.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЛІТИЧНЕ ВОЛОНТЕРСТВО ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ КДП РОСІЇ)

В. С. Золотарьов

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Конституційно-демократична партія Росії (КДП), яка виникла у жовтні 1905 р. відразу виявила свою прихильність щодо розбудови у Росії держави на основі демократичних свобод, громадянського суспільства та правової держави. Саме ці загальнолюдські цінності були головними у механізмі формування державної влади провідних західноєвропейських країн. Гуманістичні ідеї панували тут понад століття, тому нові політичні сили Росії ліберально-демократичного напрямку змушені були розпочати боротьбу саме з цих питань.

Початок Першої світової війни став важливим етапом в ідейній еволюції Конституційно-демократичної партії Росії, у зміні їхньої тактичної лінії. Великого значення це мало для організаційного розвитку кадетської партії. Саме в 1914-1916 р. була закладена потенційна основа для бурхливого зростання чисельності партії після Лютневої революції. З одного боку, в цей період інтенсивно йшло ідейне й тактичне об'єднання ліберального табору, що проклало шлях до вступу в кадетську партію в 1917 р. багатьох представників інших, ліберально налаштованих партій та організацій. З іншого боку, значно зміцнилися кадетські позиції у середовищі земської та особливо міської інтелігенції, у середніх верствах населення. Цей фактор необхідно враховувати при оцінці впливу кадетів та їхнього політичного значення напередодні Лютневої революції.

Мета даної статті полягає у висвітленні практичних дій кадетської партії під час Першої світової війни з організації добровільної допомоги військовим на фронті.

З початком війни розпочалася нова фаза організаційного розвитку кадетської партії. Її вплив почав зростати, однак не за рахунок збільшення чисельності самих партійних груп, а шляхом залучення нових резервів до роботи у громадських організаціях. Саме в цей час починається процес волонтерства у середині кадетської партії. Під волонтерством слід розуміти надання добровільної допомоги людям, які цього потребують під час війн, стихійного лиха та голоду. Яскравим прикладом волонтерства у Росії є факт надання допомоги пораненим російським бійцям під час російсько-турецької війни 1877–1878 рр. Так, монахині московського Свято-Нікольського монастиря добровільно вирушили на фронт, де працювали сестрами милосердя: рятували життя військовим, надавали допомогу у шпиталях. Цей рух російських монахинь був розповсюджений за кордоном серед жінок-волонтерів незадовго до Першої світової війни, що призвело до створення міжнародної організації «Червоний Хрест».

В умовах війни кадети підтримали російський уряд Росії та всіляко сприяли перемозі Росії. ЦК КДП провів достатньо широку організаційну роботу щодо створення різноманітних товариств із надання добровільної допомоги російському війську.

Особливо це стосується Всеросійського союзу земств та міст, які набули значного впливу із початком війни. Аналіз діяльності цих союзів дозволяє розглянути моральні аспекти участі у них членів КДП. У цих союзах брало участь чимало земських діячів, які були членами КДП, а також близькими до неї за своїми політичними переконаннями. Улітку 1914 р. було створено Всеросійський земський союз (далі ВЗС) допомоги хворим та пораненим воїнам [3, с. 400]. З ініціативи Московської земської управи 30 липня 1914 р. був скликаний з'їзд, який обрав головний комітет ВЗС та його голову князя Г.Є. Львова. Князь Львов був членом КДП, але, відмовившись підписувати у 1906 р. Виборзьке звернення вийшов з неї. Однак, і після цього він активно підтримував політику кадетської партії і згодом поновив своє членство в КДП. Саме це і ставили йому в провину праві. У своїх спогадах П.Н. Мілюков точно й справедливо відзначив його заслуги перед Росією, його організаторський таланти [3, с. 400–401]. ВЗС займався забезпеченням армії хірургічними матеріалами, медикаментами, підбором медичного персоналу, створенням шпиталів, складів, розподільних пунктів, спорядженням евакуаційних потягів і т.і. Активну участь Союз приймав в організації продовольчого постачання до армії.

До кінця 1916 р. число земських установ різного типу в тилу й на фронті склало до 8 тис., у них працювали сотні тисяч людей. В європейській Росії функціонували 9 обласних комітетів ВЗС: Петроградський, Самарський, Фінський, Орловський, Харківський, Курський, Катеринославський, Кавказький і Ростов-Донський [2, Спр. 343, Т. 3. Арк. 245]. Союз фінансувався за рахунок приватних пожертвувань, спеціальних відрахувань від земств і казенної допомоги. Але не кадетам належала провідна роль у межах ВЗС, головними тут були октябристи і прогресисти.

Провідна роль належала кадетам у Всеросійському союзі міст (далі ВСМ). Саме кадети були ініціаторами створення цього союзу: 1 серпня 1914 р. на спільному засіданні Московської міської управи й комісії із заходів у зв'язку з війною один із лідерів Московського комітету кадетської партії і Московської міської думи М.І. Астров вніс пропозицію про скликання у Москві Всеросійського з'їзду представників міст по наданню допомоги пораненим. Була обрана спеціальна комісія з проведення з'їзду, до складу якої увійшли три кадети: М.І. Астров, М.М. Щепкін, О.Д. Алфьоров [6, 2 августа 1914 г.].

Всеросійський з'їзд міст відбувся 8-9 серпня у Москві. З'їзд заснував Всеросійський союз міст, діяльність якого дозволялася імператорським указом: «...на час війни, під прапором Червоного Хреста». З'їзд обрав головний комітет ВСМ на чолі з В.Д. Брянським. До складу комітету увійшли також міські голови Петербурга, Нижнього Новгорода, Твері, Володимира, Ярославля, Києва, Тули, Курська [4, 10 августа 1914 г.]. На відміну від земського союзу, загальноміська організація з'явилася в Росії вперше. Головним завданням діяльності Союзу було: надання матеріальної допомоги пораненим та родинам призваних на військову службу, створення шпиталів, організація евакуації та збору пожертвувань. Всеросійський союз міст проводив енергійну діяльність. Згідно з поданим на «Височайше ім'я» звітом М. В. Челнокова, вже у грудні 1914 р. у шпиталях Союзу було близько 114 тис ліжок, організовано 6 тилових і 7 польових санітарних потягів, улаштовано 110 харчувальних пунктів, заготовлено на складах і витрачено білизни, чобіт, кожухів майже на 6 млн. руб. Союз почав виготовлення вати й ліків, на 250 тис. руб придбав медикаментів за кордоном [2, Спр. 343. Т. 3. Арк. 249].

Кадети не тільки на словах, але й насправді доводили своє відповідальне ставлення до війни. Так, син П. Н. Мілюкова, який

тільки закінчив гімназію, у складі перших добровольців пішов на фронт і був убитий на Галичині у першому ж бою, в якому брав участь. Секретар кадетської думської фракції О.М. Колюбакін, колишній стройовий офіцер, довідавшись, що не підлягає мобілізації, подав прохання «на Височайше ім'я» і був зарахований до діючої армії. Через три місяці він загинув. Багато інших членів кадетської партії брали участь в боях на фронтах війни та показали свою відданість Росії. Кадети вважали своїм безпосереднім обов'язком «об'єднати російське суспільство на загальному розумінні сенсу війни, її значення для Росії та зв'язку з російськими інтересами» [3, с. 394].

Якщо більшовики прагнули послабити Росію, бажали їй поразки, намагалися війну імперіалістичну перевести у громадянську, то кадети практичними справами прагнули допомогти Батьківщині. Провідну роль вони грали не тільки на чолі ВСМ у столичних містах, але й у провінції. Як правило, саме кадети очолювали місцеві відділення ВСМ. Активна матеріальна допомога кадетів у межах ВСМ свідчить про їх високу моральну позицію, зайняту ними під час війни. Їхня позиція «внутрішнього миру» найбільш точно відповідала дійсності. Під час війни потрібно було робити все необхідне, задля того, щоб країна перемогла, треба було відкинути майже всі політичні амбіції заради перемоги. З моральної точки зору це цілком було виправдано.

Література

1. ДАРФ. – Ф. 523, Спр. 245, Материалы ВЗС и ВСГ.
2. ДАРФ. – Ф. 523, Спр. 343 Материалы ВЗС и ВСГ.
3. Милуков П. Н. Воспоминания / П. Н. Милуков. – М., 1991. – 618 с.
4. «Речь», ежедневная газета, орган ЦК КДП. (1906–1917).
5. Российский либерализм в региональном измерении: идеи, структуры, тактики, лидеры: Всероссийская научно-практическая конференция 10–12 сентября 2008 г., Ярославский государственный университет им. П. Г. Демидова: сборник докладов и материалов конференции / Отв. ред. В. М. Марасанова / Российский гуманитарный научный фонд. – М., 2008. – 222 с.
6. Русские ведомости. общественно-политич. газета; выходила в Москве с 1863 по март 1918 г.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Є. В. Іванова

Харківський національний університет радіоелектроніки

Середина минулого сторіччя відзначається зміною наукових парадигм в різних галузях життя суспільства. У сучасній науці про культуру, історію та соціум сформувалося розуміння необхідності вивчати культурні цінності народу, його моральний досвід та етичний потенціал. Процеси духовного відродження національної самосвідомості, які відбуваються у суспільстві в останні десятиліття, спричинили розробку принципово нової технології гуманізації наукових знань. Це у повній мірі стосується дослідження волонтерського руху, навіть передусім як національного та соціального явища, оскільки свобода вибору та гуманістичні ідеали входять до кола загальнонаціональних цінностей, якими має володіти кожна людина.

Невід'ємною ознакою сучасного українського суспільства є волонтерство. У навчальному посібнику «Громадянське суспільство в Україні» зазначено: «Волонтерська діяльність у сфері надання соціальних послуг (волонтерська діяльність) – це добровільна неприбуткова діяльність фізичних осіб – волонтерів, яка спрямована на надання допомоги особам, котрі перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, і сприяє самореалізації волонтера». Людину, яка добровільно та конфіденційно надає безоплатну соціальну допомогу та послуги особам (індивідуумам, групам, спільнотам), що опинилися в складній життєвій ситуації, називають **волонтером**.

У волонтерській діяльності є низка принципових позицій: добровільність та добротність здійснюваної роботи; відповідність законодавчій базі, конфіденційність; гуманність та шанобливе ставлення; спільність інтересів і рівність; відповідальність та відкритість.

Як бачимо, в Україні під час небезпеки, що загрожує суспільству і нації, швидко створюються організації з чітко розподіленими ролями, дисципліною та відповідальним ставленням. Цей механізм самоорганізації є гнучким та оперативним. Наприклад, харківська організація «Станція Харків», що у лютому 2015 р. була нагороджена Президентом України за активну діяльність, будує свою структуру на принципах демократії та самоорганізованості.

Сама організація визначає свою діяльність таким чином: «Станція Харків» – об'єднання людей доброї волі для ефективної допомоги людям, вимушеним раптово бігти зі своїх будинків через збройний конфлікт, і знаходяться на території України. У наданні допомоги немає місця дискримінації за етнічною та расовою належністю, статтю, віком, громадянством, віросповіданням і політичним переконанням. Вона була створена 1 червня 2014 року. Волонтери громадської організації щодня приймають біженців зі сходу країни на Південному вокзалі Харкова, серед яких – найбільш соціально незахищені люди.

Дев'ять місяців поспіль волонтери громадської організації «Станція Харків» приймають сотні переселенців. Годують, одягають, допомагають із переоформленням документів. Розселяють, відвозять до лікарень. Кожен, хто потрапляє на «Станцію Харків», отримує не просто допомогу, а надію і турботу. Часто саме ця зустріч дає біженцям силу і можливість почати життя знову. У червні волонтер Юрій Супрунов придбав будинок для організації пункту видачі гуманітарної допомоги «Під арочкою» (вул. Жовтневої революції, 12). Пізніше на кошти волонтерів придбано будинок на вул. Червоножовтнева, 20. З 18 жовтня 2014 р. на цих двох пунктах надано допомогу 24089 особам. З них 6421 дітей, 2352 пенсіонера і 283 інваліда. Видано понад 80 тисяч кг продуктів, понад 9 тисяч сімейних або 20 тисяч індивідуальних гігієнічних комплектів, більше 100 тисяч комплектів одягу, 12 холодильників, 9 пральних машинок, більше 50 колясок, 130 дитячих ліжечок, 20 мікрохвильових печей, 20 прасок, 36 електрочайників, не менше 5000 комплектів посуду і 4500 теплих ковдр.

Один з активних її працівників і засновників Ю. Конотопцева зазначає: «Діяльність на «Станції Харків» – це величезна і до цього часу непізнана річ: волонтери, благодійники, добрі справи. Як все це працює? Ніхто не знає. Коли у нас запитують «хто у вас головний?» і отримують відповідь «у нас всі головні», виникає та «незручна мить», від якої я отримую кайф. Так само і винагороди, які нам дають, – на них однаково заслужено всіма, хто бере участь в цій дії: волонтерами і благодійниками».

За час діяльності волонтерської організації створені такі проекти і напрямки:

1. Пункт видачі гуманітарної допомоги.

2. Група кризової психологічної допомоги. У центрі допомоги «Поїнт Ред» постійно чергують досвідчені кризові психологи і педагоги, які займаються з дітьми, поки батьки отримують гуманітарну допомогу. Психологи групи Кризової психологічної допомоги також відвідують місця компактного поселення («Ромашка», «Прометей», «Ластівка») і звільнені території.

3. HR-група. У центрі допомоги «Поїнт Ред» з початку серпня організовано чергування консультантів з пошуку роботи. До них щодня звертається 10-50 чоловік. Не менше половини з них працевлаштовуються протягом 2-х тижнів після звернення.

4. Інформаційний пункт на вокзалі. З початку серпня на харківському залізничному вокзалі працює спільний з ГСЧС інформаційний пункт. Крім допомоги в оформленні безкоштовних проїзних документів в інші регіони України (ГСЧС) волонтери здійснюють: громадський контроль над дотриманням прав переселенців, проводять консультації за маршрутами, способами отримання гуманітарної допомоги, оформлення документів та переказ виплат.

5. Група довгострокового поселення «Станції Харків» веде власну базу об'єктів розселення, яка налічує більше 400 об'єктів і майже півтори тисячі місць (на даний момент практично всі зайняті). За час роботи поселено на тривалі терміни не менше 2000 чоловік.

6. Група короткострокового поселення. Для людей, які прямують до інших регіонів, але тимчасово перебувають в Харкові в очікуванні квитків, відновлення документів та з інших поважних причин працює служба короткострокового поселення. За 2 місяці роботи програми поселені 449 чоловік і більше 260 тис. грн. Витрачено (донорські кошти).

7. Медична група «Станції Харків» консультує біженців про можливості поставлення на облік, госпіталізацію, отримання життєво важливих медикаментів. Надає допомогу в купівлі медикаментів за призначеннями лікаря. За час роботи медичної групи закуплено медикаментів приблизно на 80 тисяч гривень, понад 1000 осіб отримали допомогу.

Отже, сучасна ситуація в Україні, коли спостерігаємо надзвичайну активізацію волонтерського руху, закладалася в українському суспільстві десятиліттями, а доброчинність має вікову історію. Але активізація цього феномену відбувається під час соціальних, історичних, природних катаклізмів. Існуванню волонтерів в Україні сприяє

активне громадянське суспільство, котре пропагує систему цінностей, ґрунтованих на національно-патріотичних засадах та історичній необхідності. Сучасний волонтерський рух вибудовує зручні структури, внутрішні взаємовідносини, що працюють ефективно, прості та зрозумілі як спонсорам, так і волонтерам.

Ефективна діяльність волонтерських організацій, можна сміливо стверджувати, рятувала та рятує сучасну Україну, а високий рівень демократичності та здатність до оперативної самоорганізації є запорукою життєвості сучасного українського суспільства.

Література

1. Кримський С. Б. Світоглядний зміст проблеми лімітів людської діяльності // Екологія і культура. – К., 1991. – Розд. 1, § 1. – С. 5–16.
2. Гриценко О. Культура і влада. Теорія і практика культурної політики в сучасному світі / О. Гриценко. – К., 2000. – 228 с.
3. Кравченко О. В. Етнокультурні аспекти культурної політики України часів незалежності / О. В. Кравченко // Традиційна культура в умовах глобалізації: проблема збереження і оновлення етнічно-культурної спадщини : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 27–28 серп. 2008 р. / М-во культури і туризму України, Харк. облдержадмін., Упр. культури і туризму, Харк. обл. центр нар. творчості. – Харків, 2008. – С. 58–62.
4. Донченко О. А. Архетипи соціального життя і політика: (Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення) / О. А. Донченко, Ю. В. Романенко. – К., 2001. – 334 с.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛОНТЕРІВ

Ю. Ю. Кадигроб, Ю. В. Бондаренко

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Волонтерський рух в Україні сьогодні відбувається за такими основними напрямками:

1. Добровільна систематична або епізодична допомога державним установам у реалізації соціальної політики – допомога освітянським (шкільним та позашкільним) закладам у навчально-виховній роботі, установам соціального забезпечення у роботі з дітьми та молоддю з особливими потребами та людьми похилого віку.

2. Добровільна безкоштовна робота волонтерів у громадських та некомерційних організаціях – надання допомоги різним категоріям населення у будь-яких видах діяльності, навчання, розвитку. Таке спрямування діяльності волонтерів будь-якого віку сприяє їх творчій та соціальній самореалізації, саморозвитку та самостереженню.

Існує багато визначень волонтерства та волонтерської праці, багато думок щодо того, хто такий волонтер. Саме поняття «волонтер» може мати різне значення для різних людей. Дослідження показали, що волонтерською діяльністю вважається і донорська здача крові, і робота на якусь політичну партію, і участь у релігійних церемоніях, отже, питання критеріїв волонтерської діяльності є важливим.

Для України, як і для всього світу, волонтерство є актуальним і важливим із різних причин:

По-перше, як свідчить багаторічний досвід використання праці волонтерів, це ефективний спосіб вирішувати складні проблеми окремої людини, суспільства та довкілля, які часто виникають на ґрунті недостатньої турботи про суспільне благо.

По-друге, волонтерство приносить у соціальну сферу нові, як правило, творчі та сміливі ідеї щодо вирішення найгостріших і найскладніших проблем. Тому саме завдяки йому безвихідні, на перший погляд, ситуації знаходять своє вирішення.

По-третє, волонтерство – це спосіб, за допомогою якого кожний представник суспільства може брати участь у покращенні якості життя.

По-четверте, це механізм, за допомогою якого люди можуть прямо адресувати свої проблеми тим, хто здатний їх вирішити [1].

У Записці Генерального секретаря ООН, адресованій Комісії соціального розвитку Економічної та соціальної ради ООН, виділено найважливіші риси волонтерства. Серед них:

- турбота про людей. Адже співчуття, моральна підтримка, допомога, піклування сприяють формуванню важливої для людського суспільства атмосфери – взаємопідтримки;

- солідарність і гуманна корисливість. Люди добровільно жертвують своїм часом заради встановлення взаємодовіри та причетності, що робить їх зацікавленими у благополуччі інших;

- духовна якість і громадянська чеснота. Важливим є не лише те, що ми робимо через любов та співчуття до інших, а й те, як це впливає на людину, яка надає добровільну допомогу, – «ми те, що ми робимо для інших»;

– багате джерело людського досвіду. Під «людським досвідом» розуміють досвід, який набуває людина у процесі взаємодії з іншими людьми, соціальними групами, державою;

– нові інтелектуальні ресурси. Волонтери – це не лише виконавці програм, але й джерело нових ідей, нового життєвого досвіду;

– участь і відповідальність як суть активної громадянської позиції. Громадянськість, взаємодовіра, солідарність і відповідальність, підкріплені соціальними відносинами, які базуються на схожих світоглядних установах і спільності обов’язків, є взаємодоповнюючими цінностями;

– етичний стандарт, який обумовлює якість людських взаємостосунків;

– забезпечення надійної платформи для відновлення зв’язків між людьми. Відомо, що людей завжди розділяли багатство, культура, релігія, етнічне походження, вік, стать. Волонтерство ж може бути одним із найголовніших засобів примирення та відновлення розділеного суспільства, оскільки ця діяльність здійснюється без дискримінації за певними ознаками:

– нове бачення соціальної діяльності. Воно полягає у новому ставленні до зайнятості у галузі соціального захисту. Людина, яка бере участь у волонтерських програмах, отримує повну ясність у мотивації своєї праці.

Принципи діяльності волонтерів:

– визнання права на закріплення за всіма чоловіками, жінками та дітьми, незалежно від їхньої раси, віросповідання, фізичних особливостей, відповідного соціального та матеріального становища;

– поважання гідності й культури всіх людей;

– надання допомоги, безкоштовних послуг особисто чи організовано в дусі партнерства та братерства;

– визнання рівної важливості особистих і колективних потреб, сприяння їх забезпеченню;

– перетворення волонтерства на елемент набуття нових знань і навичок, удосконалення здібностей, стимулювання при цьому ініціативи й творчості людей, надання кожному можливості бути творцем, а не користувачем, спостерігачем [3].

Суспільство повинне прагнути такого розвитку волонтерства, який би:

1. Збільшив залучення всієї спільноти до процесу визначення та розгляду існуючих проблем.

2. Заохотив молодь до лідерства через надання послуг протягом більшої частини життя.

3. Надав слово тим, які не можуть за себе говорити.

4. Надав можливість усім займатися волонтерською діяльністю.

5. Додав, але не замінив відповідальність інших секторів та зусиль оплачуваних працівників.

6. Дав змогу людям постійно здобувати нові знання та навички і повністю розвивати їхні особистий потенціал, впевненість у власних силах та творчі здібності.

7. Сприяв родинній, національній та глобальній солідарності.

Дуже потужно у волонтерському русі представлений медичний напрямок. Так, волонтери-медики були задіяні під час збору медикаментів на потреби учасників громадського протистояння під час проведення Євромайданів та силових структур у зоні проведення АТО. При цьому вони створювали власні та входили до добровольчих батальйонів, надавали медичну допомогу у прифронтових лікарнях та забезпечували їх необхідним обладнанням. І саме волонтери-медики до налагодження стабільної роботи медичних служб під час бойових дій здійснювали ці функції. Брак досвіду щодо залучення цивільних волонтерів-медиків до роботи у силових підрозділах виявив низку адміністративних вад [4].

Необхідно також відзначити вагомий внесок українських громадян, які у волонтерській роботі використовують комп'ютерні технології. Так, під час проведення Євромайданів вони створювали сайти, які забезпечували інформаційну підтримку їх учасників, допомагали координувати спільні протестні дії. Події на Сході України перепрофілювали діяльність ІТ-волонтерів, які почали займатися розробкою електронних планшетів для артилеристів, автоматизацією армійських систем зв'язку, створенням безпілотних літальних апаратів тощо [2].

Загалом, волонтери можуть виконувати будь-яку роботу, а не тільки елементарні речі, що не вимагають професійної підготовки. Волонтер – це не тільки помічник, чи соціальний працівник, що піклується про оточуючих, він може бути вчителем, фахівцем з комп'ютерів, політиком, інженером або дизайнером. Головне, щоб робота волонтерів була організована ефективно і велася професійно.

Література

1. Волонтерство. Порадник для організатора волонтерського руху / Укладач Лях Т. Л., авт. кол.: О. В. Безпалько, Н. В. Заверіко, І. Д. Зверева, Н. В. Зімовець та ін. – К., 2001.
2. IT-волонтерство «Армії SOS». [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
3. <http://life.pravda.com.ua/volunteers/2014/10/16/182233/>
4. Ларіонова Н., Кратінова В., Караман О. Історико-феноменологічний аналіз волонтерства / Н. Ларіонова, В. Кратінова, О. Караман // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2007. – № 3. – С. 99–105.
5. У юридичних тенетах. Історія одного медика-добровольця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2014/07/2/173771/>

ДОПОМОГА УКРАЇНСЬКИМ ВІЙСЬКОВИМ (2014–2015 рр.)

А. Г. Каплун, А. С. Татарська

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Волонтерська діяльність у сфері надання соціальних послуг (волонтерська діяльність) – це добровільна неприбуткова діяльність фізичних осіб – волонтерів, яка спрямована на надання допомоги особам, котрі перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, і сприяє самореалізації волонтера. Вона ґрунтується на таких основоположних засадах: добровільність та доброзичливість, законність, гуманність та гідність, спільність інтересів і рівність прав її учасників, гласність, відповідальність, конфіденційність.

Така діяльність провадиться шляхом:

а) надання допомоги особам, які перебувають у складних життєвих обставинах (за місцем проживання особи, у стаціонарних інтернатних установах та закладах; у реабілітаційних установах та закладах; в установах та закладах денного перебування; у територіальних центрах соціального обслуговування; в установах та закладах тимчасового або постійного перебування та в інших закладах соціальної підтримки);

б) залучення пенсіонерів, дітей та молоді до участі у волонтерській діяльності;

в) встановлення зв'язків із міжнародними волонтерськими організаціями [3].

У разі отримання згоди на співпрацю з соціальною службою волонтерська організація (об'єднання), волонтер і керівник соціальної служби укладають відповідний договір. Договір про співпрацю з надання соціальних послуг укладається не менш як на три місяці. У договорі визначаються права, обов'язки та відповідальність сторін, перелік соціальних послуг, що надаватимуться. Його може бути розірвано в односторонньому порядку у разі, якщо: волонтерська організація (об'єднання), волонтер відмовилися провадити волонтерську діяльність; соціальна служба отримала скарги від осіб, яким волонтери надають допомогу.

Соціальна служба може застосовувати заходи щодо заохочення діяльності волонтерських організацій (об'єднань), волонтерів:

- надає волонтерській організації (об'єднанню), волонтерів необхідну інформацію щодо можливої співпраці у сфері надання соціальних послуг;

- за потреби забезпечує волонтерській організації (об'єднання), волонтерів роботою, що буде відповідати їх бажанням та можливостям;

- надає волонтерській організації (об'єднанню), волонтерам всебічну допомогу і підтримку у провадженні їх діяльності;

- контролює діяльність волонтерських організацій (об'єднань), волонтерів у сфері надання соціальних послуг [1].

Волонтерський рух допомоги українським військовим – Всеукраїнський волонтерський рух із забезпечення ресурсами українських військових (Збройних сил, Національної гвардії тощо) під час війни 2014 року. Рух також має потужне крило на всій території України, що допомагає вимушеним переселенцям із Криму та Донбасу.

Немає точної дати утворення волонтерського руху для допомоги армії в цілому в Україні, а також точної дати формування їх у волонтерські організації. Початком можна вважати волонтерський рух під час Революції гідності, після початку Російської інтервенції до Криму 20 лютого 2014 року. Приблизним періодом створення розгалуженої системи допомоги армії можна вважати період травня-червня 2014 року. Рух виникав стихійно з окремих волонтерів, що об'єднувалися у групи. З часом з'явилися лідери, що привели роз'єднані самоорганізовані групи до централізованого керування, а відтак – і до посилення ефективності допомоги.

Від початку листопада в Україні діє громадська організація «Асоціація народних волонтерів», до якої увійшли волонтерські організації, які регулярно надають допомогу військовим і цивільним особам у зоні АТО, а також ветеранам АТО та їх сім'ям. На початку створення тут об'єднано в групу близько 30 найдієвіших волонтерських організацій. У системі Міністерства оборони створена Рада волонтерів. Представники волонтерських організацій залучені до речового, харчового та медичного забезпечення і по двоє працюватимуть у кожному з департаментів МО України, які відповідають за постачання Збройним силам України.

Необхідність у волонтерському русі була зумовлена наступними факторами: відсутність в армії достатніх ресурсів (одягу, засобів особистого захисту, медикаментів, їжі); відсутність організації своєчасного забезпечення цими ресурсами, налаштування логістики; відсутність потрібного забезпечення технікою; слабка виробнича база; відсутність достатньої підтримки біженців зі боку держави. 5 грудня 2014 року відповідно до Закону України від 02.09.2013 № 1668-VII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо деяких питань оподаткування благодійної допомоги» та пункту 2-1 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», Міністерство фінансів України затвердило «Порядок формування та ведення Реєстру волонтерів АТО» [2].

Основними напрямками роботи волонтерського руху є: допомога українській армії (збір харчів, теплих речей та амуніції, ліків), допомога пораненим, військовим шпиталям та лікарням, у яких лікуються поранені військовослужбовці, допомога сім'ям тимчасових переселенців з Криму та території АТО (юридична, психологічна та гуманітарна допомога, пошук житла та роботи, адаптація на новому місті та у соціумі), допомога сім'ям учасників АТО (психологічна, гуманітарна), технічна допомога (відновлення старих, ремонт, удосконалення, бронювання бойових машин). Основними засобами і способами допомоги є: збір коштів (волонтери збирають гроші у спеціальні скриньки у громадських місцях під час проведення благодійних ярмарків, концертів чи інших громадсько-культурних заходів, під час літургій у храмах), збір речей, довозення зібраної допомоги до військових підрозділів за місцем їх дислокації, шпиталів, родин військовослужбовців.

На цей момент волонтери забезпечують українську армію наступними ресурсами та послугами: медикаменти, лікування, техніка, ремонт техніки (автомобілі, бойові машини, літаки), ремонт будівель, модернізація зброї (приціли, тепловізори, ПНБ, тощо), постачання з-за кордону, засоби особистої безпеки, одяг (форма), зимове обладнання, їжа, засоби зв'язку, грошове забезпечення, юридична підтримка, обмін полоненими. Деякі волонтери співпрацюють із Міністерством оборони України та іншими владними структурами, командирами батальйонів задля безпеки на місці переговорів та обмінів, при пересуванні території бойових дій, перетині блок-постів, транспортуванні у шпиталі.

За рішенням міністра Оборони України Степана Полторака, волонтери, що їздять до зони АТО здатні отримати статус учасника бойових дій. Таке рішення він обґрунтував тим, що волонтери роблять незамінну роботу і ризикують життям не менше за інших учасників цієї війни. Окремі волонтерські групи займаються допомогою в пошуках зниклих або загиблих солдатів. Так, основна частина таких рухів сформувалася після Іловайської трагедії, коли кількість загиблих та зниклих без вісти, за деякими свідченнями, йшла на сотні. Однією з таких організацій є «Союз Народна Пам'ять», що працює в зоні АТО з вересня 2014 р. [4].

Багато волонтерів займаються виготовленням екіпірування власноручно: шують на власній апаратурі аптечки, чохли для бронжилетів, одяг, маскувальні сітки; збирають безпілотники для військової розвідки, займаються евакуацією громадян із зони АТО. Так, переважно, допомога надходить до людей, що самі покинути території бойових дій не можуть – літні люди та діти. Волонтери-зоозахисники займаються вивезенням та пошуком притулку для домашніх тварин, що залишилися без домівки. Часто волонтери привертають увагу суспільства до неякісної роботи адміністративних армійських відомств, роблять інформацію про спорядження армії більш відкритою. Взагалі, майже чверть всіх українців є певним чином волонтерами, тобто займаються волонтерством безпосередньо або жертвують гроші чи речі на потреби благодійності.

Література

1. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку / Вайнола Р. Х., Капська А. Й., Комарова Н. М. та ін. – К., 1999. – 112 с.
2. Звіт дослідження «Волонтерський рух в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gfk.com/ua/news-and-events/news/pages/report.aspx>.

3. Розвиток волонтерських програм в дитячих інтернатних закладах: матеріали круглого столу. – К., 2004. – 13 с.

4. Три історії про те, як українці озброюють українську армію. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/person/2014/07/11/174797>

СТАТУС СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ

Н. П. Книшенко

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Незаперечним є той факт, що потреби населення у соціальній допомозі, психологічній підтримці і захисті завжди були актуальними. Тому виникла необхідність у залученні до соціально-психологічної роботи з різними верствами населення добровільних помічників-волонтерів.

Слово «волонтер» з французької означає доброволець. Волонтерами спочатку називали тільки тих людей, які виключно зі свого бажання вступали на військову службу.

Волонтер – це людина, яка добровільно, не переслідуючи корисливих цілей, займається діяльністю на користь суспільства, не отримуючи за це грошової винагороди [1].

У загальному розумінні волонтерство – це той внесок, який робиться фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, без просування по службі, для добробуту і процвітання спільнот та суспільства в цілому. Волонтерський рух також є основою діяльності недержавних та громадських організацій, професіональних організацій та профспілок [2].

Існує припущення, що волонтерство як суспільний рух виникло на Заході, а першими волонтерами були самаритяни, які почали надавати допомогу усім, хто її потребував.

1859 рік вважається роком виникнення волонтерського руху у світі, коли Жан Анрі Дюнан, відомий французький письменник-журналіст, вражений наслідками кривавої битви при Сольферіно, запропонував створення Червоного Хреста – організації, яка б працювала на волонтерських засадах і надавала першу медичну допо-

могу полоненим та пораненим. Принципами, сформульованими Анрі Дюраном, керуються і досі волонтерські організації усього світу.

Безперечно, кожній людині знайоме ім'я Блаженної матері Терези, католицької черниці, засновниці доброчинних місій, лауреата Нобелівської премії миру за 1979 рік. Впродовж понад сорока років вона допомагала злидненим, хворим і сиротам в місті Калькутта в Індії. Зростаючи під керівництвом матері Терези, доброчинні місії розповсюдили свою діяльність на інші країни. На порозі 70-х років мати Тереза здобула міжнародну відомість і визнання як заступниця злидених і безпомічних, а після смерті була беатифікована як блаженна.

У пошуках історичних витоків волонтерства в Україні дослідниця Адріана Огорчак зазначає, що «українці завжди опікувалися старими та немічними, вдовами, сиротами. Сильний допомагав слабшому. Великі справи робили разом. Чуйність, ніжність у взаєминах між людьми викликали захоплення у мандрівників, які приходили до нас із далеких країн». Усім відомі імена Костянтина Острозького, Петра Сагайдачного, Івана Мазепи, Михайла Грушевського, які не тільки були відомими політичними діячами, але й меценатами і благодійниками [3, с. 33].

Сучасний стан та особливості статусу волонтерського руху досліджували вчені М. Бостанджогло, Р. Колосова, М. Фурлан, К. Хаджи-Міцева, Г. Чейнен, О. Щекова, Д. Еберлі, О. Главник, О. Карпенко, Г. Крапівіна, Т. Лях, І. Пінчук та ін.

Мета статті – дослідити статус сучасного українського волонтерського руху.

14 вересня 1990 року в Парижі на XI Всесвітній конференції Міжнародної Асоціації добровільних зусиль прийняли Загальну Декларацію про волонтерську діяльність, згідно з якою вона (діяльність) розглядається як інструмент соціального, економічного, культурного, екологічного розвитку.

За даними соціологічного дослідження Інституту Геллапа, проведеного в 2008 році, 65% населення Землі беруть участь у волонтерській діяльності, що засвідчує популярність волонтерства у світі. Волонтерство в Європі – це організований і керований процес участі людей у діяльності державних уповноважених органів влади в різних недержавних організаціях і установах третього сектору. Європейська волонтерська служба (ЄВС) – це чудова можливість для

молоді, допомагаючи іншим, провести від 2 до 12 місяців з користю в одній із країн Європейського Союзу, вивчити іноземну мову, дізнатися про культуру європейської країни, знайти нових друзів, навчитися багатьом цікавим речам та розширити свій кругозір. Ця програма допомагає професійному та особистісному росту молодій людини.

В Україні волонтерство з'явилося на початку 90-х минулого століття, а офіційно його визнано Постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 р., якою також затверджено «Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг».

Основною проблемою діяльності волонтерів на теренах нашої держави є практично повна відсутність законодавчого поля для волонтерської діяльності. Щоправда, 2006 року було запропоновано Проект Закону України «про волонтерський рух». Згідно з Проектом Закону України «Про волонтерський рух» основними напрямками волонтерської діяльності є: надання відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» допомоги окремим соціальним групам чи особам, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги [4].

На думку Т. Лях, саме поняття «волонтер» може мати різне значення для різних людей, наприклад, волонтерською діяльністю вважається і донорська здача крові, і робота на якусь політичну партію, і участь у релігійних церемоніях [5, с.28].

Але сучасна ситуація в Україні змінила звичайний стан речей – волонтери та благодійники стали новими лідерами суспільства. Це сталося не просто так: значні досягнення та перемоги супроводжуються складними та надзвичайними викликами. Нові проблеми в Україні потребують нових підходів, активної співпраці з міжнародною гуманітарною спільнотою, державою та суспільством. Благодійність набирає обертів, і цей процес не зупинити. З'явилося навіть нове поняття, як-от:

волонтерський рух допомоги українським військовим – всеукраїнський волонтерський рух із забезпечення ресурсами українських військових (Збройних сил, Національної гвардії тощо) під час російсько-української війни 2014 року. Виник стихійно із початком військового конфлікту в різних регіонах України.

Рух також має потужне крило на всій території України, яке допомагає вимушеним переселенцям із Криму та Донбасу [6].

Немає точної дати утворення волонтерського руху з допомоги армії в цілому в Україні, як і точної дати формування їх у волонтерські організації. Початком можна вважати волонтерський рух під час Революції гідності, після початку Російської інтервенції до Криму 20 лютого 2014 року. Від початку листопада в Україні діє громадська організація «Асоціація народних волонтерів», до якої увійшли волонтерські організації, які регулярно надають допомогу військовим і цивільним особам у зоні АТО, а також ветеранам АТО та їх сім'ям. На початку створення тут об'єднано в групу близько 30 найдієвіших волонтерських організацій. У системі Міністерства оборони створена Рада волонтерів.

Рівень розвитку благодійності в Україні за минулий рік суттєво зріс. Дослідження GfK Ukraine на замовлення ООН показало, що більшість наших громадян стала вважати волонтерський рух обов'язковою складовою громадянського суспільства.

Змінилося ставлення суспільства і до благодійності. Наразі найбільше жертвують на допомогу армії і хворим дітям [7]. За минулий рік кількість зареєстрованих в Україні благодійних фондів перевищила 15 тисяч. Психологи пояснюють стрімкий злет благодійності в нашій країні тим, що українці за своєю суттю – дуже чутливі люди. У критичних умовах ці якості проявились якнайкраще.

Відтак, ми можемо зазначити, що волонтерство і благодійність набрали в Україні небачених досі масштабів. Волонтерство було останнім часом популярним серед молоді, а тепер жертвують на добрі справи всі: від школяра до пенсіонера. За даними соціологів, майже 78% українців чимось допомагають бійцям та переселенцям, частина дає гроші, інші – продукти, речі, особистий час, знання, зусилля. Цей потік громадянської активності, який створився спонтанно, нині потребує спрямування, кращої організації та вишколу. Фактично, волонтери взяли на себе функції держави із забезпечення армії, Національної гвардії, добровольчих батальйонів і військових госпіталів усім необхідним.

Сьогодні вже ніхто не має сумніву, якби не волонтери, Україна не змогла б дати відсіч ворогові, бо він напав тоді, коли державні інститути не працювали.

Література

1. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку / Вайнола Р. Х., Капська А. Й., Комарова Н. Н. та ін. – К., 2002. – 467 с. – Електронний ресурс

http://www.psyh.kiev.ua/%D0%A0%D1%83%D0%B4%D1%94%D0%B2%D0%B0_%D0%9B.%D0%A1._%D0%

2. Соціальна робота в Україні: теорія та практика. – К., 2001. Електронний ресурс. <http://www.pic.com.ua/volonterstvo-v-ukrajini-tsyfry-ta-doli.html#sthash.l2hNmWzV.dpuf>

3. Огорчак А. Роль школи волонтерів у становленні особистості майбутнього соціального працівника / А. Огорчак // Збірник наукових праць ТПУ, 2006. – С. 11–19.

4. Загальна декларація волонтерів, прийнята на XI конгресі Міжнародної асоціації волонтерів // Права людини: навчальний посібник. – К., 2002. – С. 67–80.

5. Лях Т. Л. Волонтерство як суспільний феномен / Т. Л. Лях // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. / Волинський державний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2004. – Вип. 3–4. – С. 139

6. Вікіпедія. – Електронний ресурс. <http://www.pic.com.ua/volonterstvo-v-ukrajini-tsyfry-ta-doli.html#sthash.l2hNmWzV.dpuf>

7. Вікіпедія. – Електронний ресурс <http://uk.wikipedia.org/wiki>

ВОЛОНТЕРСТВО: ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

В. І. Ковальов

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Dmitry Kovaliov

Startford University, Falls Church, USA

Існує кілька визначень волонтерства, і з переважною більшістю з них можна погодитись. Зупинимось на одному з них: «Волонтерство – це добродійна діяльність, заснована на ідеях безкорисного служіння гуманним ідеалам людства і така, що не має за мету отримання оплати чи кар'єрного росту: отримання всебічного задоволення своїх особистих і соціальних потреб шляхом надання допомоги іншим людям». Отже, волонтерська праця передбачає службу на благо суспільства, отримання лише моральної віддачі від роботи, без будь-яких фінансових заохочень.

Волонтерство, добродійність сягає у далеке минуле, у глибоку історію нашої країни, коли русичі, виховані на моральних і етичних традиціях православ'я, надавали безкорисну допомогу нужденним співгромадянам. Згадаймо легендарного давньоруського лікаря Агапіта, який, надаючи лікарську (не знахарську!) допомогу хворим,

відмовлявся приймати оплату. В подальшому волонтерство пов'язане з діяльністю перших некомерційних громадських організацій – земств, вчителі й лікарі яких багато робили для селянства. Зароджується перший жіночий волонтерський рух – сестер милосердя, які у воєнних умовах відправлялися на фронт допомагати пораненим бійцям.

В радянські часи діяли піонерські та комсомольські загони, які надавали допомогу літнім людям по господарству: кололи дрова, носили воду, прибирали в житлах, на подвір'ях тощо. Варто згадати книгу Аркадія Гайдара «Тимур і його команда» з однойменним фільмом за цим твором. Таким чином зародився так званий тимурівський рух (в м. Харкові є навіть вулиця Тимурівців), де його учасники брали шефство над старими і надавали їм безкорисну допомогу.

Безумовно, не обходилося тут і без негативу, зловживань. Добровольча (волонтерська) діяльність часто підмінялась поняттям «громадська діяльність», якою позначають будь-яку корисну діяльність для блага суспільства. Подекуди партійні та комсомольські органи примусово змушували волонтерів-тимурівців виконувати не властиву їм роботу, зокрема копати канали чи переміщувати землю, вантажі тощо, чим повинні були займатися професійні землекопи, вантажники. Таким чином уявлення про трудову діяльність на добровільних засадах було спотворене.

Після розпаду СРСР волонтерський рух в Україні пішов на спад. Люди все більше почали думати про виживання, праця для блага інших почала зникати на роки.

Проте на кінець минулого століття волонтерська активність серед загалу почала, хоч і повільно, але знову зростати. Все більше людей проявляють соціальну активність і свідомість. Молодь бере участь у акціях допомоги дітям-сиротам, людям з обмеженими можливостями, хворим, здають донорську кров, займаються прибиранням вулиць, дворів, місць відпочинку тощо.

Волонтерський рух – явище міжнародне, інтернаціональне. Зародилося воно як таке на початку 1920-х років після закінчення Першої світової війни, однієї з найруйнівніших у світовій історії. Групи добровольців із різних країн Європи зібралися, щоб спільними зусиллями відбудувати зруйноване містечко поблизу Вердена. Наслідком цієї події стало створення міжнародної волонтерської організації Service Civil International, яка послужила прикладом для

створення багатьох інших добровольчих організацій. Метою міжнародного волонтерського руху стало досягнення миру, свободи, безпеки і справедливості для усіх народів, визнання права кожної жінки, чоловіка чи дитини брати участь в організації волонтерського руху.

Нині в усьому світі налічуються сотні тисяч дрібних і крупних рухів волонтерів, що мають професійний міжнародний статус, більшість яких діють під егідою ООН та ЮНЕСКО. Мета в кожного руху різна, своя, проте вона в більшості країн єдина: надавати добровільну безкорисну допомогу нужденним.

Що мотивує людей працювати добровільно? Причин тут існує немало. Це, перш за все, допомагати нужденним людям. Це і бажання навчитись чомусь новому, мати якесь заняття, задовольняти власні бажання, познайомитися з новими людьми, відповідати людям добром на добро тощо. Тобто, волонтерська робота допомагає у задоволенні таких потреб, як контакти з новими людьми, самозадоволення, просування якихось цінностей.

Опитування, що проводилися в різні часи у різних країнах серед найрізноманітніших верств волонтерів, засвідчують, що більшість з них стали волонтерами із глибокого співчуття до нужденних людей, їх зацікавили конкретні задачі, поставлені у добровольчому проекті, вони беруть участь у волонтерських програмах з метою отримати новий погляд на життя, людей, роботу.

Близько третини населення Німеччини, Ірландії є волонтерами, досвід волонтерства має значна частина населення Франції, Японії, інших країн світу. Активізувався останнім часом волонтерський рух у Росії, особливо шкільний рух: школярі-добровольці займаються збиранням речей або організацією святкових концертів для дітей-сиріт, роздаванням подарунків ветеранам війни. Останнім часом поширюється робота щодо профілактики вживання наркотиків, пропаганди здорового способу життя.

В США для добровольців передбачаються суттєві пільги, у тому числі під час прийому на службу до найпрестижніших комерційних компаній. Ця країна має чи не найбагатший у світі досвід добровольчої діяльності, до якої залучені навіть діти, починаючи з 4-х років. Добročинство представлене чисельними центрами волонтерського руху, зокрема релігійними. Ці організації утримують лікарні для людей, які не мають можливостей сплачувати медичну страховку, школи, приюти для безхатніх, хоспіси, телефонні служби довіри.

Рух безкорисної допомоги останнім часом досягнув вершини розвитку за весь час незалежності і в Україні. Волонтери допомагають сиротам, інвалідам, пенсіонерам, беруть участь у соціальних акціях. Мотивація більшості з них: «хтось має допомогти людям, які опинились у скрутних життєвих обставинах», або ж волонтерство надає їм «можливість самореалізуватися».

Активізація волонтерського руху в Україні розпочалася з кінця 2013 року, з Майдану. Небайдужі українці допомагають українській армії на Сході. Під час антитерористичної операції волонтерські групи надають солдатам тепловізори, окуляри нічного бачення, радіостанції. Кожна волонтерська група має свій напрямок допомоги. Волонтерська мережа розвинулася і стала серйозною силою в боротьбі проти агресора. Жінки-волонтери доглядають за пораненими бійцями, часто купують пораненим речі за свій рахунок. Тому часто волонтери стають мішенями для бойовиків. Зі свого боку, бійці української армії вважають, що без добровільних помічників вони воювали б на порядок гірше.

У Харкові майже 8 років існує «Харківський волонтерський центр». Тут усі бажаючі – від малюків і до літніх людей – допомагають і пенсіонерам, і переселенцям. Харків'яни вишуковують ресурси для допомоги переселенцям та армії. Окрім цього, продовжують займатися своєю справою постійно діючі організації, які дбають про соціально незахищених людей. Вони вважають: почуття, що допоміг комусь – це як наркотик, від якого не хочеться відмовлятися.

Подекуди в Україні дехто ще ставиться до волонтерського руху з недовірою, пам'ятаючи про добровільно-примусові громадські роботи у нашому недалекому радянському минулому. Дещо гальмує розвиток волонтерського руху в нашій країні відсутність звички до громадянської ініціативи. Але, незважаючи на стримуючі фактори, розвиток волонтерського руху в країні протікає досить інтенсивно. Створюються нові організації, збираються кошти, реалізуються нові проекти. В Україні волонтерський рух за підтримки держави давно й успішно реалізує програми, пов'язані з добровольчою діяльністю пенсіонерів. І, зазвичай, волонтерський рух враховує і світовий досвід.

Для подальшого розвитку волонтерського руху в Україні і залучення до нього нових учасників дехто з активістів цього руху, зокрема Денис Дзензерський, пропонують ініціювати створення сис-

теми підготовки волонтерів з числа студентів і школярів; розвивати систему волонтерського руху серед жінок з метою їх психологічної і фізичної допомоги матерям, чиї діти знаходяться на тривалому лікуванні, дітям-інвалідам, дітям-сиротам, багатодітним сім'ям, налагодити опіку над дітьми з неблагополучних сімей; оголосити всеукраїнський молодіжний конкурс нових ідей для розвитку волонтерського руху тощо.

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ У СВІТІ Й УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ

Л. В. Кожухаренко

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Стаття присвячена дослідженню такого феномену як волонтерство. Актуальність теми зумовлена тим, що саме сьогодні в Україні волонтерська діяльність найвища у світі і підтверджує прагнення населення побудувати демократичне суспільство. Основна мета – визначити кроки становлення волонтеріату. Для досягнення мети необхідним є вирішення наступних завдань:

- 1) схарактеризувати віхи волонтерства в Україні;
- 2) показати зв'язок доброчинності, що є природною для українства, з волонтеріатом;
- 3) з'ясувати обізнаність молоді в питанні волонтерства.

Зародження волонтерського руху досить складно простежити через брак відповідних джерел. Першими волонтерами можемо вважати самаритян, які надавали допомогу усім, хто її потребував.

Доброчинність з давнини притаманна українському народу. В Україні з давнини існувала праця на користь суспільства, її витоки та поширення нерозривно пов'язані з походженням і самою суттю народу. Поширені у східних слов'ян безоплатні громадські роботи, що мали характер суспільної допомоги і називалися толокою, використовувались у сільському господарстві, на будівництві, подекуди практикуються й зараз.

Зустрічається багато згадок про суспільно корисну працю в Київської Русі. Прикладом слугує діяльність князів Володимира

Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха. Останній у своєму «Повчанні» радив не забувати про убогих, сиріт і про вдів. За литовсько-польської доби розпочинається новий етап доброчинності, що постав вже як необхідна умова формування національної держави. Православні братства не лише навчали дітей, допомагали бідним, сиротам і хворим, але й у власний кошт створювали школи, притулки, друкарні, шпиталі, реставрували церкви. Опікувалися громадськими справами князі Острозькі та Вишневецькі. Завжди допомагало скривдженому населенню українське козацтво.

Поняття «волонтер» відоме з кінця XVIII ст. У 1792 р. за Великої французької революції розпустили королівську армію, але коли Франції знадобився захист від австрійського війська, до національної гвардії почали записувалися добровольці. Саме їх називали волонтерами.

Упевнено можна говорити про виникнення волонтерства з середини XIX ст. 1859 – рік становлення волонтерства у світі. Анрі Дюран, французький журналіст, вражений наслідками битви при Сольферіно, запропонував створити Червоний Хрест – організацію, що працювала б на волонтерських засадах і надавала медичну допомогу полоненим та пораненим. Цими принципами керуються й досі волонтерські організації світу [2].

Прикладом суспільно корисної праці в українських землях XIX ст. є діяльність цукрозаводчиків Симиренків, Терещенків, Харитоненків, які жертвували кошти на громадські потреби, брали участь у діяльності різноманітних громадських установ. Першими ластівками волонтерства в Україні вважають представників Червоного Хреста, які заявили про себе під час Першої світової війни, у багатьох містах діяли цілі медичні комплекси.

У радянську добу волонтерство набуло рис «почесної» праці на користь суспільства у вигляді «суботника», «недільника». Волю окремої людини підмінили волею держави, що ставилася вище за особистість. В умовах незалежної України перші волонтери з'явилися в 1992 р. Це були представники Корпусу миру США, які діяли у двох напрямках: допомога в економічному розвитку та навчання англійської мови. Українці подібну діяльність підтримали, і вона набула статусу національної. Так, в Україні зареєстрували перший Всеукраїнський суспільний центр «Волонтер», найактивнішим учасником якого стала молодь. Основна діяльність – організація та проведення міжнародних волонтерських таборів в Україні, координація

міжнародних волонтерських обмінів. У травні 1998 р. Україна серед країн Центральної та Східної Європи, Азії розпочала реалізацію регіональної програми «Ініціативи по роботі на добровільних засадах». Ідея започаткування такої програми належала Нью-Йоркському Інституту Відкритого Суспільства. Вона впроваджується через національні відділення. Її метою є відновлення волонтерства, яке повинно стати запорукою громадянського суспільства та свідченням незворотності демократичних перетворень у країні.

З метою популяризації волонтерського руху та публічної оцінки діяльності кращих з його представників, у 2006 р. проводився Всеукраїнський конкурс «Волонтер року».

Ситуація, що склалася в Україні, – унікальна, в нас зароджується нове демократичне суспільство, що має будуватися на зразках гуманізму, рівноправності та свободи. Формальні державні структури не в змозі реагувати на запити громадськості, тому волонтерство набуває особливої ваги. Волонтери дбають про літніх людей, опікуються сиротами, важкохворими, відстоюють екологічні проекти тощо.

Останній рік наповнив новим змістом діяльність волонтерів. Сьогодні через скрутну ситуацію в країні, воєнні дії на сході України, перед волонтерами постали нові завдання. Зараз створюються багаточисельні недержавні організації, які допомагають військовим у режимі нон-стоп, оскільки останні не можуть чекати тендерів і поставок найнеобхідніших продуктів і речей місяць-два. Серед організацій виділяються такі: «Крила Фенікса» (голова Ю. Бірюков, діє з 04.03.2014 р., назбирала 10 млн грн) – оснащає українську армію засобами нелетального захисту, аптечками, продуктами, надає допомогу в лікуванні поранених, ремонтує військову техніку; фонд «Вільна Україна» (головний натхненник Е. Бейн, який жив у 1990-х рр. в Україні, підтримують організацію українські та східноєвропейські емігранти, назбирав 2 млн грн) – надає медичну допомогу, збирає кошти та організовує трансфер, підтримує переселенців, розповсюджує гуманітарну допомогу; «Восток SOS» (координатор Н. Удовенко, створена переселенцями, допомогли 4 тис. біженців) – допомагає звільняти заручників, оповіщає про події у регіоні, опікується наданням правових консультацій та лобюванням законопроектів, спрямованих на забезпечення юридичної та фінансової підтримки переселенців і постраждалих [1]. Крім великих організацій, діють і менші. Так, волонтери Комітету дружин і матерів

прикордонників Ізмаїльського прикордонного загону з липня 2014 р. до 22 лютого 2015 р. назбирали 88020 грн. За останній місяць передали учасникам АТО: шовний матеріал і медикаменти на 1814 грн, обмундирування – 1537 грн., балаклави – 500 грн [4]. Вчинки волонтерів важко переоцінити.

Важливо, що на сучасному етапі співпраця держави та громадських організацій вийшла на новий рівень. Сьогодні український уряд співпрацює з 88 волонтерськими організаціями [3]. Влада визнає колосальну роль волонтерства у суспільному житті і навіть розпочала діалог з волонтерами, що здебільшого нагадує монолог. Для того, щоб волонтерські організації могли зростати професійно й ефективно здійснювати свою діяльність, уряди розвинутих держав сприяють їхньому розвитку, і під час прийняття бюджету включають кошти на розвиток волонтерства.

Сучасна волонтерська діяльність має значний потенціал, що передусім проявляється у вихованні патріотизму. Іншими словами, волонтерство слід розглядати як приклад, що сприяє формуванню громадянської відповідальності у молоді, як один із чинних засобів розвитку громадянського суспільства. Нами було проведено просвітницький тренінг для учнів ЗОШ с. Утконосівка, Ізмаїльського району, Одеської області на тему: «Хто вони, волонтери?». Після тренінгу було здійснено анкетування, в якому взяли участь 75 учнів. Анкетування дало такі результати: на запитання, чи варто пропагувати діяльність волонтерів, дали відповідь «так, варто» 99% опитуваних, «ні, не слід» – 1%. На запитання, чим викликана допомога військовим в АТО, патріотизмом чи лише милосердям, 84% респондентів відповіли, що – патріотизмом, 16% – милосердям. Відповідаючи на запитання, чи співпали ваші знання про волонтерів з почутою інформацією 69% учнів відповіли «так», 31% – «ні». 84% опитуваних виявили бажання бути волонтерами.

Таким чином, дослідження дозволяє стверджувати, що волонтерська наснага є складовою нашої національної ментальності, що формувалася на християнських чеснотах і має тривалу історію.

Література

1. Герман О. Волонтери війни // Дзеркало тижня. Україна. – 2014. – № 26 (172). – 19 липня – 8 серпня. – С. 11.

2. Матвеев С. Соціальні аспекти волонтерського руху: минуле та сьогодення // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 1 (3). – С. 162.

3. Поліщук І. Громадськість відзначила працю волонтерів // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 157 (5286). – 29 серпня. – С. 4.

4. Стрепетова С. Волонтери благодарят измаильчан за помощь нашим военнослужащим на востоке. – [Электронный ресурс] : Вечерний Измаил. – Режим доступа: <http://izmailvechernii.com.ua/index.php?newsid=11321>

ПРОБЛЕМЫ ВОЛОНТЕРСКОГО ДВИЖЕНИЯ В УКРАИНЕ (ОПИРАЯСЬ НА ОПЫТ ВОЛОНТЕРСТВА В США)

В.З. Колбая, Р.Г. Юсифов

Харківський національний університет радіоелектроніки

Цель данного доклада – рассмотреть волонтерское движение в Украине, проанализировать проблемы, с которыми столкнулось волонтерство, и предложить возможные пути их решения, опираясь на опыт волонтерского движения в США.

Волонтерство – это в первую очередь помощь другим, деятельность во благо обществу. Желание человека помогать окружающему его обществу, на наш взгляд, не только индивидуальная характеристика самого человека, но и культурная характеристика всего социума, поэтому можно сказать, что волонтерская деятельность является основой создания и развития гражданского общества. Сейчас, когда в истории Украины наступили тяжелые времена, волонтерская деятельность приобретает все большие актуальность и распространение.

Один из авторов этого доклада В.З. Колбая имел уникальную возможность побывать в Соединенных Штатах Америки по ученической программе обмена, и даже был награжден сертификатом Госдепартамента США за службу обществу и выполнение более 100 часов волонтерских работ. На протяжении года он участвовал в различных видах волонтерской деятельности, среди которых была работа в городской библиотеке, репетиторство, доставка еды в дома престарелых. Основываясь на этом опыте мы можем отметить, что волонтерская деятельность в Америке организовывается таким образом, чтобы участвующие получали удовольствие от своего

занятия и осознавали важность того, что они делают. Так, во время членства в международной организации волонтеров «Key Club» в США мы с другими участниками организовывали благотворительные вечера, сдавали кровь, убирали улицы, паковали еду для отправки в Африку и даже помогали в организации крупнейшего рыболовного конкурса в мире. Как вы видите, такое разнообразие проектов дает возможность реализовать себя и узнать что-то новое, провести время со своими друзьями и встретить новых. Волонтерская деятельность для многих американских подростков это неотъемлемая часть повседневной жизни, она является предметом разговоров и сближает людей готовых помогать другим. Это укрепляет семьи и организации, например, многие компании и церковные общины участвуют в подобных проектах группами, это помогает развить командный дух и доверие. Волонтерство в Америке также дает ряд более осязаемых бонусов. Так, например, при поступлении в колледж одним из главных факторов, на который обращает внимание приемная комиссия, является волонтерская и внеурочная деятельность аппликанта.

Считается, что первая волонтерская организация появилась в 1859 г. В этом году Анри Дюнан выдвинул идею создания организации Красного Креста, целью которой было оказание первой помощи раненым бойцам.

В Украине волонтерская деятельность берет свое начало с 1992 г. с появлением службы «Телефон Довіри». На государственном уровне волонтерская деятельность признана постановлением Кабинета Министров от 10 декабря 2003 года.

Следует сказать, что в Украине со времени провозглашения независимости волонтерская деятельность приобретает массовое распространение. Волонтерское движение активно проникает в социальную, экологическую и даже экономическую сферы. О последнем свидетельствует тот факт, что Государственная налоговая администрация Украины привлекла к волонтерской деятельности налоговых консультантов из числа студентов и пенсионеров.

К сожалению, несмотря на тот факт, что волонтерское движение стало социальным явлением в Украине, оно столкнулось с рядом проблем. Мы перечислим основные из них.

Мы полагаем, что основной проблемой, с которой сталкиваются волонтеры в Украине, является отсутствие законодательного поля для волонтерской деятельности. Так, в законе Украины «Про волон-

терский рух» координация волонтерской деятельности должна возлагаться на специальный центральный орган исполнительной власти в сфере волонтерской деятельности. Статья 19 предусматривает создание Координационного совета по вопросам развития и поддержки волонтерской деятельности, действия которой должны быть утверждены Кабинетом Министров. К сожалению, такого рода координационные советы часто остаются на бумаге.

В статье 6 говорится о необходимости создания методичного руководства деятельности волонтеров и волонтерских организаций, организации обучения волонтеров и проведения проверки знаний и навыков, необходимых для волонтерской деятельности. Статья 11 предусматривает получение таких знаний и навыков и требует подачи копии документа об образовании. Согласно статье 10 волонтер приобретает статус волонтера только после получения удостоверения на право проведения волонтерской деятельности. Мы считаем, что три вышеперечисленные статьи ограничивают волонтерское движение, ведь согласно ним, чтобы заниматься волонтерской деятельностью необходимо пройти курсы по получению необходимых навыков, получить соответствующий документ, иначе человек не считается волонтером на официальном уровне. Безусловно, это приведет к тому, что количество желающих стать волонтерами уменьшится. Также мы полагаем, что на государство следует возложить обязанности не создания и координации волонтерских организаций, а контролирования их деятельности, т. е. обеспечение того, чтобы средства, собранные волонтерскими организациями шли исключительно на задачи волонтерской кампании.

В том же законе дается следующее определение волонтерской деятельности: «это добровольная, бескорыстная, социально направленная, неприбыльная деятельность, которая осуществляется волонтерами и волонтерскими организациями путем предоставления волонтерской помощи». На наш взгляд, у этого определения есть несколько неточностей. Во-первых, слова «неприбыльная деятельность» лучше заменить на «без ожидания финансовой выгоды». Во-вторых, не совсем правильно называть волонтерскую деятельность бескорыстной, так как она всегда приносит выгоду волонтерам, но эта выгода не материальная.

Что касается других проблем, то первую очередь следует назвать сравнительно молодой возраст волонтерского движения в

Украине. В США волонтерскому движению уже много десятилетий, и вследствие этого волонтерство для американцев стало традицией, к которой приучают с малых лет. Следует сказать, что в Украины слишком мало опыта в проведении волонтерской деятельности. Причиной этого является то, что в Советском Союзе волонтерской деятельности как таковой не было, а все мероприятия, похожие на волонтерство имели обязательный характер. Возможным решением данной проблемы является приобщение специалистов из-за границы, которые могли бы помочь организовать и скоординировать работу волонтерских организаций.

У многих украинцев есть сомнения по поводу честности некоторых волонтерских организаций, и, к сожалению, их подозрения не беспочвенны. Учитывая, что волонтерское движение приобретает все большее распространение, увеличивается и количество волонтеров-аферистов. Чтобы преодолеть эту проблему, следует опираться на волонтерский опыт США и стран Европы. Волонтерским организациям и фондам следует докладывать о сборах средств в ежегодных отчетах, а также создать открытую базу данных людей, сделавших пожертвование.

Таким образом, волонтерское движение в Украине еще не получило массовое распространение, но уже приобрело черты социального явления. С развитием волонтерского движения в Украине столкнулось с рядом проблем, среди которых отсутствие законодательного поля в сфере волонтерского движения, нехватка опыта в связи с относительно недавним появлением волонтерского движения в Украине, отсутствие «прозрачных» и открытых отчетов во многих волонтерских организаций.

Литература

1. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку / Вайнола Р.Х., А.Й. КапськаА.Й., Комарова Н.М. та ін. – К.: Академпрес, 1999. – 112 с.
2. Лях Т. Л. Волонтерство як суспільний феномен / Т.Л. Лях // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. / Волинський державний університет імені Лесі Українки. – Луцьк : Волинський академічний дім, 2004. – Вип. 3-4. – С. 139–144.
3. Проект Закону України «Про волонтерський рух». К.: ВРУ, 2006. – 68 с.

СПІЛЬНІ КУЛЬТУРНІ ІНІЦІАТИВИ АРТЕМІВСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ І ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ «БАХМУТ УКРАЇНСЬКИЙ»

І. А. Корнацький

Артемівський краєзнавчий музей

Артемівський краєзнавчий музей функціонує з 1989 року як комунальний заклад культури (спочатку як відділ Донецького обласного краєзнавчого музею) [1, 7]. Завдяки поєднанню різноманітних форм і напрямків науково-дослідницької й видавничої, фондово-збиральної, експозиційно-виставкової, науково-просвітницької й популяризаторської роботи для різних груп аудиторії музею упродовж 25 років виявив себе як центр формування історичної самосвідомості жителів міста [6, 10]. Важливе місце в роботі музею займає документування громадсько-політичних і культурних процесів сучасності за свіжими слідами подій, встановлення контактів з їх безпосередніми учасниками.

Складні й суперечливі події весни-літа 2014 року, пов'язані із загостренням суспільно-політичної ситуації в Донецькій і Луганській областях та проведенням бойових дій у зоні АТО, ще чекають свого науково-історичного осмислення, хоча музею уже розпочав формування тематичних колекцій, присвячених цим подіям. Фонди Артемівського краєзнавчого музею поповнилися листівками так званого «референдуму» 11 травня 2014 р. на підтримку самопроголошеної ДНР, розпізнавальними знаками українських військових підрозділів і незаконних збройних формувань сепаратистів, документами й фотоматеріалами про визволення міста українськими військами в липні 2014 р., патріотичні ініціативи громадськості, волонтерську допомогу фронту, пораненим бійцям Збройних Сил України, вимушеним переселенцям і жертвам бойових дій серед мирного населення.

Волонтерський рух «Бахмут український» з'явився як ініціативна група патріотичної громадськості міста ще в той період (квітень – початок липня 2014 р.), коли над Артемівськом замість державного прапора були вивішені прапори самопроголошеної ДНР. Уже влітку-восени ініціативна група широко розгорнула свою діяльність, а наприкінці року відбулася реєстрація громадської організації «Бахмут український». Своїм першочерговим завданням волонтери

вважають допомогу всім, хто її потребує, насамперед українським військовим – забезпечення бійців регулярної армії й добровольчих формувань продуктами та предметами першої необхідності, медикаментами тощо. [2, 8]. Серед багатьох напрямків роботи волонтерів важливе місце посідає культурно-просвітницька діяльність, спрямована на піднесення громадянської свідомості населення, міської громади, патріотичне виховання підростаючого покоління, пропаганду національної культури, традицій.

Неодмінною умовою успішної реалізації цих складних завдань є співпраця волонтерів із органами місцевого самоуправління, засобами масової інформації, закладами освіти та культури. Артємівський краєзнавчий музей, беручи активну участь у розробці й впровадженні різноманітних культурних ініціатив спільно з волонтерським рухом «Бахмут український», став майданчиком реалізації кількох важливих освітніх і мистецьких проєктів.

Першим із них став цикл масових науково-просвітницьких заходів у міському клубі «Краєзнавець» (клуб організований 2012 у році з ініціативи міського первинного осередку Національної спілки краєзнавців України, діє на базі Артємівського краєзнавчого музею). Волонтерам і аматорам краєзнавства була запропонована актуальна тематика доповідей і обговорень, співзвучна громадсько-політичним проблемам сьогодення: «Історична Новоросія й сучасний геополітичний проєкт під цією назвою», «Бахмутський край у роки національно-визвольних змагань (1917 – 1921)» (доповідач – І.А. Корнацький, старший науковий співробітник Артємівського краєзнавчого музею), «Малоросійство як культурно-політичний і соціально-антропологічний феномен» (Ю.Р. Стуканова, кандидат історичних наук), «Концепти Русі й України в контексті становлення української ідентичності», «Фашизм. Нацизм. Націоналізм» (В.О. Богуненко, зберігач фондів Часовоярського промислового історико-краєзнавчого музею), «25 років Артємівському політклубу «Пошук» (С.М. Сикварова, член Національної спілки краєзнавців України).

Знаковою подією стало перше у визволеному Артємівську святкування Дня державного прапора й Дня незалежності України 23–24 серпня 2014 р. Масовою стала участь городян у акції «Розгорни прапор», коли на міському стадіоні був розгорнутий найбільший в Україні державний прапор площею 2400 квадратних метри. Давня й сучасна історія боротьби за незалежність України була представлена

у святкові дні пересувною виставкою на центральній площі міста «Шлях до незалежності» з фондів краєзнавчого музею [4,2].

Співробітники музею брали участь і в інших загальноміських акціях, ініційованих «Бахмутом українським»: мітингу солідарності Артемівська з Маріуполем «Разом ми – сила!» (вересень 2014 р.), акції «Запали свічку!», присвяченій Дню пам'яті жертв голодоморів в Україні (листопад 2014 р.), Всеукраїнській акції до Дня соборності України «Одна єдина соборна Україна» (січень 2015 р.). Річниці початку Революції Гідності була присвячена виставка в музеї «У боротьбі за гідність і свободу» (листопад 2014 р.).

Жовтень 2014 р. був позначений акцією «Музей без кордонів», адресованою вимушеним переселенцям із зони бойових дій – працівникам культури, науки й освіти, які на той час перебували в Артемівську. Їм була запропонована автобусна екскурсія до Часового Яру з відвідуванням місцевого музею та виставки раритетів із фондів Артемівського краєзнавчого музею. Мета акції – розширення музейного простору, подолання штучних кордонів, що розділили Донеччину й створили перепони в культурному спілкуванні [3,20].

Того ж місяця Артемівськ вітав учасників фестивалю «З країни – в Україну!», організованого однойменним фондом під керівництвом київського музиканта й громадського активіста Д. Блощинського. Упродовж дня на центральній площі Артемівська можна було відвідати майстер-класи народної творчості, виставки фотопейзажів із різних регіонів України і політичних карикатур Ю. Журавля, відкриту бібліотеку й кіно під відкритим небом, концерт популярних українських рок-груп [5,6]. Артемівський краєзнавчий музей також був представлений на фестивалі фотодокументальною виставкою.

Співпраця з фондом «З країни – в Україну!» ознаменувалася в листопаді виставкою фотопейзажів «Україна поза часом», що протягом двох тижнів демонструвалася у виставковій залі Артемівського краєзнавчого музею. До виставки долучилися артемівські фотохудожники, які провели в музеї майстер-класи для школярів і студентів, а її відкриття було відзначене захоплюючою «Фотопригодою» на вулицях міста. Наступним спільним заходом були кінопокази «Власноруч. Країна і люди» в музеї, де артемівці змогли побачити документальні кіноальманахи «Україна – голоси», «Відкритий доступ», «Сильніше, ніж зброя», художній фільм О. Саніна «Поводир» та низку ігрових короткометражок. У показі й обговоренні фільмів брали участь їхні творці.

Спільні з волонтерським рухом «Бахмут український» масові музейні заходи висвітлювались на музейній веб-сторінці в соціальній мережі Facebook, на офіційному Інтернет-сайті музею та міському сайті 06274. Завдяки системній співпраці з волонтерським рухом музей отримав можливість розширити свої творчі й ділові зв'язки, активізувати нові прошарки аудиторії, пропонуючи їй новий і якісний музейний продукт і стверджуючи свою роль одного з осередків сучасної української культури в місті.

Література

1. Артемівський краєзнавчий музей // Культура. Історія. Традиції : наук.-поп. журн. – 2004. – № 5 : Спецвипуск «Музеї України». – С. 7–10.
2. Артемовск – это Украина. Вместе поможем ей победить // Вперед. – 2014. – № 34. – 13 августа. – С. 8.
3. Корнацкий И. Музей без границ / Игорь Корнацкий // Вперед. – 2014. – № 44. – 22 октября. – С. 20.
4. Овчаренко С. Самый большой флаг Украины приедет в Артемовск под особой охраной / Светлана Овчаренко // Вперед. – 2014. – № 35. – 20 августа. – С. 2.
5. Овчаренко С. «З країни в Україну». Путешествие было веселым / Светлана Овчаренко // Вперед. – 2014. – № 43. – 15 октября. – С. 6.
6. Татаринов С. И. Артемовский краеведческий музей как центр формирования исторического самосознания горожан / С. И. Татаринов // Роль музеев в краеведении : материалы обл. науч.-практ. семинара, 19–20 мая 1994 года. – Артемовск: Гортипография, 1994. – С. 10–12.

ДОБРОЧИННО-МЕЦЕНАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ ДОБИ ГЕТЬМАНЩИНИ

М. В. Костишак

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Благодійність як соціальний феномен має багатовікову історію і є важливим елементом культури суспільства на різних етапах його розвитку. Славну сторінку в історію вітчизняної доброчинності вписали українські гетьмани, козацька старшина та рядові козаки. Надзвичайно важливий внесок в історію доброчинності зробив гетьман Іван Мазепа. Серед його основних здобутків слід зазначити сприяння розвитку освіти. Так, І. Мазепа значну увагу приділив

Києво-Могилянській академії. Своїми універсалами гетьман підтвердив усі попередні надбання Братського монастиря й подарував від себе 17 дворів на Подолі та деякі села. Крім того, І. Мазепа щороку давав на стипендії студентам 1000 золотих, поповнював бібліотеку різними книжками. Коштом Мазепи постали кам'яні споруди Братського монастиря та Богоявленська церква, збудовано новий навчальний корпус Академії.

Чималу допомогу І. Мазепа надавав православній церкві. Лише на будови та оздобу Києво-Печерської лаври він витратив понад мільйон золотих. З величних церков, побудованих коштом гетьманом поза Києвом, має особливу цінність Вознесенський собор з монастирем у Переяславі, на що витрачено понад 300 тисяч золотих. Коштом Івана Мазепи було добудовано Спаську церкву Мгарського монастиря, фінансувалися трапезні Густинського і Мгарського монастирів. Залишив меценат добродійний слід і в Чернігові, де побудував у Борисо-Глібському монастирі церкву св. Івана Предтечі і велику кам'яну дзвіницю, взяв участь у завершенні Троїцького собору в Іллінському монастирі, подарував кафедральному Борисо-Глібському собору розкішні срібні ворота, споруджений також іконостас для Введенської трапезної церкви Троїцько-Іллінського монастиря. У Батурині побудовано п'ять церков на кошти гетьмана. Троїцькому храму І. Мазепа подарував понад 20 тис. золотих, Миколаївському – чотири тис. золотих. На будівництво Воскресенської та Покровської церков було виділено 15 тис. золотих, на позолочені бані Софійського собору витрачено п'ять тисяч дукатів, був реставрований Михайлівський Золотоверхий монастир у Києві. Головна соборна церква Успіння Богородиці Києво-Печерської лаври також розбудована його коштом. Гетьманом здійснено видатки на позолочення бані Успенської церкви, великий дзвін і дзвіницю до Печерського монастиря. Троїцька церква над головною брамою Лаври остаточному оформленню й цінному стінопису завдячує І.Мазепі. На кошти гетьмана навколо Верхньої Лаври споруджено кріпосну стіну, на Кирилівській церкві у Києві було збудовано чотири наріжні бані й пишний бароковий причілок на фасаді. Загалом на його кошти збудовано 26 соборів, церков та дзвіниць.

Меценатство І. Мазепи сягало Палестини, Антіохії, Александрії, грецького Афону і Царгорода. На замовлення гетьмана було виготовлено срібну плиту для церкви Гроба Господнього в Єрусалимі й подаровано срібну миску з надписом, що збереглася й до сьогодні. Та

незважаючи на складну ситуацію, благодійно-меценатською діяльністю займався не лише Мазепа. Гетьмани і козацька старшина опікувалися культурно-освітньою нивою. Зокрема, гетьман І. Скоропадський для матеріального сприяння Київській академії передав Братському монастиреві кілька сіл. Визначними фундаціями Скоропадського були розбудова Гамаліївського Харлампієвого монастиря на Глухівщині; відбудова після пожежі 1718 р. Києво-Печерської Лаври; родинна мурована церква Іоана Предтечі у Стародубі; Троїцький собор у Глухові. Гетьман Д. Апостол видав універсал, що підтверджував права Києво-Братського монастиря на володіння селами та угіддями, що йому належали. Крім того, Д. Апостол відновив щорічні виплати з військового скарбу (200 дукатів). Іконостас Георгіївської церкви Видубицького монастиря в Києві подарувала дружина гетьмана Д. Апостола. За його правління засновано відому Глухівську співацьку школу, що за 40 років дала освіту понад 300 музикантам, солістам і регентам, зокрема й Д. Бортнянському і М. Березовському. Важливою виявилась донаторська, ктиторська і фундаторська діяльність старшини. Не стояло осторонь благодійності та меценатства й рядове козацтво. Причини щедрості запорозців до храмів і духовенства слід шукати в притаманному козакам легковажному ставленні до грошей, багатства, в погляді на пожертви як на можливість замолити гріхи, в любові козаків до прикрашання релігійних споруд та ін.

Незважаючи на залежність від Московської держави українські гетьмани прагнули зберегти високу і самобутню українську культуру, відроджуючи церкви і монастирі, дбаючи про розвиток освіти та науки. Це було чи не єдиною можливістю презентувати Україну Європі як країну, що має славу історію, передову освіту, мистецтво, високу духовну культуру.

Література

1. Павленко С. Іван Мазепа як будівничий української культури / С. Павленко. – К., 2005. – 304 с.
2. Ступак Ф. Я. Меценатство гетьманів та козацької старшини / Ф. Я. Ступак // Україна – козацька держава. Наукове вид. / Упоряд. Медяк В. В. – К., 2004. – С. 788–793.
3. Ступак Ф. Я. Благодійність та суспільна опіка в Україні (кінець XVIII – початок XX століття) / Ф. Я. Ступак. – К.: 2009. – 269 с.

ВОЛОНТЕРСТВО ТА ДОБРОВОЛЬЧИЙ РУХ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЯВИЩА

М. М. Кулик, Б. С. Дуров

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасна ситуація в Україні характеризується соціально-психологічною, економічною нестабільністю, зниженням рівня життя більшості населення, девальвацією моральних норм і цінностей у суспільстві, зростанням злочинності та насильством. Ці проблеми в Україні відобразилися на психологічному самопочутті різних верств населення. Визначилася категорія людей, які потребують допомоги. Передусім, це молоді люди без жодного заняття, дорослі безробітні, діти, які не отримують необхідної уваги з боку батьків, або не мають батьків, пенсіонери та ін. На сучасному етапі розвитку нашої країни висококваліфікованих психологів та соціальних працівників в Україні не вистачає. Для вирішення цієї проблеми необхідно, по-перше, вивчити реальні потреби різних верств населення; по-друге, визначити, апробувати та поширити методики соціально-психологічної роботи, що допоможуть у реалізації цих проблем; по-третє, потрібна підготовка висококваліфікованих спеціалістів, здатних професійно впроваджувати розроблені концепції та програми соціально-психологічної роботи.

Волонтерська діяльність – це шлях самопізнання і самоперевірки. Тому в добровільній роботі беруть участь різні категорії волонтерів, людина будь-якого віку і статі, з будь-якою освітою, яка спроможна відчувати означені потреби інших людей і на добровільних засадах професійно допомагати їм.

У сучасних умовах громадськості, державні органи мають усвідомити важливість розв'язання соціальних проблем. Успіх намічених змін залежатиме від кваліфікації працівників, зайнятих соціальним обслуговуванням і захистом, що передбачає відповідну підготовку кадрів. Вона стає завданням першочергової ваги у здійсненні нової політики країни. Формування великого руху добровольців – є одним із важливих шляхів до продуктивної соціальної роботи в будь-якій державі.

Волонтери важливі для будь-якого суспільства, тому що вони працюють без користі для себе. Вони своєю діяльністю показують

суспільству, що є ще в житті речі більш цінні ніж отримання матеріальної нагороди. Охорона навколишнього середовища, культура, розвиток і позитивний імідж країни є основним напрямком роботи волонтерів. Ось, що допомагає суспільству впевнено стояти на ногах, а волонтеру – отримати задоволення і безцінний життєвий досвід, набуті професійних знань та навичок.

Волонтерська діяльність в Україні стала суспільним явищем та важливою складовою діяльності недержавних соціальних служб. Узагалі ж, волонтерство, як можна бачити, є запорукою успішного процвітання нашої країни. А волонтери – першопрохідці, які вказують шлях до просування.

«Любити і допомагати» – девіз усіх тих, хто не може залишатися осторонь людей, які потребують підтримки та участі. А також – турботи, самовідданості та доброти. Саме ці почуття, що неможливо виховати ніякими інструкціями та законами, притаманні волонтерам.

Волонтерська діяльність є основою побудови та розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в собі найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей.

Система соціального захисту в Україні в сучасних умовах постійно потребує до себе уваги з боку держави та суспільства. Зміни в Україні в останні роки призвели до погіршення рівня життя населення, тому потреба у ефективній роботі системи соціального захисту постає перед нами як ніколи. Але ефективна робота установ соціального захисту неможлива без висококваліфікованих працівників, які досконало володіють усіма необхідними професійними навичками та вміннями.

Одним із таких напрямків соціальної допомоги є участь добровольців у здійсненні цілої низки соціальних послуг для тих, хто їх потребує. Іншими словами – волонтерська робота. Волонтерство – це неоплачувана, свідомо, добровільна діяльність на благо інших. Будь-яка людина, яка свідомо й безкорисно трудиться на благо інших, може називатися волонтером.

65% населення Землі беруть участь у волонтерській діяльності, що засвідчує її популярність у світі. Волонтерству приписують економічне значення, бо праця волонтерів не оплачується, а виконують вони ту роботу, за яку штатним працівникам довелося б платити. Важливість волонтерства для суспільства зазначено у Всесвітній

декларації добровільництва 2001 року, і визначається такими функціями:

- пропаганда солідарності, гуманізму, справедливості на національному, глобальному рівнях;
- визначення проблем у різних сферах для їх розв'язання з урахуванням цільових потреб;
- орієнтація на популяризацію здорової сім'ї, нації;
- різнобічний розвиток людей шляхом отримання ними нових знань та навичок, розвиток творчого потенціалу;
- доповнення діяльності інших секторів із забезпечення суспільного добробуту.

Рівень уваги волонтерству в країні засвідчує рівень розвитку в ній громадянського суспільства як сфери соціальних відносин та громадської участі людей в житті суспільства на противагу діям держави чи економіки.

Напрями волонтерської діяльності:

- надання соціальних послуг громадянам, що перебувають у складних життєвих обставинах (інвалідність, часткова втрата рухової активності у зв'язку зі старістю чи станом здоров'я, відсутністю житла або роботи, наслідки стихійного лиха, катастроф тощо);
- надання соціальних послуг дітям та молоді, що перебувають у складній життєвій ситуації у зв'язку з інвалідністю, хворобою, сирітством, безпритульністю, малозабезпеченістю, конфліктами і жорстоким ставленням у сім'ї.

Волонтерська діяльність провадиться шляхом:

- а) надання допомоги особам, які перебувають у складних життєвих обставинах (за місцем проживання особи, у стаціонарних інтернатних установах та закладах; у реабілітаційних установах та закладах; в установах та закладах денного перебування; у територіальних центрах соціального обслуговування; в установах та закладах тимчасового або постійного перебування та в інших закладах соціальної підтримки (догляду));
- б) залучення пенсіонерів, дітей та молоді до участі у волонтерській діяльності;
- в) встановлення зв'язків із міжнародними волонтерськими організаціями.

Волонтерські організації (об'єднання), волонтери можуть залучатися соціальними службами до надання таких соціальних послуг:

- придбання і доставка медикаментів, продовольчих, промислових та господарських товарів, книг, газет, журналів, гарячих обідів;
- приготування їжі, годування;
- допомога у проведенні заходів особистої гігієни;
- прибирання приміщення, прання білизни;
- обробіток присадибних ділянок;
- виконання ремонтних робіт;
- відвідування хворих у стаціонарних медичних закладах;
- читання художньої літератури, преси, написання листів;
- організація дозвілля тощо.

Поряд із тим, за умов сучасного політичного й економічного стану в Україні волонтерські організації розширили поле своєї діяльності та займаються допомогою військовим-добровольцям, військовим Збройних Сил України, постраждалим у зоні АТО, солдатам у військових шпиталях, вимушеним переселенцям з Криму та з гарячих точок Донбасу, постанчанням гуманітарної допомоги тим, хто її потребує тощо.

Література

1. Волонтери в соціальній роботі: Навч. посіб. / О.Главник, та ін. (упоряд.). – К., 2006. – 128 с.: табл. – (Серія «Бібліотека соціального працівника»).
2. Голованова Т. П., Гапон Ю. А. Волонтерство в соціальній роботі як феномен цивілізованого суспільства / Т.П. Голованова, Ю.А. Гапон – Запоріжжя, 1996.
3. Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проектів / Під заг. ред.: І. Зверевої, Г. Лактіонової. – К., 2001.

СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСЕМ «ВОЛОНТЕР» І «ДОБРОВОЛЕЦЬ» У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ

М. А. Курушина

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

Лексична система є найбільш динамічним рівнем мови, що зазнає змін під впливом різноманітних чинників мовного й позамовного характеру. Традиційно серед внутрішньомовних чинників, що спонукають семантичні зміни, називають системність та взаємоза-

лежність елементів, регулярність утворень, збагачення й уточнення лексем, економія мовних зусиль тощо. Позамовні чинники відзначаються строкатістю й пов'язані з соціальними, економічними, політичними, культурними й іншими процесами. Особливої актуальності у вивченні лексичного фонду мови набуває визначення механізмів та причин семантичних змін, їхня характеристика та способи фіксації в словниках.

У вітчизняному й зарубіжному мовознавстві у зв'язку з окресленою темою неодноразово порушувалося питання освоєння іншомовної лексики, етапів та рівнів адаптації запозичених одиниць. Зокрема маємо згадати вже класичні праці О. Потебні, І. Огієнка, С. Семчинського, О. Муромцевої, В. Калашника, С. Дорошенка, Л. Лисиченко та ін., а також А. Ахманової, Л. Крисіна, У. Вайнрайха, А. Шляйхера, Я. Грота, Е. Ріхтера та ін. З-поміж новітніх українських досліджень на увагу заслуговують роботи О. Стишова, О. Плахоніної, В. Сімонок, Г. Сергєєвої, Л. Архипенко, Н. Попової, Н. Волкової та ін. Причини появи запозичених одиниць у мові пов'язані також із дією внутрішньомовних та позамовних чинників.

Суспільні зміни, що відбулися в Україні, не могли не відбитися й у лексичному складі української мови. Так, відзначаємо появу нових номінацій (Небесна сотня, диванні війська, правосек, ватник тощо), що здебільшого мають яскраве емоційне забарвлення та відповідні коннотації. Такі одиниці вже стають предметом зацікавлення дослідників (див., приміром, розвідку Н. Поліщук [12]). Окрім цього, деякі лексеми розширюють семантику, їхнє лексичне значення набуває додаткових нашарувань у певних ситуаціях мовлення (коктейль, Майдан, вогнегасник, батон тощо). Зміни в семантиці слів спричиняють певні зрушення в лексичній системі мови загалом. Найшвидше нові лексеми та контексти вживання одиниць, що вже існують у мові, виявляються в усному мовленні, інтернет-мовленні та різноманітних засобах масової інформації.

Актуальним у цьому контексті бачиться дослідження таких часто вживаних нині лексем, як «волонтер» та «доброволець» у сучасних медіях. Уважаємо перспективним зіставлення значень цих слів у словниках різного типу й періодів. Так, доцільно, на наш погляд, проаналізувати тлумачні словники загальної, іншомовної і спеціальної лексики, а також словники синонімів, етимологічні й історичні словники. З огляду на обмежений обсяг розвідки, подамо

лише кілька визначень лексеми «волонтер» з-поміж багатьох, що запропоновано в словниках різного часу й спрямування, аби продемонструвати загальні тенденції виникнення й розвитку значення.

1. **вольонтйр**, SovUk. волонтьр, AmUk. волонтир 'volunteer', ModUk.; BRu. валанцёр, Ru. волонтьёр, (in 1731: волентир). – Deriv. волонтьірський. – Subst. доброволець, охотний вояк, охотник, Бойків 90. From Fr. *volontaire* 'ts' (: Lat. *voluntarius*), АкСл. 2, 621. [6, 474]. 2. **волонтьр**, ст. волонтир; – р. волонтьёр, ст. волентир, бр. валанцёр, п. wolontariusz, ч. слц. volontýr, болг. волонтьр, волонтир, м. волонтер, схв. волонтьёр, слн. volonter; – запозичення з французької мови; фр. *volontaire* «добровільний, доброволець» походить від лат. *voluntarius*, утвореного від *voluntas* «воля», що є похідним від дієслова *volo* «хочу», спорідненого з псл. **volja*, укр. воля; форма волонтир, можливо, зумовлена впливом назв типу командир, кірасир. – СІС 131; Шанский ЭСРЯ I 3, 151; Фасмер I 342; Dauzat 756; Walde – Hofm. II 828–829 [7, 420]. 3. **волонтирь, -ря**, м. Волонтеръ. Було тут військо волонтирі, то всяких юрбиця людей. Котл. Ен. IV. 56 [16, 251]. 4. **волонтьр**, а, чол., заст. Той, хто став на військову службу за власним бажанням; доброволець [18, 730]. 5. **волонтьёр, -а**; мн. -и, -ів; доброволець, -льця; мн. -льці, -льців & volunteer [14, 54]. 6. **волонтьёр** – охотник, волонтьёр [3, 50]. 7. **волонтьр** (франц. *volontaire*) – особа, що добровільно вступила на військову службу, бере участь у різних гуманітарних акціях; доброволець [17, 50]. 8. **волонтер**, а, ч. 1. Доброволець військової служби. Загони волонтерів. Записатися у волонтери. Стати волонтером, 2. Той, хто добровільно бере участь в якійсь справі (новій, важкій, небезпечній для життя). Волонтери благодійного закладу. Волонтери Червоного Хреста. Волонтерка, и, ж. Юна волонтерка. Волонтерство, а, с. Волонтерський, а, е. Волонтерський рух. Волонтерський загін [1, 113].

Аналіз текстів вважаємо важливим для вивчення семантики слів сучасної мови, оскільки словники, як правило, фіксують будь-які зміни значення пізніше. Ми пропонуємо розглянути кілька прикладів уживання лексем «волонтер» і «доброволець» у сучасних публіцистичних текстах. Звичайно, картотека зафіксованих контекстів уживання містить значно більше матеріалу, тож у розвідці подано найпоказовіші, на нашу думку, значення аналізованих лексем (курсив наш. – М. К.). Орфографію й пунктуацію оригіналів збережено.

1. *Волонтер* Артем Марков, студент 2-го курсу механічного факультету Української державної академії залізничного транспорту:

«Проведення Євро-2012 в Україні – це можливість познайомитися з новими людьми, підвищити свій рівень володіння мовою, насамперед, розмовною» [13]. 2. 1991 року в Італії закон про волонтерство офіційно визначив стосунки волонтерів з державними організаціями, і так з'явився соціальний *волонтер* [2]. 3. *Волонтер* Дмитро Ткаченко, який збирав допомогу для дислокованих у Донецькій області прикордонників та військовиків, розповів дивну історію [19]. 4. Нині у «Крилах» задіяний 21 *волонтер* [9]. 5. Усі звернення *волонтерів* і добродійників у фіскальну службу наштовхуються на одну відповідь – для проведення такої роботи в нас немає доручення [4].

1. Коли тим, хто прийшов з повісткою, ставлять літеру «Д», тобто – *«доброволець»*, і в разі його загибелі, сім'я не зможе розраховувати на пільги, то хіба від цього підніметься бойовий дух наших людей? [11]. 2. *Доброволець* приходять до військкомату й заявляє, що хоче йти воювати [5]. 3. *Доброволець* цього підрозділу Василь Щербаков із Житомира розповів місцевим телеканалам, що в період «перепочинку» доводиться воювати так, як не воювали й під час бойових дій [10]. 4. Так, під час обстеження *добровольців* на 30-й хвилині опромінення вчені спостерігали підвищення температури в ділянці вуха (до 37–41°C при користуванні аналоговими NMT-телефонами і до 36–39 °C – при користуванні цифровими GSM-телефонами) [8]. 5. Слухачам навчання запропоновано обрати будь-яку проблему та реалізувати власний мініпроект під егідою ООН з метою її розв'язання. Термін його виконання – два місяці, після чого *добровольці* зможуть презентувати результати своєї роботи у Представництві ООН в Україні [15].

Слід зауважити, що на те, як буде проходити засвоєння і подальше функціонування іншомовного слова, зазвичай впливає семантика самого запозиченого слова, наявність відповідників у мові-реципієнті, специфіка семантики (чи її відсутність) цих відповідників, екстралінгвістичні чинники, про які ми згадували раніше. Із проаналізованого матеріалу можна зробити попередній висновок, що підтверджує раніше зауваження мовознавців про лексичний рівень засвоєння іншомовних слів: запозичені слова, входячи до мови, зазнають впливу лексичної системи й одночасно самі впливають на неї, відбувається конкретизація значень лексем, що раніше існували в мові, перегруповуються синонімічні ряди, значення запозичених слів розширюється чи звужується. Так, слова «волонтер» та «доброво-

лець» не в усіх сучасних контекстах можуть виступати абсолютними синонімами. Часто «волонтер» (попри зафіксоване в словниках значення «добровольця на службі у війську, армії») вживане насамперед у значенні «добровольця для суспільно значущих справ», людини не військової, а цивільної. Волонтер виконує з власної волі соціально важливу роботу. Волонтери сучасної армії у текстах засобів масової інформації здебільшого не бійці. Лексему «доброволець» уживають у нинішніх мідіях іноді навіть як антонім до «волонтера – людини цивільної», доброволець виступає саме в значенні «людина, яка з власної волі пішла до армії». Крім того, «доброволець» має ширшу сучасну семантику, одночасно позначаючи і соціально свідомих, активних громадян (фактично «волонтерів»), і людей, які з власної волі погоджуються на допомогу в певних проектах (культурних, наукових, соціальних тощо). Безперечно, подальші дослідження із залученням багатого фактичного матеріалу різного часу є надзвичайно цікавими й перспективними для визначення динаміки розвитку значення цих лексем у сучасній українській мові загалом та мові публіцистики зокрема.

Література

1. Библик С. П. Словник іншомовних слів: та слововживання / С. П. Библик, Г. М. Сютя. – Х., 2006. – С. 113.
2. Буздуган Я. Еволюція світового волонтерського руху / Ярослава Буздуган // Віче. – № 12. – червень 2013 р.
3. Бурячок А. Російсько-український словник для військовиків / Бурячок А., Демський М., Якимович Б. – К., 1995. – С. 50.
4. Гулевська-Черниш А. Податки на добродійність. Хто вдихне життя у мертвий президентський закон? / Анна Гулевська-Черниш // Дзеркало тижня. – 21 листопада 2014 р.
5. Дубровін С. Народ перемогти неможливо, або Бронюймо джипи, панове! / Сергій Дубровін // Віче. – № 17. – вересень 2014 р.
6. Етимологічний словник української мови: Т.1 (вип.1–11) А–Г / опрацював Я. Рудницький. – Вінніпег, 1962–1972. С. 474.
7. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Редкол. О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. – К. : Наук. думка, 1982. Т. 1: А–Г / Укл. : Р. В. Болдирєв та ін. – 1982. – С. 420.
8. Майданник В. Учені попереджають: зловживання мобілками шкідливе для здоров'я / Віталій Майданник, Олена Барсукова // Дзеркало тижня. – 16 березня 2012.
9. Малинка В. Волонтери війни / Володимир Малинка, Ольга Герман // Дзеркало тижня. – 18 липня 2014 р.

10. Мороз В. Примарне перемир'я / Василь Мороз // Галичина. – 2 жовтня 2014 р.
11. Никорович І. Подарунок для Путіна? Богородчанці протестують проти масового призову / Ігор Никорович // Галичина. – 21 березня 2015 р.
12. Поліщук Н. Термінологічна лексика Майдану (на матеріалах газет «Дзеркало тижня», «Українська правда», «Газета по-українськи», «Високий Замок») / Наталія Поліщук // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2014. – № 791. – С. 138–143.
12. Примак С. Євро-2012 : «Транспортна розв'язка» / Сергій Примак // Дзеркало тижня. – 22 червня 2012 р.
13. Російсько-українсько-англійський військовий словник: Близько 20000 слів / Уклад. : В. Я. Карачун, І. А. Черненко, С. М. Чиж, О. О. Карачун. – К., 2001. – С. 54.
14. Скрипник О. Прописні істини від ООН. Просвіта, сучасність, майбутнє / Оксана Скрипник // Віче. – №19. – жовтень 2013 р.
15. Словарь української мови : в 4 т. / упоряд. Б. Грінченко. – Т.1. – С. 251.
16. Словник іншомовних слів / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К. : Наук. думка, 2000. – С. 50.
17. Словник української мови : в 11 томах. – Том 1, 1970. – С. 730.
18. Шибалов Є. Донбас: українська весна / Євген Шибалов // Дзеркало тижня. – 4 квітня 2014 р.

ІСТОРІЯ ВОЛОНТЕРСЬКОГО І ДОБРОВОЛЬЧОГО РУХУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

І.О. Лощенко, С.О. Водяницький

Харківський національний університет радіоелектроніки

Разом із відновленням традицій благодійності як невід'ємна її складова у незалежній Україні починає активно розвиватися волонтерський рух. Це благодійна діяльність, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот і суспільства загалом.

Як суспільний рух волонтерство виникло на Заході, а першими волонтерами були самаритяни, які надавали допомогу усім, хто її потребував. Більш впевнено можна говорити про виникнення волонтерства вже з середини XIX століття. 1859 рік вважається роком

виникнення волонтерського руху у світі. Саме в цей період Анрі Дюран, відомий французький письменник-журналіст, вражений наслідками кривавої битви при Сольферіно, запропонував створити Червоний Хрест – організацію, яка б працювала на волонтерських засадах і надавала першу медичну допомогу полоненим та пораненим. Принципами, сформульованими Анрі Дюраном, керуються волонтерські організації усього світу.

У незалежній Україні розвиток волонтерського руху датується початком 90-х років XX ст., коли було створено службу під назвою «Телефон Довіри», де працювали волонтери. Із 1992 року в Україні почала активно розвиватися мережа соціальних служб для молоді. Головна мета їхньої діяльності – реалізація державної молодіжної політики. Саме створення центрів соціальних служб для молоді спричинило активний розвиток волонтерського руху. Офіційно його визнано Постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 р. Щорічно 5 грудня відзначається Міжнародний день волонтера.

Сутність волонтерства полягає в благодійності, що здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, просування по службі, заради добробуту й процвітання спільнот і суспільства загалом; добровільницькій діяльності, заснованій на ідеях безкорисливого служіння гуманним ідеалам людства; отриманні всебічного задоволення особистих і соціальних потреб шляхом надання допомоги іншим людям [1].

Найголовнішою ознакою волонтерства є те, що волонтер частину свого особистого часу, сил, енергії, знань, досвіду добровільно витрачає на здійснення діяльності, яка є корисною людям і суспільству загалом.

Виділено найважливіші риси волонтерства. Серед них:

- *турбота про людей*. Адже співчуття, моральна підтримка, допомога, піклування сприяють формуванню важливої для людського суспільства атмосфери – взаємопідтримки. Для соціально-педагогічної роботи це важливий ресурс, який допомагає створювати безпечне середовище для існування та розвитку кожного члена суспільства;

- *солідарність і гуманна корисливість*. Люди добровільно жертвують своїм часом заради встановлення взаємодовіри та причетності, що робить їх зацікавленими в благополуччі інших;

- *духовна якість і громадянська чеснота*. Адже його значення полягає не лише в тому, що ми робимо через любов та співчуття до

інших, а й те, як це впливає на людину, яка надає добровільну допомогу;

– *багате джерело людського досвіду*. Під «людським досвідом» розуміють досвід, який набуває людина в процесі взаємодії з іншими людьми, соціальними групами, державою. Милосердя, толерантність, солідарність, співробітництво, подолання конфліктів, лобіювання, емоційні й соціальні зв'язки, захист від небезпечного впливу тощо. Можливість ділитися, обговорювати, переймати більш ефективні форми, методи – це можливість напрацьовувати та вдосконалювати цей неформальний суспільний фонд вмінь та навичок встановлення й підтримки стосунків;

– *нові інтелектуальні ресурси*. Волонтери – це не лише виконавці програм, але й джерело нових ідей, нового життєвого досвіду;

– *участь і відповідальність як суть активної громадянської позиції*. Громадянськість, взаємодовіра, солідарність і відповідальність, підкріплені соціальними відносинами, які базуються на схожих світоглядних установках і спільності обов'язків, є взаємодоповнюючими цінностями;

– *етичний стандарт*, який обумовлює якість людських взаємостосунків;

– *забезпечення надійної платформи для відновлення зв'язків між людьми*. Відомо, що людей завжди розділяли багатство, культура, релігія, етнічне походження, вік, стать. Волонтерство ж може бути одним з найголовніших засобів примирення та відновлення розділеного суспільства, оскільки ця діяльність здійснюється без дискримінації за певними ознаками;

– *нове бачення соціальної діяльності*. Воно полягає в новому ставленні до зайнятості в галузі соціального захисту. Людина, яка бере участь у волонтерських програмах, отримує повну ясність у мотивації своєї праці. Первинним для неї є вже не компенсація за працю, а результат – допомога, вирішення проблеми тощо, а для руху в цілому – охоплення всього спектра суспільних проблем [2].

На думку вітчизняного науковця Н.В. Заверико, історія волонтерства в Україні нараховує понад сто років. Першими вітчизняними волонтерами можна вважати представників Червоного Хреста, який організовував добровільний запис у сестри милосердя для роботи в шпиталях та лікарнях для бідних [3].

У своїй первинній суті поняття «волонтерство» прийшло до нас разом зі словами «громадянське суспільство» та «демократія», «громадські організації».

Волонтерство – це фундамент громадянського суспільства. Без участі волонтерів важко уявити громадські організації й благодійність взагалі, без них унеможлиблюється якісний суспільний контроль за діями влади та бізнесу. Без волонтерів бракує енергії для будівництва суспільства, не вистачає сил і часу на людей, які потребують допомоги, не достатньо творчого потенціалу для розв'язання соціальних проблем [4].

Отже, сьогодні в кожній області, кожному місті та майже кожному селищі нашої держави є хоча б одна група волонтерів, що свідчить про визнання українським суспільством значущості волонтерської діяльності та повернення до християнських цінностей милосердя та благодійності. Це ще раз засвідчує те, що милосердя та благодійність залишаються незмінними атрибутами життя людини в сучасних соціокультурних умовах.

Література

1. Лях Т.Л. Волонтерство як суспільний феномен / Т.Л. Лях // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. / Волинський державний університет імені Лесі Українки. – Луцьк : Волинський академічний дім, 2004. – Вип. 3-4. – С. 139–144.
2. Лях Т.Л. Історичні засади соціально-педагогічної діяльності волонтерів за кордоном / Т.Л. Лях // Волонтерство як ресурс соціальної роботи у громаді : зб. ст. міжнар. наук. конф. для студ. та аспір. «Обличчя соціальної держави» в рамках проекту «Покращення якості соціальних послуг дітям та сім'ям у громаді», (22–23 березезня 2006 р., м. Київ) / [упор. Т.Л. Лях ; передм. Т.П. Басюк]. – К. : Християнський дитячий фонд, 2006. – С. 61–70.
3. Лях Т.Л. Соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп: дис. канд. пед. наук : 13.00.05 / Лях Тетяна Леонідівна. – К., 2009. – 304 с.
4. Лях Т.Л. Сучасні тенденції розвитку волонтерських організацій в Україні / Т.Л. Лях // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., (Київ, 22–23 квіт. 2002 р.) : [у 2 т.] / [за ред. М.І. Шкіля та ін.]. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2002. – Т. 1. – С. 122–124.

**ПРАВОСЛАВНІ МІСЬКІ БРАТСТВА
КІНЦЯ XVI – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТ.
КРІЗЬ ПАРАДИГМУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ
(з історії становлення громадянського суспільства в Україні)**

М. В. Максимович

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Одним з найцікавіших і, на сучасний погляд, найважливіших явищ історії України XVI–XVII ст. є самоорганізований рух православного міщанства, що знайшов свій вияв у створенні незалежних від держави громадських організацій, відомих під назвою братств. Виникнення і діяльність православних міських братств цілком може бути розглянута крізь парадигму волонтерського руху і творення перших в історії України незалежних громадських організацій. Дійсно, братства – це добровільні об'єднання міщан, що сприяли православній церкві, громаді, розвитку національних освітніх та культурних традицій. Братства увібрали кращі традиції давньоруських братчин та організаційні елементи цехів, гільдій і стали однією із перших форм самоорганізації суспільства, прообразом майбутніх недержавних громадських організацій. Існували вони завдяки членським внескам братчиків і добровільним пожертвам православних вірян.

За умов відсутності власної держави і постійного тиску з боку католицької церкви, дедалі інтенсивнішого окатоличення та колонізації колишньої православної русько-української еліти перед тогочасним суспільством постала проблема втрати етноконфесійної самобутності. Саме задля їїбереження виникають православні міські братства, що об'єднали у своїх лавах міщан, купців, ремісників, представників духовенства, почасти православних шляхтичів. Показово, що згодом до діяльності братств долучилося козацтво, формування й особливо діяльність якого теж може бути розглянута крізь призму низової самоорганізації й побудови мережових структур, незалежних від органів державної влади.

Перше церковне братство виникло 1585 р. у Львові (Успенське). Згодом його діяльність благословив Антіохійський патріарх Йоаким, затвердивши статут (1586 р.), а Константинопольський патріарх Єремія надав братству право ставропігії (1587 р.), що означало авто-

номію у церковних справах від місцевих ієрархів та підпорядкованість безпосередньо патріарху, право нагляду за духовними і світськими особами. Крім того, було запроваджено загальні збори, членські внески та щорічні вибори чотирьох старійшин.

1589 р. церковне братство виникло у Рогатині, 1591 р. – Городку, 1592 р. – Комарні, 1615 р. – Києві, 1617 р. – Луцьку, а також у низці інших населених пунктів. Засновували братства переважно міщани, хоча поряд з ними активну роль у цьому процесі відіграло духовенство і шляхта. Деякі риси діяльності цілком відповідали тенденціям європейської Реформації XVI ст.: дотримання принципу виборності священників, поширення освіти власними силами.

Українські братства були покликані протистояти наступу окатоличення й полонізації, рішуче виступили проти засилля духовенства в суспільному житті, за право міських громад брати участь у церковних справах, контролю за діяльністю єпископів. Братства поступово стали відігравати важливу роль у релігійному, культурному, освітньому і навіть політичному житті. Вони піклувалися про церковні споруди (книги, ікони, свічки), відкривали школи, друкарні, бібліотеки, опікувалися хворими, сиротами та бідняками, протестували проти обмеження прав православних ремісників вступати до цехів, тяжкого становища міщан і закликали до єднання в боротьбі за розвиток української культури. Братства підтримували між собою тісний зв'язок і намагалися поширити свої ідеї на інші регіони. З цією метою вони обмінювалися статутами й виряджали до інших міст кращих проповідників.

У Києві православне братство заснували 1615 р. Воно розташовувалось при Богоявленській церкві на Подолі. За п'ять років, 1620 р. братство отримало право ставропігії від Єрусалимського патріарха Феофана. Необхідно відзначити, що вирішальною політичною силою в захисті прав православної церкви і братств у ті часи виступило козацтво, зокрема гетьман Петро Конашевич Сагайдачний, який разом із Військом Запорозьким вступив до Київського братства, тим самим узяв його під свій захист. Загалом по Україні у ті часи виникло і функціонувало понад два десятки братств.

Важливим є те, що у братських школах мали право навчатися діти з бідних родин. Із виникненням братських шкіл підвищився рівень викладання й поглибився зв'язок освіти з національним життям. Перша братська школа, відкрита у Львові 1586 р., мала всеста-

новий характер та високий рівень викладання предметів. Статут школи («Порядок шкільний», 1591 р.) є видатною пам'яткою педагогічної думки.

З першої половини XVII ст. провідну роль в українській освіті почала відігравати Київська братська школа. Відкрилася вона в 1615 р. на кошти Гальшки Гулевичівни. Першим ректором став Йов Борецький. Очолювали школу видатні просвітителі Мелетій Смотрицький (1619–1620 рр.), Касіян Сакович (1621–1624) та інші. В основу навчання було покладено церковно-слов'янську, грецьку, латинську, польську мови, а також «сім вільних мистецтв»: тривіум (граматика, риторика та діалектика) і квадрівіум (арифметика, геометрія, астрономія та музика), що вивчали разом із богослів'ям.

1631 р. архімандрит Києво-Печерської Лаври Петро Могила заснував школу вищого типу. Про її високий освітній рівень свідчить те, що філософію викладав Ісайя Трохимович-Козловський (перший в Україні доктор богослів'я), риторику – Сильвестр Косів (автор «Патерики», історик), ректором став Стефан Почапський (професор риторики).

За ініціативою Київського братства і підтримки митрополита Йова Борецького, Лаврську школу 1632 р. було об'єднано з Київською братською школою. Навчальний заклад отримав назву Києво-Могилянської колегії. Згодом вона відкрила свої філії у Вінниці та Кременчуці. Колегія, зберігаючи національні традиції, дотримувалася програми і методів навчання європейських університетів. Дидаскали (педагоги) викладали «сім вільних мистецтв». Загальний курс навчання тривав 12 років. Колегія мала великий вплив і на сусідні країни, особливо на Московську державу, де подібного освітнього закладу не було. Саме вихідці з України заклали 1649 р. у Москві першу школу. Творчі та наукові зв'язки з Києво-Могилянською колегією у різний час підтримували європейські країни, зокрема Угорщина, Молдавія, Болгарія, Сербія.

Отже, православні міські братства цілком можуть вважатися чи не першими українськими громадськими організаціями, що виникають за надскладних умов бездержавності шляхом самоорганізації. Їхньою організаційною основою були волонтери, готові добровільно витратити власні кошти, час і зусилля для реалізації головної мети – збереження релігійної, мовної, культурної та національної самобутності.

Література

1. Аксьонова Н. В. Історія української культури: навчально-методичний посібник / Н. В. Аксьонова, А. М. Домановський, Т. О. Чугуй. – Харків, 2012.
2. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник / М. В. Кордон. – К., 2010.
3. Попович М. В. Нарис історії культури України. – 2-е вид., випр. / М. В. Попович – К., 2001.
4. Шейко В. М. Історія української культури: навч. посібн. – 2-ге вид., виправл. / В. М. Шейко, В. Я. Білоцерківський. – К., 2010.

ОРГАНІЗАЦІЇ «ТРЕТЬОГО СЕКТОРУ» (НЕКОМЕРЦІЙНІ, НЕПРИБУТКОВІ, ДОБРОВОЛЬЧІ): ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЯ ТА МОТИВАЦІЯ ВОЛОНТЕРІВ

Р. С. Мариняк

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

...Троє людей працювало на будівництві. Всі вони виконували однакову роботу, але коли їх запитали, що роблять, то відповіді були різними. Так, перший будівельник сказав: «Розбиваю каміння», другий повідомив: «Заробляю на життя». А третій відповів: «Допомагаю будувати храм».

Пітер Шульц

Волонтерство – діяльність прагматична та егоїстична в хорошому розумінні цього слова, це дуже відповідальна робота. До того ж, волонтерська ініціатива не просто прояв доброї волі, а й велика відповідальність. І цю відповідальність, з одного боку, розділяють організації, що залучають волонтерську працю, а з іншого – активні, небайдужі люди. Волонтер – це «людина, яка хоче волонтерити, має це робити свідомо та відповідально. Для волонтера не достатньо бути просто добрим, потрібно бачити кінцеву мету своєї роботи, розуміти, яку суспільну користь вона приносить, усвідомлювати, що особисто йому дає волонтерство, які розвиває риси характеру, професійні навички тощо»[2]. Організація, що залучає волонтерів, також має бути свідомою і відповідальною у роботі з добровольцями, створювати всі необхідні для них умови, поважати їхні права та людську гідність[2]. Для порівняння – в Німеччині існує

Академія волонтерства, навчальний заклад, де готують фахівців для роботи з волонтерами. Там менеджер волонтерських програм – це така ж професія, як економіст, соціальний працівник чи журналіст. А отже, йдеться не лише про фахову підготовку волонтера, але й про розвинуту систему залучення одержаних ним компетенцій в організаціях та компаніях, де така праця буде затребуваною. Загалом у країнах з розвинутою і такою, що формується, ринковою економікою, усі організації зазвичай поділяють на три сектори: державний, комерційний і некомерційний. Перший сектор об'єднує державні та муніципальні організації, тобто організації, майно яких є державною чи муніципальною власністю. Другий сектор – приватні комерційні організації, тобто організації, основною метою діяльності яких є одержання прибутку і майно яких не є державною чи муніципальною власністю. Третій сектор – приватні некомерційні організації. Першою ознакою, що вирізняє організації *третього сектора*, є та, що одержання прибутку не є їхньою основною метою і прибуток не розподіляється серед членів організації. Друга особливість – майно цих організацій не є державною чи приватною власністю [1, с. 54]. Досвід демократій світу свідчить, що громадянське суспільство *не може існувати без розвинутої мережі неприбуткових, насамперед, неполітичних, об'єднань громадян, що забезпечує участь широких кіл громадськості в процесі розвитку*. Такі об'єднання виконують функції посередника між державою і різними соціальними групами, захищаючи їхні права й інтереси; вони запобігають монополізації державою політичної, економічної та інших сфер життя суспільства, забезпечуючи громадський контроль за діяльністю держави і її структур. Для визначення діяльності недержавних неприбуткових організацій в міжнародній практиці використовують два терміни: недержавні (non-government organizations NGO) і неприбуткові організації (НУО, not for profit, non-profit organizations NPO). Останнім часом досить популярним став ще один термін – private voluntary organization (PVO), що в перекладі означає «приватні волонтерські організації»). Однією з перших міжнародних НУО була «Міжнародна Комісія Червоного Хреста» (International Committee of the Red Cross), заснована в 1863 р. Сам термін «недержавна організація» (non-governmental organization) було введено в обіг Організацією Об'єднаних Націй у 1945 р. Договором ООН [4]. «Такі організації виконують функцію захисту національного соціально-культурного простору, сприяють розширенню сфери впливу учасників соціально-

культурного процесу. Організації третього сектора здійснюють суспільно-корисну діяльність, надаючи послуги там, де з якихось причин цього не робить держава чи приватне підприємництво» [1, с. 55].

Якщо в бізнесі основним показником успішності діяльності менеджерів є прибуток, а більшість інноваційних проектів зосереджено якраз на збільшенні прибутку, то в менеджменті НУО самоцінністю є діяльність організації, що спрямована на вирішення соціальних проблем і базується на гуманітарних цінностях суспільства.

Працівників третього сектору можна поділити на дві категорії: волонтери і штатні працівники. Не всі люди, які працюють у міжнародних НУО, є волонтерами. Соціологи встановили, що весь персонал НУО, як правило, розділяє цінності й цілі організації, в якій вони працюють. Волонтери, які також є частиною штату НУО, мають кілька цілей. По-перше, це реалізація альтруїстичних переконань, а по-друге, – набуття певного досвіду роботи в міжнародній полікультурній сфері. Найбільш дискусійним на сьогодні є питання про мотивацію волонтерської діяльності, оскільки пояснення, що людину переважно спонукає до дії альтруїзм, багато хто не сприймає як переконливе [2].

Отже, мотивація – це те, що штовхає людину вчинити певну дію відповідно до потреби, що виникла. Мотивації належить провідне місце в структурі поведінки особистості. Вона є одним із основних понять, які використовуються для пояснення спонукання, діяльності в цілому. Під мотивацією розуміють сукупність спонукальних факторів, які визначають активність особистості; усі мотиви, потреби, стимули, ситуативні чинники, які спонукають поведінку людини; процес формування мотиву [3, с. 42].

З досвіду роботи з волонтерами фахівці доходять висновку, що мотивація не є однаковою для переважної більшості учасників. Для одних волонтерство – це простір для самореалізації. Для інших – спосіб здобути новий досвід, зав'язати корисні знайомства, зустріти нових друзів. Для третіх – початок професійної кар'єри або можливість вдосконалити професійні навички. Для четвертих – інструмент суспільних перетворень та змін. Цей перелік варіюється. Існують ще так звані емоційні вигоди від волонтерства – коли людина допомагає іншим, бо хоче зробити цей світ трохи кращим, а сама – стати благороднішою. «У нашій країні волонтерських рух набирає все більших обертів, і це чудово! Волонтерство прийнято вважати благородною справою, яку ми робимо для інших. Проте зворотнім боком

благородства є прагматизм. Волонтерство – діяльність прагматична та егоїстична у хорошому розумінні. Адже, допомагаючи іншим, ми допомагаємо перш за все собі. Яскрава ілюстрація – Майдан, що був побудований на принципах самоорганізації та волонтерства. І це свідчить про якісні зміни світогляду та світовідчуття українського народу», – зазначає очільниця Центру волонтеріату «Добра Воля» Тетяна Гончарук [2].

Вона ж зазначає, що мають місце й неприємні моменти, пов'язані зі зловживанням волонтерською працею з боку непорядних працедавців. Йдеться про випадки, коли, зокрема, молоді люди розчаровувалися у волонтерстві саме тому, що до них ставилися як до «безкоштовної робочої сили», не поважали їхніх прав, не дякували. Подекуди низький рівень ділової культури та етики стає причиною упереджень і негативних відгуків про волонтерську діяльність. Проте помилки в роботі з волонтерами обумовлені ще й браком знань і досвіду менеджменту волонтерських програм. Буває так, що організація хоче залучати волонтерську працю, але сама до кінця не розуміє для чого їй волонтери і як з ними працювати. У результаті, припускається багатьох помилок. А відомо ж, що мотивація персоналу, зайнятого у сфері соціальної праці, має специфічні форми впливу в кожному із основних напрямів – матеріальній, трудовій, статусній мотивації.

Література

1. Буко С. Л. Специфіка активності міжнародних НУО на ринку соціальних послуг / С. Л. Буко// Мультиверсум. Філософський альманах. – К., 2006. – № 54. – С. 54–61.
2. Воліковська У. Волонтерство – діяльність прагматична та егоїстична у хорошому розумінні [Електронний ресурс] / У. Воліковська//Режим доступу: 03.06.2014, <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26725753.html>
3. Лях Т. Л. Методика організації волонтерських груп : навч. посіб. / Т. Л. Лях. – К., 2010. – 160 с.
4. Миндра Л. В. Недержавні некомерційні організації України і Польщі як чинник демократичного суспільства // Україна і Польща в ХХІ столітті: проблеми і перспективи взаємовідносин. – Київ – Краків, 2002.

УНІКАЛЬНІСТЬ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

В. С. Мусієнко, А. Ю. Іванов

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сутність волонтерства полягає в благодійності, що здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, просування по службі, заради добробуту й процвітання спільнот і суспільства загалом; добровільницькій діяльності, заснованій на ідеях безкорисливого служіння гуманним ідеалам людства; отриманні всебічного задоволення особистих і соціальних потреб шляхом надання допомоги іншим людям [1].

Найголовнішою ознакою волонтерства є те, що волонтер частину свого особистого часу, сил, енергії, знань, досвіду добровільно витрачає на здійснення діяльності, що є корисною людям і суспільству загалом.

Український волонтерський рух доволі унікальний, адже в жодній іншій країні він не виникав так стихійно та в порівняно короткий проміжок часу. Тому і законодавство, що писалось у мирний час, не враховує й половини потреб волонтерської діяльності. Раніше волонтерами були одиниці, сьогодні – кожен третій. Усі вони щось роблять на своєму рівні – хтось привозить авто, хтось обмундирування, хтось збирає аптечки, одяг, ковдри, а хтось просто переказує кошти. Цінувати варто кожного. Власне, через зайву скромність та небажання привертати до себе увагу, більшість волонтерів, рідко підіймають проблемні питання, що стосуються їхньої роботи. Сюди ж можна додати звичку не чекати, поки хтось зробить, а зробити самому, та просто катастрофічний брак часу.

На сьогоднішній день існує цілий спектр питань, вирішення яких не лише суттєво полегшить діяльність волонтерів, але захистить їм життя. На жаль, те, що парламент мав би зробити чи не найпершим своїм кроком, коли в країні розпочалися військові дії, так і не зроблено.

Волонтери сьогодні працюють всупереч законодавству, фактично, порушуючи його, адже іншого виходу просто немає. Найперше, що мали б змінити у цьому документі (мова йде про Закон України «Про волонтерську діяльність», УНІАН), це саме визначення «волонтер». Люди, які не збирають кошти, не купують жодних амуніцій, але

кожного тижня їздять на передову, возять все, що назбирали інші. Вони волонтери? Звісно. Останній категорії варто надати статус учасника бойових дій, адже, на жаль, серед нашого брата є і втрати, і полонені, і зниклі безвісти.

Ще однією суттєвою перепорою волонтерам є розмитнення товарів, що вони купують для армії за кордоном, та податки. Наприклад, потреби армії в автомобільному транспорті – колосальні. І практично всі авто волонтери привозять з-за кордону. Отже, зіштовхуються з необхідністю розмитнити ці автомобілі. До речі, схожу практику, свого часу, застосувала Грузія, звільнивши від мита волонтерську допомогу та пустивши, таким чином, іноземну поміч на свою територію.

Не менш важливим питанням є і боротьба з «псевдо-волонтерами», через яких справжні помічники бійцям АТО втрачають значний відсоток тих, хто готовий допомагати. Ошукані такими шахраями, люди перестають довіряти волонтерам і відмовляються перераховувати кошти на благодійність. Саме тому наразі важлива інформаційна підтримка, створення реєстру тих, кому люди можуть довіряти.

3 лютого 2015 року Верховна Рада вже ухвалила у першому читанні зміни до закону України щодо волонтерської діяльності. Зокрема, документом пропонується, що організації та установи, які залучають до своєї діяльності волонтерів, мають право проводити діяльність як із складанням договору з волонтером про її здійснення, так і без нього. Такі організації також матимуть право отримувати кошти та інше майно для здійснення волонтерської діяльності, самостійно визначати напрям здійснення волонтерської діяльності, видавати волонтерам посвідчення, що засвідчують їхні особи і вид волонтерської діяльності в межах організації. Окрім того, пропонується також дозволити запрошувати іноземців для виконання волонтерської діяльності на території України, відправляти громадян України за кордон для реалізації волонтерської діяльності.

Утім, не ухваливши цих змін остаточно (потрібно ще проголосувати друге читання і прийняти закон в цілому), парламентарі мають намір провести ще одні зміни. Так, депутат від Блоку Петра Порошенка Валерій Пацкан розповів, що разом з колегами розробив законопроект задля зменшення податкового навантаження на волонтерів. Автори документу запевняють, що таке рішення дозволить

міжнародним інституціям, що готові допомогти Україні, робити це безперешкодно.

Однак, експерти та юристи зауважують, що для полегшення роботи волонтерів, депутати повинні розглядати не один, не два, а цілий пакет законопроектів. За словами юриста Дмитра Шемеліна, чинний Закон України «Про волонтерську діяльність» від 2011 року ніяких особливих прав волонтерам не надає, і навряд чи приносить багато користі на практиці. Тому перше велике питання зараз – оподаткування волонтерської допомоги.

З іншого боку, внесення такого законопроекту, скоріше, є нормою екстреного характеру, щоб розібратися з існуючою у суспільстві проблемою. Що ж стосується питань розмитнення, або носіння волонтерами, які часто бувають на передовій, зброї, правник переконана, що тут варто бути дуже обережним. У продовження теми «шахрайства» на людській чуйності, експерти зауважують, що повстає питання своєрідного контролю над волонтерами. Так, у чинному в Україні законі, волонтерська діяльність розглядається як свідомо неприбуткова, а волонтери отримують тільки компенсацію певних витрат, таких як транспорт та харчування. На практиці ж все частіше можна почути про те, що, з метою стимулювання волонтерства, особливо, пов'язаного зі збором готівкових коштів, волонтерські організації оплачують роботу своїх активістів, що ставить під сумнів дотримання принципів безоплатності. При цьому оплата може бути як погодинною, так і у відсотках від зібраної суми пожертв.

Усього за рік, здійснивши потужний волонтерський поступ, українці довели свою спроможність до самоорганізації та вміння допомогати один одному. Однак з благородними діями прийшла ціла сукупність проблем. Ті, хто допомагає захисникам України, сьогодні самі потребують захисту.

Література

1. Лях Т. Л. Волонтерство як суспільний феномен / Т. Л. Лях // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. / Волинський державний університет імені Лесі Українки. – Луцьк : Волинський академічний дім, 2004. – Вип. 3-4. – С. 139–144.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ ЖІНОК НАДДНІПРЯНЩИНИ У ГАЛУЗІ ПРОСВІТИ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

О. О. Ніколаєнко

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Однією із суспільних проблем, що переймалася інтелігенція Російської імперії, був високий рівень безграмотності в країні, особливо жіночої. Громадські активісти з числа прогресивних і свідомих осіб прагнули поширити грамотність, створюючи різноманітні початкові навчальні заклади.

Звичайно, що ця проблема не оминула і поляків Російської імперії. Рівень грамотності серед польського населення різнився по губерніях. Найвищим він був у поляків Харківської, Полтавської та Чернігівської губерній. Показники грамотності у правобережних і Таврійській губерніях були найнижчими. Середній показник жіночої грамотності у поляків складав 37,5 %, чоловічої 44 % [1]. Фактично, більше половини населення було неписьменним, що не могло не турбувати польську інтелігенцію і передову громадськість.

У боротьбу з неписьменністю вступили польські жінки. На відміну від російських активісток просвітницького руху, польки вимушені були здійснювати таємну освіту, оскільки освіта польською мовою була забороненою. Сьогодні є вкрай важливим вивчити досвід просвітницької діяльності польських жінок, оскільки саме завдяки їхньому сприянню населення не тільки отримувало початкову освіту, але й зберігало власну писемність, національні освітні традиції та культуру.

Жінки брали активну участь у створенні та функціонуванні таємних початкових навчальних закладів як організаторки справи. У багатьох спогадах поляків Наддніпрянщини ми знаходимо підтвердження тому, що жінки дбали про організацію навчання, підручники, самі викладали. Приміром, у спогадах Ю. Дияковської жіноча таємна школа, що утримувала її тітка, була закладена на кошти родича Петра Дияковського [2, 1-2]. Інша авторка спогадів, А. Чаман-Павловська, згадує, що польська буржуазія намагалась створювати різноманітні заклади, притулки, школи для навчання, щоб не допустити денационалізації поляків. Не називаючи імен меценатів, вона повідомляє, що опікувались цими школами жінки [3, 39].

Серед найвідоміших жінок, які підтримували освіту польської людності, слід назвати М. Собанську, яка, діючи у межах Товариства Добродійності, опікувалась декількома початковими школами, М.-Є. Джевицьку та М. Ярошинську, які опікувалися школами в Одесі та Києві, Л. Ярошинську, засновницю організації *Macierz Szkolna* (Шкільна Матиця) на Поділлі [4, 27, 260].

Macierz Szkolna – організація польської інтелігенції, що відкривала початкові школи в багатьох місцевостях Королівства Польського, а пізніше розповсюдила свою діяльність і інших регіонах, де мешкали поляки [5, 163; 6]. Шкільна Матиця поширювала свою діяльність у багатьох районах Правобережної України [7, 12]. Начальник Київського жандармського управління дуже влучно охарактеризував діяльність мережі, заявивши, що «до її роботи народ був глухим до національної проблеми – тепер дозрів» [8, 413].

Засновницею Шкільної Матиці на Поділлі була Л. Ярошинська (1879–1970) [9, 25–27]. Оселившись у Брацлавському повіті Подільської губернії, вона стала однією з найактивніших учасниць польського громадського руху. Маючи добру освіту, яку вона здобула у Франції та Швейцарії, Л. Ярошинська намагалася здійснювати все можливе для розповсюдження освіти. Замість таємних шкіл, на які постійно здійснювались облави, вона відкривала легальні майстерні, де вихованці навчались різноманітним кустарним промислам: у Гнівані – школа вишивки, Красному – виготовлення кошиків тощо [10, 879]. Допомогала Л. Ярошинська і в організації таємних громад сестер Марії, співпрацюючи з М.-Є. Джевецькою. Пізніше, у 1917 р., з напливом польських біженців і потребою надати дітям освіту, Л. Ярошинська взяла участь у з'їздах польських жінок, поляків Вінниччини, де виступила однією з організаторок шкільної справи.

Багато фактів про участь жінок в організації початкового навчання зберігають матеріали Центрального державного історичного архіву України в м. Києві. Таємні початкові школи для польських дітей викривались жандармерією, як правило, за доносами. У 1886 р. такі школи були виявлені у декількох містах. Дослідження польського історика Л. Заштовта підтверджують поширення просвітницької діяльності польського населення в південно-західних губерніях на початку ХХ ст. Однією з особливостей створення початкових шкіл є те, що багато з них в повітових містах утворювали жінки-міщанки, на відміну від сільських шкіл, де їх організація належала місцевим селянам чи католицьким священикам [11, 98–99].

Що ж штовхало польських жінок брати участь у забороненій діяльності? Звичайно, що громадянська позиція жінок, які були освіченими і могли надати початкові знання дітям, відігравала значну роль в активізації просвітницької діяльності. Важливе значення мала також панівна програма суспільного розвитку – «праця біля підстав», тобто легальна діяльність, спрямована на формування свідомої, активної громадськості, підняття її культурного і освітнього рівня, а також рівня благоустрою країни в цілому, проголошена варшавськими позитивістами. Вона зосереджувалась на щоденній праці, що мала на меті змінити світогляд бідних прошарків суспільства.

На відміну від Польщі, де така робота проводилась з народом і задля народу, на кресах вона була орієнтована лише на польську частину населення. Однак необхідність «праці біля підстав», як основи збереження польської нації в українських губерніях і відсічі політиці денаціоналізації, була зрозумілою. Людей різного економічного становища, статі та віку, походження та політичних уподобань об'єднувала діяльність, спрямована на формування свідомого польського середовища, основою якого було навчання рідною мовою. Польські жінки, влаштовуючи таємні початкові школи, навчаючи дітей грамоті рідною мовою, сприяли становленню національної свідомості і поширенню просвіти. Однією з характерних рис такої діяльності став цілком патріотичний зміст цієї роботи.

Література

1. Ніколаєнко О. Жіноча освіта в середовищі польського населення Південно-західних губерній Російської імперії в 60-х рр. XIX – початку XX ст.» / О. Ніколаєнко // «Історичний архів». – 2008.- В. 2. – с. 138-146
2. Dyakowska J. Wspomnienia. – Biblioteka Zakiadu Narodowego im. Ossolickich we Wroclawiu. – Sygn. 15375.
3. Czaman-Pawlowska A. Poklon twojemu szczesciu. – Biblioteka Zakiadu Narodowego im. Ossolickich we Wroclawiu. – Sygn. 15424.
4. Sobanska z Grocholskich, M. Wspominki nikle. – Grodzick Mazowiecki, 2002.
5. Biernacka M. Oswiata a spoleczno-kulturowe przemiany tradycyjnej spolecznosci wiejskiej od konca XIX wieku do odzyskania niepodleglosci // Etnografia Polska. – T. XXVI. – S. 129–180.
6. Kurjer Odeski. – 1907. – № 12.
7. ЦДІАУК. – Ф. 274, оп. 1, Спр. 3136.
8. ЦДІАУК. – Ф. 275, Оп. 2, Спр. 96.
9. ЦДІАУК. – Ф. 442 Оп. 639, Спр. 819.

10. Колесник В. Відомі поляки в історії Вінниччини: бібліографічний словник. / В. Колесник – Вінниця, 2007.

11. Zasztowt L. Polskie szkolki ludowe na Ukrainie w Latach 1905–1914 // Rozprawy z dziejow Oswiaty. – 1990. – № 33. – S. 87–105. – S. 98–99.

ВИСВІТЛЕННЯ ХАРКІВСЬКОГО ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Н. П. Олешко

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Протягом останнього року волонтерство стало одним із поширених проявів громадської діяльності в українському суспільстві. Це питання на сьогодні є досить актуальним, особливо в умовах війни в Україні. Якщо раніше добровольці здебільшого допомагали дитячим закладам, хворим, малозабезпеченим прошаркам населення, то сьогодні значно розширило сферу діяльності волонтерів. Разом із тим, майже все населення України долучилося до цієї форми в цю форму соціальної активності. Тобто, хоча б один раз кожна людина підтримала ініціативу волонтерів, або за власним бажанням надала матеріальну чи моральну допомогу тим, хто цього потребував. Характерним для сучасного волонтерського руху в Україні є активна участь у ньому дітей різного віку. Така риса є обнадійливим фактором для майбутнього нашої країни. У наших нащадках ще з дитинства проявляються людяність, доброта, небайдужість, милосердя, що є основою гуманного й духовного суспільства.

Волонтерство, як важлива сфера соціальної діяльності та реалізації особистості, широко популяризується засобами масової інформації. Необхідно наголосити на тому, що роль інформаційного простору в цьому аспекті діяльності є не лише необхідною, але й неоціненною. Головне, щоб надавалася повна і правдива інформація. Завдяки її розповсюдженню все ширше і ширше коло суспільства має можливість долучитися до цього процесу, надати ту чи іншу допомогу. Основними сучасними потужними інформаційними джерелами є телебачення та інтернет. Якщо телебачення охоплює всі прошарки населення, то молодь у більшості звертається до мереж інтернету. Також частина населення є прихильниками преси.

У ЗМІ говориться про вибух волонтерського руху в Україні. На «Урядовому порталі» органів виконавчої влади України 5 грудня 2014 р. прес-служба Міністерства соціальної політики до міжнародного дня волонтерів надала результати загальнонаціонального дослідження стану волонтерства в Україні, представленого Організацією Об'єднаних Націй в Україні спільно з Урядом України та волонтерськими організаціями. За висновками досліджень майже чверть українців (23 %) мали певний волонтерський досвід, 9 % із них стали волонтерами протягом 2014 року [3].

Потужна система волонтерського руху зосереджена на Харківщині. Про це свідчить висвітлення засобами інформації діяльності Форуму солідарності волонтерів, що відбувся 19 вересня 2014 р. у Харкові. На ньому менеджер проектів волонтерського руху Наталія Яковлева проголосила, що третина українців бере участь у волонтерській діяльності, зокрема у Харкові до 15 тисяч [1]. На форумі діяло чотири секції: громадська безпека й оборона, інформаційна політика та інформаційна безпека, допомога Збройним Силам України і військовим шпиталям, допомога вимушеним переселенцям. Найбільш масовими були секції допомоги Збройним Силам України та військовим шпиталям і допомоги вимушеним переселенцям. Зокрема на форумі учасниками було озвучено бажання закріпити за Харковом статус столиці волонтерського руху в Україні, оскільки це одним з основних вузлів із надання допомоги військовим у зоні АТО та регіоном найбільшої кількості внутрішньо переміщених осіб [2].

Газеті «Вечірній Харків» помістила інформацію про те, що на Харківському форумі волонтерів, представники 92-го відділення механізованої бригади Володимир Сокол та добровольчого батальйону «Донбас» Павло Кішкар висловили подяку волонтерам. Вони зазначили, що життя бійців повністю залежить від діяльності волонтерів. І що їх праця неоціненна [5].

На Харківщині волонтерською справою займаються багато організацій та окремих волонтерів, зокрема такі, як: «Помоги Армії», «Громадська самооборона», «Сестра милосердя (АТО/ Харків)», «Помощь армии (совместно с Ульстрас Харьков)», «Реальная помощь военным (Харьков)», «Делом и Истиной (Харьков)», «Євро Майдан Харків. Медслужба», «Комітет допомоги українському війську», «IT Sector», «Вернись живым», «Станція Харків», а також Олександр Макаренко, Роман Доник. Здебільшого ці організації

займаються забезпеченням українських військових, особливо-задіяним в АТО. Сфера діяльності цих організацій пов'язана зі збором коштів на придбання бронежилетів, тепловізорів, нічної оптики, касок, спорядження та обладнання, одягу, медикаментів, побутових речей, їжі, для ремонту техніки; безпосередньою доставкою всього необхідного тим, хто цього потребує. Група «Делом и Истиной (Харьков)» забезпечує переселенців із Донецької та Луганської областей матеріальною допомогою, розселенням, працевлаштуванням, медичною допомогою.

На шпальтах «Слобідського краю» розповідається про допомогу українській армії харківських волонтерів з організацій «Сестри милосердя АТО/ Харків», «Батальйон «Допомога», «Help-Army» та харківськими автомайданівцями. Південний залізничний вокзал, за даними газети, називають «Ворота» міста, у холі якого розташований один із пунктів волонтерської організації «Станція Харків». Волонтери працюють з вимушеними переселенцями. Вони консультують, годують, розселяють, займаються психологічною допомогою, працевлаштуванням переселенців [7]. Автомайданівці опікуються 22-м харківським територіальним батальйоном і 92-ю бригадою. Для них відправляли термобілизну, теплі речі, біноклі, будматеріали та будівельні інструменти, їжу. Волонтери з організацій «Сестри милосердя АТО/ Харків», «Батальйон «Допомога», «Help-Army» та психологи добровольці надають допомогу солдатам Харківського військового госпіталю, військовим 80-ї та 95-ї бригад ПДВ, медикам 1-ї танкової бригади і прикордонникам [6].

Поряд із тим, у засобах масової інформації містяться повідомлення про великі труднощі у діяльності волонтерів та небезпеку. Наприклад, 16 березня по телебаченню надавалася інформація про загибель на Донбасі відомого волонтера Володимира Кочеткова-Сукача із групи «Аеророзвідка», що збирав для військових безпілотними, також про перешкоджання діяльності волонтерів з боку військових нижчих ланок командного складу через викриття корупційних схем у Збройних Силах України. А для харківських волонтерів нагальною проблемою є доставка гуманітарної допомоги за лінію фронту, що пов'язано зі спецперепустками та вимогою сертифікатів на кожному блокпосту. Також у ЗМІ містяться статті про псевдо волонтерські організації та їх представників, які вводять суспільство в оману і збагачуються за рахунок довірливих людей [4].

Нажаль, це стало дійсно поширеним явищем у метро та переходах не лише Харкова, а й по всій Україні. Таких псевдо волонтерів зустрічаєш кожного дня.

Отже, сьогодні засоби масової інформації відіграють важливу роль. Розповідаючи про волонтерський рух в Україні, а у Харкові зокрема, вони сприяють не тільки поширенню цього руху, але й формуванню у свідомості українського населення значущості волонтерської діяльності та духовних цінностей благодійності, милосердя, доброти.

Література

1. Мажора А. Волонтер: в Україні – вибух волонтерського руху. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/author/94151.html>
2. В Харкові – столиці волонтерського руху – пройшов перший Форум Солідарності Волонтерів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://maidanua.org/2014/09/v-harkovi-stolytsi-volonterskoho-ruhu-projshov-pershij-forum-solidarnosti-volonteriv-ukrajiny/>.
3. 85 % українців вважають що волонтерський рух допомагає зміцненню миру. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247800125&cat_id=244277212.
4. Зеленская Д. На сборе гуманитарной помощи в Харькове уже стали делать бизнес / Д. Зеленская // Вечерний Харьков. – 2014. – № 105. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до газети: http://vecherniy.kharkov.ua/archive_paper/?y=2014&m=0&n=105.
5. Ефанова М. Харьков на один день стал столицей волонтерского движения / М. Ефанова // Вечерний Харьков. – 2014. – № 105. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до газети: http://vecherniy.kharkov.ua/archive_paper/?y=2014&m=0&n=105.
6. Шматченко Ю. Харківські волонтери в дії. Актуальні потреби / Ю. Шматченко // Слобідський край. – 2014. – № 132. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до газети: <http://slk.kh.ua/news/ato-na-donbasi/kharkivski-volonteri-v-diyi-aktualni-potrebi-.html>.
7. Шматченко Ю. Чим займаються харківські волонтери та які групи працюють у місті / Ю. Шматченко // Слобідський край. – 2014. – № 132. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до газети: <http://slk.kh.ua/news/ato-na-donbasi/chim-zajmayutsya-kharkivski-volonteri-ta-yaki-grupi-pratsyuyut-u-misti.html>

ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНА МЕДИЧНА ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ: ДОСВІД КАРДІОХІРУРГІВ ХАРКОВА

І. В. Полівенок

*Інститут загальної і невідкладної хірургії
імені В. Т. Зайцева НАМН України*

О.С. Фалько

Національна спілка журналістів України

Н. В. Нікуліна

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Соціально-ідейні маркери сучасного українського суспільства тісно пов'язані з волонтерською діяльністю – необхідною формою відносин людей, зацікавлених у можливості розв'язувати нагальні проблеми суспільства загалом і конкретної особи зокрема. Зреалізовуючи благодійні та соціальні проекти, активні громадяни України у такий спосіб сприяють формуванню соціально-відповідального суспільства, і надзвичайно це актуально в медичній сфері.

Доцільність інтернаціональної волонтерської діяльності в царині дитячої кардіохірургії практично доведена фахівцями відділення кардіохірургії та невідкладної кардіології ДУ «Інститут загальної і невідкладної хірургії імені В.Т. Зайцева НАМН України», які вже шість років працюють за міжнародною програмою «Подаруй дитині серце».

Починалося все у 2008 році, коли за ініціативою професора Василя Лазоришинця (колишнього заступника Міністра МОЗ України) до Харкова запросили команду відомого у світі американського дитячого кардіохірурга, професора Вільяма Новика, керівника та засновника проекту International Children's Heart Foundation. Програма Вільяма Новика не єдина у світі, але найпотужніша з тих, що опікуються дитячою кардіохірургією та міжнародним співробітництвом. У 2013 році, наприклад, співробітники вказаної програми взяли участь у семистах операціях, а всього, починаючи з 1994 року, виконали понад сім тисяч оперативних втручань під час лікування дітей із патологіями серця. Однак головна мета полягає в іншому, адже фонд займається пошуком волонтерів у країнах із передовими системами охорони здоров'я, які допомагають запроваджувати сучасні технології, методики лікування в конкретних медичних закладах країн Азії, Латинської Америки, Східної Європи, таким чином, демонструючи реальні шляхи реформування медицини.

Існує три вимоги для інтернаціонального медичного волонтерського співробітництва: наявність у країні команди медиків, готової до підвищення свого професійного рівня; команди волонтерів, здатних передавати свій досвід; фінансування – частіше та бажаніше місцевих добродіїв, іноді – державне, як-то у Лівії, Іраку, Македонії. За словами Вільяма Новика, одна місія у складі п'ятнадцяти волонтерів обходиться у п'ятдесят тисяч доларів [1].

В Україні за вказаною програмою розпочинали співробітництво три дитячі кардіохірургічні центри, але на сьогодні реальні успіхи має тільки один, започаткований у відділенні кардіохірургії та невідкладної кардіології Інституту загальної і невідкладної хірургії імені В.Т. Зайцева НАМН України, що отримує фінансову й організаційну підтримку Харківського міського благодійного фонду Юрія Сапронова. Нині вже завершується тридцята місія спільного благодійницького проекту, прооперовано двадцять дітей, а загальна кількість врятованих пацієнтів сягає цифри – 1075 хворих на вади серця [2].

Працівники відділення кардіохірургії та невідкладної кардіології Інституту загальної і невідкладної хірургії імені В.Т. Зайцева НАМН України на цю місію вже самостійно підбирали пацієнтів для оперативного лікування пороків серця, повністю проводили найскладніші операції, а зарубіжні колеги були в ролі асистентів або консультантів – допомагали, підправляли, ділилися досвідом. І це надзвичайно добрий результат багаторічної співпраці, тому що попередні місії хірурги відділення тільки спостерігали, потім асистували.

Середня місія волонтерів, до складу якої обов'язково входять кардіохірург, анестезіолог, перфузіолог, кардіолог, лікарі-інтенсивісти, медичні сестри та біоінженер, триває два тижні, три-шість разів протягом року. Під час місії харківські медики-волонтери (від медсестер до завідувача відділення) працюють пліч-о-пліч зі своїми зарубіжними колегами всі 24 години на добу. Не секрет, що більшість українських кардіохірургів бувають у відрядженнях у кращих зарубіжних клініках, присутні на операціях, вивчають там досвід. Але щоб перенести те, чого досягли в розвинутому світі, на нашу реальну базу, потрібно туди відправити всю команду, в тому числі й медсестер, аби вони практично навчилися виконувати свої функції. Тому подібні міжнародні місії з інтернаціональною командою чітко структуровані та визнані світовою кардіоспільнотою як окремий вид навчання. Причому окрім професійних знань та навичок, медичної біопідтримки – обладнання й навчання з ним працювати, отримання медикаментів, окрім

практики командної роботи колеги привозять в Україну і Харків свої високі стандарти медичної допомоги, ставлення до пацієнтів, вони пропагують ці стандарти своїм прикладом під час спільних операцій, чергувань біля ліжок хворих. І мимоволі українські лікарі починають їх наслідувати. Адже в Україні ніхто ні від кого не вимагає високих стандартів, внаслідок чого посідаємо перше місце в Європі за кількістю серцево-судинних захворювань та смертністю від них. Українські високі стандарти медичної допомоги, на жаль, лише бажання окремих лікарів ними послуговуватися, але не державна програма.

Представники харківського колективу відділення кардіохірургії та невідкладної кардіології ДУ «Інститут загальної і невідкладної хірургії імені В.Т.Зайцева НАМН України» не зупиняються на досягнутих результатах, з 2010 року беруть активну участь у роботі провідних американських кардіохірургічних центрів, а саме Бостонського дитячого госпіталю, де діє програма IQIC (International Quality Improvement Collaborative – Міжнародна програма співробітництва з підвищення якості у дитячій кардіохірургії), що об'єднує 35 клінік у всьому світі й опікується міжнародною базою даних оцінювання ризиків оперативного втручання в дитячій кардіохірургії. Успішний практичний досвід медичного волонтерства харківські кардіохірурги отримали, працюючи у складі місії Македонії, нині надають допомогу хворим дітям на регулярній основі за програмою «International Children's Heart Foundation» у різних країнах світу.

Рисунок 1. Колектив відділення кардіохірургії та невідкладної кардіології ДУ «Інститут загальної і невідкладної хірургії імені В. Т. Зайцева НАМН України»

Харківські дитячі кардіохірурги можуть слугувати беззаперечним прикладом лікарського благодійництва, тому що наріжним каменем їхньої щоденної праці є не просто любов до людини, а піклування про найслабших і найменш захищених пацієнтів – немовлят, які потребують надскладних хірургічних операцій на серці. Це не просто пожертва власного часу, а ще й турбота про майбутнє українського соціуму, неоцінений внесок у здоров'я – найбільше багатство людини й нації. Оцінку лікарській волонтерській праці подано в дописах батьків, сповнених неймовірною вдячністю не тільки за врятоване дитяче життя, а й за отриману надію на щасливе майбутнє родини.

Література

1. Кооперація лікарів: медичне сафарі чи школа виживання: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vz.kiev.ua>
2. Офіційний сайт Харківського міського благодійного фонду Юрія Сапронова: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sapronov.org/fond>

ВОЛОНТЕРСТВО В НЕУРЯДОВІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ «ТЕЛЕФОН ДОВІРИ»

Л. А. Прилуцька

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У суспільному житті кожного демократичного суспільства існує велика кількість організацій і інституцій що діють для суспільної користі, причому кожна організація реалізує свою місію, в основі якої лежать цінності, що є найважливішими для її функціонування. Це може бути допомога бідним дітям на нашій вулиці, дітям в лікарні або, наприклад, інформування про найбільш здібних дітей нашої країни. Частина людей працює в організаціях, заробляючи таким чином гроші. Однак переважна більшість діє на основі добровільного, безкоштовного ангажування. Волонтер – це особа, яка безкоштовно свідомо, добровільно діє в ім'я інших, і ця діяльність виходить за межі родинно-дружніх взаємовідносин. Але не кожен волонтер відповідає певному типу роботи.

Причин, з яких волонтери потрібні в організаціях, чимала кількість. Наприклад, волонтери можуть виконувати роботу, яка не

охоплена оплачуваними працівниками; вони впроваджують новий вимір в організацію; творять додаткову групу людей, заангажованих в місію організації. Крім того, їх діяльність є формою скерування громадської активності і є певний вид громадського контролю, що надає більшій важливості діяльності організації серед членів місцевої спільноти.

У незалежній Україні початок розвитку волонтерського руху зазвичай пов'язують з діяльністю служб під назвою «Телефон Довіри», де працювали волонтери.

Ідея застосування телефонного консультування як методу соціальної роботи, так званих телефонів довіри, народилася у 50-ті р. ХХ ст. з необхідності надання допомоги особам, які потрапили у складні життєві ситуації. У 1953 році в Лондоні за ініціативою пастора Чада Вара з'явилася перша телефонна служба, основною метою якої було попередження самогубств. Такий метод надання допомоги зацікавив осіб, які потрапили у кризові ситуації, і людей, які хотіли долучитися до надання допомоги тим, хто її потребує. З пожвавленням інтересу громадськості до діяльності благодійної організації під назвою «Самаритянський телефон довіри» долучалося дедалі більше добровольців. І хоча служба була створена за ініціативою духовної особи, її діяльність не мала релігійного характеру, а назва була пов'язана з постаттю самаритянина з біблійної притчі, з яким і сьогодні порівнюють волонтерів, що безкорисливо надають допомогу і підтримку особам у кризових станах. Починаючи з 1959 р., служби телефонного консультування, подібні до «The Samaritans», почали з'являтися в Единбурзі, Глазго, Абердині і Данді. 1 листопада 1961 р. нове відділення «The Samaritans» було створене в Північній Ірландії. І у 1962 р. на території Великої Британії вже було 41 відділення «Самаритянського телефону довіри», які до 1967 р. діяли на волонтерських засадах. За декілька років благодійна організація перетворилася на товариство з обмеженою відповідальністю, а з 1967 р. у ній з'явилися штатні працівники, що засвідчило початок професіоналізації «Телефону Довіри». У 1974 р. Чад Вара заснував міжнародну організацію «Befrienders International», членами якої стали країни, зацікавлені в розвитку цієї форми допомоги. Пастор Чад Вара продемонстрував, як з невеличкої громадської організації може вирости розгалужена мережа служб для надання нагальної допомоги людям у кризових станах. У 1967 р. на міжнародному конгресі в Женеві була створена Міжнародна федерація служби

нагальної допомоги телефоном International Federation of Telephonic Emergency Services (IFOTES). Досягненням конгресу стало узгодження загальних для всіх країн – членів IFOTES – цілей діяльності «Телефонів Довіри», правил їх функціонування, а також методів і принципів надання допомоги. Федерація об'єднує 30 тисяч добровольців і 500 центрів у 28 країнах світу, які забезпечують цілодобове надання допомоги людям, що потрапили у кризові чи екстремальні ситуації [2, 196].

Незважаючи на світове визнання, консультація по телефону порівняно нова для України. Перша спроба створити службу екстреної допомоги телефоном була зроблена в Дніпропетровську в 1983 році в міському психоневрологічному диспансері. У 1987 в Одесі «Молодіжна гаряча лінія» була організована як некомерційна громадська організація, з 1989 році був створений «Телефон довіри» в Києві на базі міської психіатричної лікарні. З 1989 року «Телефон довіри» з'явився в Полтаві [6, 114].

Історія створення першої служби екстреної психологічної допомоги на Харківщині також відноситься до часів Радянського Союзу, коли у середній школі №9 був створений експериментальний клас із поглибленим вивченням психології, в роботі якого брали участь психологи Київського районного відділу народної освіти, викладачі кафедри соціології і психології Харківського державного університету. 1 березня 1990 року групою професіональних шкільних психологів був створений перший в Харкові нічної молодіжний Телефон довіри. Робота першого Харківського телефону довіри велася на території загальноосвітньої середньої школи №9, фінансування проводилося обласним відділенням товариства «Червоного Хреста і півмісяця». Після трьох місяців роботи фінансування було припинено, потім протягом двох років велася консультативна робота на добровільних засадах в приміщенні, що було виділено Київським районним відділом народної освіти. З липня 1993 року почав роботу дитячий, підлітковий і молодіжний центр довіри «Нитка Аріадни». Спочатку фінансування цієї служби узяла на себе фірма «Фактор ЛТД». Проте у зв'язку із фінансовими труднощами з жовтня 1993 року фірма припинила фінансування програми і Київським відділом освіти спільно з громадською організацією «Психокультура» була затверджена програма психологічної допомоги дітям, підліткам і молоді, що реалізовувалася службою Телефону довіри «Нитка Аріадни». Безпосередніми цілями служби «Нитка Аріадни» і до сьогодні є:

психологічна підтримка дітей, підлітків та молоді у важких та кризових ситуаціях, профілактика девіантної поведінки; профілактика суїцидів, неврозів, психосоматичних розладів, залежностей; підвищення виховного потенціалу батьків і вихователів; сприяння гармонійної соціалізації молоді в сучасних умовах; інформаційна підтримка населення. В 1996 році був відкритий Телефон довіри «Від серця до серця» з надання екстреної психологічної допомоги [4,10].

Середина 90-х років ознаменувалась великою кількістю формування аналогічних служб по всій Україні. З вересня 1993 р. прийнято рішення про створення Української національної асоціації телефонних консультантів (УНАТК) з центром в Одесі. З 1994 р. ТД «Нитка Аріадни» став часткою національного асоційованого члена International Federation of Telephonic Emergency Services (IFOTES). Квітневий з'їзд 1998 р. центрів соціальних служб в Києві затвердив типові положення про служби Телефонів довіри і подав прохання про реєстрацію Всеукраїнської асоціації телефонних консультантів. На цій хвилі для лінії соціальних служб було виділено фінансування, і створення Телефонів довіри прийняло стихійний характер. Зі 127 офіційно існуючих Телефонів при соціальних центрах реально функціонувало не більше двох десятків. З цієї миті почалося глухе протистояння двох систем – волонтерського руху і державного апарату.

В наші часи важливо, щоб люди були проінформовані про можливість отримання таких послуг, як «Телефон довіри», де допомагають розрядити негативні емоції, допомогти знайти вихід із ситуації, а також почути практичні поради.

Література

1. Зима О. Г. Особливості волонтерства та його розвиток в Україні [Текст] : препринт / О. Г. Зима, В. О. Підгайна. – Х., 2011. – 48 с.
2. Плахотін О. В. Зарубіжний досвід роботи спеціалізованих соціальних служб «Телефону Довіри»/ О. В. Плахотнік, С. О. Борисюк, М. Г. Криловець // Наукові записки НДУ імені М. Гололя: психолого-педагогічні науки. – 2013. – № 2. – С. 195–201.
3. Радина Н. К. Телефон доверия: организация, работа с волонтерами, PR-сопровождение /Н. К. Радина, С. В. Радин. – СПб., 2006. – 192 с.
4. Солошенко Д. В. Экстренная психологическая помощь. Консультирование / Д. В. Солошенко. – Х., 2001. – 192 с.
5. Трубнікова О. А. Соціально-психологічні чинники розвитку волонтерства у локальній спільноті: автореферат дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / О. А. Трубнікова; Київ. нац. ун-т імені Т. Г. Шевченка. – К., 2011. – 19 с.

6. Юр'єва І. А. Організація психологічної служби «Телефон довіри» / І. А. Юр'єва // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2008. – № 2. – С. 113–121.

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ БЛАГОДІЙНОГО ФОНДУ «ЇЖА ЖИТТЯ»

С. М. Руденко

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Волонтерство (від лат. *voluntarius* – добровільно) – широке коло діяльності, зокрема традиційні форми взаємодопомоги, офіційне надання послуг та інші форми громадянської участі, здійснювані добровільно на благо суспільства.

Волонтерська діяльність – добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, здійснювана волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги.

Волонтерська допомога – роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами та волонтерськими організаціями. Волонтерська діяльність є формою благодійництва [1].

В Україні волонтерство виникло на початку 90-х років минулого століття, а офіційно його визнано Постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 р., якою також затверджено «Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг». Щорічно 5 грудня відзначається Міжнародний день волонтера.

Серед багатьох волонтерських організацій можна назвати такі, як Благодійна організація «Шлях до майбутнього», Благодійний фонд суспільних відносин «Брат», Благодійна організація «Благодійний фонд «Даруємо радість», Громадська організація «Центр Громадянських Свобод», Громадська організація «Фельдман Еко-Парк», Міжнародний благодійний фонд «Всесвітня місія сталого розвитку суспільства», Всеукраїнський благодійний фонд «Патріот України», Благодійний фонд «Харківський центр допомоги вагітним», Міжобласна волонтерська організація «Світ-Україна», Міжнародна благодійна організація «Милосердя», Благодійний фонд «Грані добра»,

Благодійна організація «Благодійний фонд «Підтримка батальйонів України», Благодійна організація «Благодійний фонд «Волонтерський рух», Благодійна організація «Благодійний фонд «Повернись живим», Благодійна організація «Благодійний фонд «Це для дітей», Міжнародна благодійна організація «Велике серце», Благодійна організація «Світовий благодійний фонд миру та милосерддя» та ін. [2].

У сьогоднішній непростий для України час волонтерська діяльність є украй необхідною. Вона здійснюється з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, що потребують соціальної реабілітації; здійснення догляду за хворими, інвалідами, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги; надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок стихійного лиха, екологічних, техногенних та інших катастроф, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам злочинів, біженцям тощо [2].

Волонтерська діяльність Благодійного фонду «Їжа життя» розпочалася далекого 1972 року на території Індії, коли А. Ч. Бхактіведанта Свами Прабхупада, засновник-ачар'я Міжнародного товариства свідомості Крішні, побачив дітей, яким для підтримки свого життя доводилося постійно битися з вуличними собаками за шматок хліба. Тоді він сказав: «Подивіться, наскільки вони зголодніли. Господь – це наш батько. Там де є батько, діти не повинні голодувати. У радіусі 10 миль навколо наших храмів не має бути жодного голодного» [3].

Роздавання їжі – важливий елемент ведичної культури, що існує понад 5000 років. Успадкувавши цю традицію, у 1974 році Міжнародне товариство свідомості Крішні для роздавання безкоштовних обідів організувало спеціальну програму, що стала підґрунтям ефективної діяльності всесвітньої мережі локальних благодійних фондів «Їжа Життя» з роздавання екологічно чистої вегетаріанської їжі нужденним в усьому світі. Мережа складається зі 170 центрів в 65 країнах світу. Щодня волонтери роздають 40 тисяч гарячих обідів. Активна діяльність цього фонду відома самовідданістю своїх волонтерів у найгарячіших точках планети. Вони були серед перших під час ліквідації наслідків землетрусів в Спітаку (Вірменія), Нефтегорську, Західній Бенгалії, на Сахаліні, а також у зонах військових конфліктів у Югославії, Сухумі, Чечні, Інгушетії, Південній Осетії,

Луганську, Донецьку, Іловайську тощо. Як говорили місцеві жителі, це дійсно була «їжа життя», адже щире бажання волонтерів допомагати іншим набуває могутності в служінні тим, хто цього потребує, оскільки в серці кожної людини, якщо не горить яскравим полум'ям, то точно жевріє щире бажання допомагати іншим в скрутні хвилини.

В Україні Благодійний фонд «Їжа життя» розпочав свою діяльність у 1993 році в м. Києв. Ця ініціатива відразу ж була підтримана місцевою владою, яка надала в безкоштовне користування фонду їдальню за адресою вул. Турівська, 29. 1994 року відбулася офіційна реєстрація організації під назвою «Благодійна місія «Їжа життя»». За час існування фонду в Україні було відкрито більше 30 центрів роздавання безкоштовної їжі. Найбільші з них – у Києві, Дніпропетровську та Сімферополі. За цей час було роздано понад 1,5 млн безкоштовних вегетаріанських обідів. Зараз у Києві щотижня фонд розвозить гарячі обіди для незаможних киян мікроавтобусом, а також регулярно проводить щорічні благодійні акції. Однак старі, незаможні, біженці, сироти, інваліди, ветерани, діти з тарілкою каші отримують не лише їжу, а й турботу, любов і співчуття.

Фонд «Їжа життя», генетично пов'язана з традиціями бенгальського гаудія-вайшнавизму, – це не лише благодійне роздавання їжі, а передусім протидія певним тенденціям насильства, що існують у сучасному суспільстві, оскільки в діяльності фонду реалізується принцип ахімси – поведінки, першою вимогою якої є неспричинення шкоди всьому живому (людям, тваринам, рослинам) ні за яких умов: ні думкою, ні словом, ні дією. Благодійна місія фонду реалізується зокрема через роздавання здорової освяченої вегетаріанської їжі (прасаду) соціально-незахищеним верствам населення, а також людям, постраждалим унаслідок військових конфліктів незалежно від їхньої раси, національності, політичних або релігійних переконань, бо холод і голод не знають національних відмінностей.

Прасад – в індуїзмі їжа або будь-який інший елемент, під час релігійного обряду запропонований божеству, що потім роздається віруючим як духовна й священна субстанція, символ божественної благодаті. Послідовники індуїзму вірять у те, що в процесі обряду пропонування матеріальні елементи входять в контакт з об'єктом поклоніння і набувають духовних властивостей. До складу прасаду входять виключно продукти рослинного або молочного походження. Основний смисл Благодійного фонду «Їжа життя» полягає в тому, що

він займається не лише світською благодійністю, спрямованою на підтримку фізичного тіла, але й турбується про духовне благополуччя своїх підопічних, оскільки освячена їжа – це не просто гарячий обід, а й милість Господа. Прасад є результатом певного обміну між богом і його вірними, заснованого на любові або просто повазі. Наприклад, відданий пропонує квіти, фрукти або їжу – різні елементи, які до пропонування називаються «найведья», «бхога» або «бхог'я». Потім Бог в одній зі своїх форм мурті «насолоджується» або «частується» запропонованим йому, після чого прасад приймається відданими з належною повагою.

Термін «прасад» використовується в індійській культурі також для позначення умонастроїв щедрості або милості. У цьому контексті термін має багату й давню історію, що витікає з класичної ведичної літератури, де прасад описується як умонастрій, випробуваний Богом в одній з Його форм або іпостасей, девами, святими ріші та іншими звеличеними особистостями. Цей стан характеризується спонтанною, часто безпричинною щедрістю й милостивим роздаванням благословень. Розуміння прасаду як таких настроїв можна побачити в самому ранньому пам'ятнику ведичної літератури – «Рігведі». У пізніших ведичних і пуранічних писаннях є описи прасаду як елемента ритуальної практики.

Історично зумовленим є зв'язок між термінами «прасад» і «махапрасад», що означає основне підношення, зокрема із храму Джаганатхи в місті Пурі в східній Індії (штат Орісса). Місцеві священики говорять, що тільки у Джаганатха Пурі їжа, запропонована Божеству, може називатися «махапрасадом», тоді як в інших храмах Індії це – просто «прасад». Уважається, що в слова «маха» 2 значення: 1) воно означає «великий» (іноді Господа Джаганатху називають «Маху-Баху» – «сильнорукий» або «Маху-Прабху» – «великий Господь»); 2) «махапрасад» – «ма-прасад» (прасад Матері Дурги), оскільки головна тхалі (обід) після пропозиції Джаганатсі пропонується Матері Бімалі (Дурзі), і тільки після того, як цю їжу змішують із іншим умістом горщиків, вона вважається маха-прасадом, який можна роздавати всім, незалежно від касты, раси та переконань. Інша назва махапрасада – «кайвалья» – те, що дарує мокшу (звільнення). Вважається, якщо людина спробує їжу Господа Джаганатхи, буде мати не тільки гарне фізичне самопочуття, але й духовне просвітління.

Щонайменше 500 років щодня в Пурі годують прасадом у будні близько 5000 людей, а в дні великих свят – від 1 до 10 мільйонів. Храмова кухня Господа Джаганатхи вважається найбільшою кухнею у світі, де обслуговують усіх без винятку та без усякого попереднього замовлення. Божественний аромат цієї священної їжі непередаваний, і віруючі вважають, що вона неземного походження. У процесі поклоніння її благословляють усі напівбоги й сам Господь Джаганнатха. Вогонь на кухні храму називають Вайшнава-Агні, він використовується для служіння самому Вішну. Махапрасад має цілющі властивості. Мешканці Пурі говорять, що, якщо їсти його щодня, то людина ніколи не буде хворіти [4].

Сьогодні в Україні Благодійний фонд «Їжа життя» підтримує біженців та місцевих жителів Сходу України, роздаючи «божественний дар» усім нужденним. Наприклад, 2 серпня 2014 року волонтери Київського фонду роздали 250 порцій обідів голодним людям у Красноармійську, Димитрові (Донецька обл.), а також у Павлограді. Біженці живуть у наметових містечках, на базі поліклінік та інтернатів. Людям не вистачає елементарного – питної води. На своїй невеликій машині волонтери, крім обідів, підвозять також джерельну воду. Волонтерська група проекту «Їжа життя Донецьк» 8 грудня 2014 року нагодувала гарячими вегетаріанськими обідами 600 мешканців Іловайська: роздано 400 літрів гречки з овочами, 700 шт. хлібців, 500 шт. шарлотки. Перелік конкретних виявів діяльності фонду можна продовжувати, однак цей список залишається відкритим, оскільки організація активно працює щодня. Змінюється волонтерський склад, змінюється й географія допомоги нужденним, однак незмінною залишається істина: допомагаючи іншим, ми змінюємо світ навкруг себе й робимо його світлішим. По-справжньому щасливою людина може стати лише роблячи щасливими інших людей.

Література

1. Закон України «Про волонтерську діяльність» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 42, ст. 435) // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236>
2. Єдиний реєстр волонтерських організацій // <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category>
3. Їжа життя // <http://dobrotvorite.org.ua/uk/fond-izha-zhyttja/istorija.html>
4. Храм Джаханатхи в Пурі // <http://www.jagannathtemplepuri.com/>

ВОЛОНТЕРСЬКА ПРАЦЯ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Е. С. Руднєв, А. С. Приходько

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У загальному розумінні волонтерство – це той внесок, який робиться фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, без просування по службі, для добробуту і процвітання спільнот та суспільства в цілому. Волонтерський рух також є основою діяльності недержавних та громадських організацій, професіональних організацій та профспілок. Сучасна ситуація в Україні характеризується соціально-психологічною, економічною нестабільністю, зниженням рівня життя більшості населення, зростанням злочинності і насильства. Ці проблеми в Україні відобразилися на психологічному самопочутті різних верств населення. Ще більш відчутно визначилися категорії людей, які потребують соціально-психологічної допомоги (молоді люди без жодного заняття, безробітні, діти, які не отримують потрібної уваги з боку батьків або не мають батьків, пенсіонери, інваліди). Щоб вирішити цю проблему, необхідно апробувати та поширити методики соціально-психологічної роботи.

Незаперечним також є і той факт, що потреби населення у соціальній допомозі, психологічній підтримці і захисті зростають. Тому виникає необхідність у залученні до соціально-психологічної роботи з різними верствами населення добровільних помічників-волонтерів. У Законі України «Про соціальні послуги» вказується, що волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно-корисний характер. Загальна Декларація про волонтерську діяльність (прийнята міжнародною радою директорів Міжнародної Асоціації Волонтерських Зусиль) тлумачить волонтерську діяльність як основу побудови та розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в собі найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей.

Згідно із Загальною декларацією волонтерів, волонтерська діяльність розглядається як інструмент соціального, культурного, економічного розвитку. У Декларації підкреслюється, що волонтерство – це добровільний вибір, який відображає особисті погляди і

позиції; це виражається, як правило, у спільній діяльності у межах різного роду асоціацій. Волонтерство сприяє покращенню якості життя, особистому процвітання й поглибленню солідарності, реалізації основних потреб на шляху будівництва справедливого і мирного суспільства, більш збалансованому економічному і соціальному розвитку, створенню нових робочих місць і нових професій. У Декларації проголошено принципи руху, зокрема, принцип надання особистих або організованих послуг та принцип перетворення волонтерства на елемент особистісного розвитку, набуття нових знань та навичок [3].

Особи, які працюють у добродійних організаціях (волонтери, добровольці), хочуть допомагати людям. Але є й інші мотиви. Для них також важливо знайти і реалізувати себе, допомогти власній дитині, друзям. І в цьому немає нічого поганого.

З досвіду багатьох організацій можна дійти висновку: якщо людина керується тільки альтруїзмом, особливо в організаціях, де дуже важка робота, наприклад, у притулку для дітей, вона довго не протримається. А ось вирішення особистих проблем – це нормальний стан людини, що називається звичайним життям. Жертвувати собою – екстремальний стан, і довго перебувати в ньому дуже важко. Але особисті інтереси не повинні домінувати над іншими.

Волонтери можуть займатися справами, якими б ніколи не стали займатися на оплачуваній роботі. Вони віддають свій час і зусилля організації, хочуть бути її частиною, мати право голосу і впливати на рішення організації. Те, що інші цікавляться їхньою думкою і враховують їхню точку зору, підтверджує значущість волонтерів для організації. Можливість впливати навіть на найменшу частину роботи організації є спеціальним видом мотивації, тому що людина відчуває себе частиною організації в цілому [4].

Отже, волонтер не отримує матеріальної допомоги у вигляді зарплати, проте, він має дещо інше: умови для розвитку власних здібностей, моральне задоволення, усвідомлення власної необхідності тим, хто потребує допомоги, він приносить користь, набуває нових знань та ін. Можна сказати так: скільки у світі волонтерів, стільки і мотивів безкоштовної роботи в некомерційних організаціях.

Волонтерська робота допомагає людям досягти більшого впливу на власне життя. Аналізуючи напрями і деякі форми роботи, слід відзначити, що практично вся робота центрів допускає можливість залучення волонтерів як добровільних помічників центрів

надання соціально-психологічної допомоги. Вона проходить за такими напрямками: надання соціальних послуг громадянам, які перебувають у складних життєвих обставинах (інвалідність, часткова втрата рухової активності у зв'язку зі старістю чи станом здоров'я, відсутністю житла або роботи, наслідки стихійного лиха, катастроф тощо); надання соціальних послуг дітям та молоді, що перебувають у складній життєвій ситуації у зв'язку з інвалідністю, хворобою, сирітством, безпритульністю, малозабезпеченістю, конфліктами.

Залучення організаціями, що здійснюють досить різноманітну діяльність, волонтерів – доволі поширений та складний процес, що передбачає створення та реалізацію ґрунтовної програми залучення, організації та подальшої співпраці з волонтерами. Така програма має містити не лише перелік робіт, до яких планується залучити додаткових людей, але й має враховувати ресурси організації, що дали б змогу це зробити. Незважаючи на те, що волонтерська діяльність є неоплачуваною, вона потребує ресурсів іншого характеру: особа чи група осіб, що займатиметься організацією волонтерів та їхньої діяльності, створення умов для підвищення навичок роботи волонтерів та власне врахування мотивів, які змушують людей займатися таким видом діяльності [2].

Отже, процес залучення волонтерів досить тривалий та ресурснозатратний, хоча при ефективній організації їхньої діяльності витрачені ресурси не будуть розподілені дарма. Якщо грошова виплата, яку люди отримують за роботу, дорівнює чи перевищує ринкову вартість цієї роботи, така діяльність не може вважатися волонтерською. Однак людина не повинна нести витрат, пов'язаних з цією діяльністю.

Волонтерська діяльність є основою побудови та розвитку спроможних громад. Події 2014 року в Україні стали для її громадян важким психологічним випробуванням. Організована на Євромайдані психологічна служба трансформувалася у Психологічну кризову службу, підрозділи якої займаються допомогою пораненим, сім'ям загиблих, переселенцям. Окремі групи волонтерів-психологів постійно перебувають в зоні проведення АТО, де вони проводять психологічні тренінги з українськими військовими та займаються реабілітацією постраждалих під час військових дій [1].

Аналіз проблем волонтерства в Україні показав, що волонтерська робота серед молоді набуває масового характеру в різних сферах діяльності: освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення,

служб для молоді тощо. Відбувається пошук вченими, соціальними працівниками оптимальних шляхів розвитку волонтерського руху, намагання вивчити сутність феномена «волонтер», особистісні та професійні потреби волонтерів, узагальнити накопичений досвід та розповсюджувати його.

Проаналізувавши наявну теоретичну інформацію щодо світового досвіду волонтерства та історію розвитку волонтерства в Україні, можна зробити висновок, що волонтерство як явище виникло з потреби здійснення високомотивованими людьми діяльності, яка на перший погляд є достатньо простою, однак все ж таки має виконуватися. Досягнення результатів дослідження основних мотивів волонтерів безсумнівно є значними: врахування отриманих результатів дало змогу вдосконалити систему мотивування, інформування, залучення, створення умов для подальшої діяльності та винагородження волонтерів. Однак цей досвід так і не став вичерпним.

Література

1. Волонтер-психолог, яка повернулась з АТО: Наша найкраща допомога бійцям вдома – присутність поряд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/person/2014/10/1/181349/>
2. Голованова Т. П. Волонтерство в соціальній роботі як феномен цивілізованого суспільства // Т. П. Голованова, Ю. А. Гапон. – Запоріжжя, 1996.
3. Заверико Н. В. Міжнародні організації у соціальній сфері / Н. В. Заверико // Прак. психол. та соц. робота. – 2001. – № 4. – С. 23–25.
4. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – Т. 1. – М., 1986. – С. 33–48.

ГРОМАДСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ЕКСПЕРТНОГО СЕРЕДОВИЩА (на прикладі проекту «Вільний університет Майдан Моніторинг»)

О. В. Середкіна,

координатор проекту «Вільний університет Майдан Моніторинг»

Попри те, що Харків залишається найбільшим науковим центром України, культурному життю міста бракує науково-популярних клубів. Наш проект «Вільний університет Майдан Моніторинг» переслідує подвійну мету. Пересічні харків'яни можуть долучитися

до клубу, в якому вони можуть послухати цікаву лекцію, поспілкуватися і дізнатися про щось нове, що, може, змінить їхню картину світу. Вчені отримують новий майданчик, на якому вони можуть спілкуватися з громадянами, розповідати про свою роботу і тренуватися викладати результати роботи простою мовою. Оскільки всі доповіді транслюються і зберігаються на YouTube, то ми наочно показуємо, що відбувається у харківських науково-дослідницьких інститутах та лабораторіях.

У сучасному українському суспільстві гостро стоїть проблема експертів, не в тому сенсі, що їх немає, а в тому, що їх ім'я відоме лише вузькому колу колег, і коли суспільство потребує фахової думки, на шпальтах ЗМІ з'являються письменники, актори, співаки, але не вчені. І звідси коріння всіх дикунських міфів, що лежать в нашій суспільній свідомості, тому наше суспільство так легко стає жертвою маніпуляцій, як це сталося, наприклад, зі сланцевим газом, чи ГМО. Отже, ми знайомимо громадян з фахівцями, які є експертами у своїй галузі. Але проблема експертів насправді є гострою проблемою України як держави. Здавалося б, чи може собі дозволити бідна країна утримувати сучасну досить дорогу науку? Але власні експерти повинні відповідати на виклики сучасності, і це завдання ні в якому разі не можна перекладати на плечі іноземних експертів, навіть із дружньо до нас налаштованих країн. Тому власне експертне середовище – це нагальна проблема української державної безпеки, не менша, ніж армія.

Слід також зазначити, що недовіра до наукового середовища, необізнаність в елементарних питаннях робить наших громадян вразливими щодо зовнішніх маніпуляцій. Однією з причин виникнення Майдану в Україні було те, що двадцять три роки громадяни безвідповідально ставилися до вибору влади на всіх рівнях, від місцевих до державних. Пересічний український громадянин дуже погано собі уявляє розділення гілок влади, функції депутатського корпусу, і за його уявою депутат повинен мостити доріжки та фарбувати паркани. З іншого боку наслідки радянської освіти призвели не просто до нульових, а від'ємних, шкідливих уявлень про загальні засади економіки і моделі функціонування ринку. Все це давало можливості владі маніпулювати суспільною думкою на свою користь.

Ключем до змін економіки є зміни громадянської свідомості, тому що тільки через зміну суспільної свідомості можливо запуснути працювати необхідні ринкові інституції, які є формальними і

неформальними домовленостями громадян, а також громадян і влади. Для цього необхідно працювати на розширення свідомості громадян, поширення у суспільстві справжніх, перевірених та фахових наукових знань, а головне, на створення авторитету науковців замість авторитету медійних персон.

Ми розпочали наш медійний волонтерський проект з малого, з лекцій, та їх поширення на Ютубі. Офф-лайн аудиторія може спочатку здатися не такою великою, але он-лайн вже є значною. Кількість переглядів деяких лекцій сягає восьмисот, що, на мій погляд, досить пристойно для науково-популярного продукту. Теми наших зустрічей доволі різноманітні, від лекції про звукові ілюзії, до дуже актуальних, як-от: лекція історика Сергія Луніна про повстанський рух на Україні у вісімнадцяті-двадцяті роки ХХ сторіччя або лекція київського економіста, члена Несторівської групи Володимира Дубровського «Сучасна політекономія України, або як нам вистрибнути з пастки?» про необхідний для нашого суспільства перехід до економіки відкритого доступу, в якій він пропагує та поширює ідеї Несторівської групи.

Але повноцінне формування критичного мислення на відміну від мислення магічного чи, взагалі, пралогічного, неможливе без знань про Всесвіт, які нам дають природознавчі науки. Тому велику увагу ми приділяємо астрономії, біології та фізиці. До того ж Харків є великим у межах України астрономічним центром. У Харкові працює планетологічна школа, започаткована академіком Барабашовим, що є значним культурним надбанням міста. Астрономи цієї школи, завідувач відділом фізики астероїдів і комет Інституту астрономії ім. Барабашова, доктор фізико-математичних наук Ірина Миколаївна Бельська брали участь у всесвітньо відомій місії Розетта, про що нам прочитав лекцію її учень Іван Слюсарев. Неповдалік від міста, в селищі Гракове Чугуївського району, розташований радіотелескоп УТР-2, найбільший у світі у декаметровому діапазоні, який нещодавно внесли до переліку національного надбання України розпорядженням президента НАНУ Бориса Патона. Тому астрономи зі своїми доповідями посідають чільне місце в розкладі нашого Вільного університету як представники одного з провідних напрямків харківської науки. Також декілька лекцій присвячено антарктичній станції «Академік Вернадський», на якій працюють харківські вчені, біологи та атмосферні фізики. Планується лекція про новий підкритичний реактор Харківського фізико-технічного інституту.

Отже, наш волонтерський проект виконує важливу функцію містків між науковою спільнотою і громадянами, які є платниками податків, що фінансують нашу науку. Попри те, що за півроку виконано доволі значний обсяг роботи, проект щотижневий і навіть з позачерговими лекціями, ми плануємо не тільки продовжувати працювати, але й розширювати нашу діяльність. Ми брали участь у Днях науки НАНУ у листопаді 2014 року і плануємо долучитися до Днів науки НАНУ у травні 2015 року. Важливим напрямком нашої роботи є створення незалежного інтелектуального майданчика, на якому б могли спілкуватися вчені різних галузей, які не перетинаються на роботі. Наприклад, лекцію чудового українського генетика Ольги Утевської про дослідження з популяційної генетики українського етносу прийшли послухати історики, бо мова йшла про генетичні методи дослідження формування українського етносу.

Таким чином, я вважаю, що популяризація української науки може бути дуже важливим напрямком волонтерського руху, тому що наша наука є фундаментом і нашої безпеки, і нашого економічного зростання. Не менш важливим, ніж допомога АТО чи біженцям. Війна закінчиться, і ми повинні опинитися не в зруйнованій, а в квітучій європейській країні, повноправного члену Західної цивілізації.

ВОЛОНТЕРСЬКА ДОПОМОГА УКРАЇНІ ВІД УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ США І КАНАДИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ АТО

О. О. Сухобокова

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

З розгортанням трагічних подій на сході України в 2014 р. українська діаспора (далі – УД) США і Канади паралельно із лобюванням міжнародної політичної та військової допомоги Україні й сама вдалася до волонтерства.

По суті, це відновлення поширеної в УД з кін. XIX ст. практики допомогових організацій, метою яких була матеріальна підтримка співвітчизників на території України, а також проведення масштабних акцій зі збору коштів. Зокрема, в 1914 р. у США постав Фонд визволення України для допомоги українському народу у війні, який

протягом року зібрав до \$25 тис. [5]. Так, за Першої світової війни було започатковано низку волонтерських кампаній УД США і Канади, спрямованих на допомогу українському народу у найкритичніші періоди.

Через 100 років, в умовах російського вторгнення, низка організацій УД США та Канади зайнялися збором та передачею в Україну коштів, гуманітарної та військової допомоги, створенням міжнародних благодійних фондів та підтримкою неурядових волонтерських фондів. На найвищому рівні цю діяльність координує Світовий конгрес українців (СКУ), а також Злучений Український Американський Допомоговий Комітет в США (ЗУАДК) та Суспільна Служба Українців Канади [11]. Реципієнтами допомоги є державні військові та медичні установи (Міноборони, Штаб ЗСУ, Прикордонна служба, госпіталі тощо), добровольчі батальйони, волонтерські організації в Україні, переселенці з окупованих територій та зони АТО, окремі сім'ї (наприклад, загиблих та поранених в АТО) чи особи (бійці).

Під егідою СКУ успішно діє фонд «Patriot Defence». До листопада 2014 р. фонд передав українським військовим 10 тис. покращених індивідуальних медичних аптечок та провів медичну підготовку 12 тис. бійців з допомогою інструкторів НАТО. У 2014 р. бюджет цього проекту склав \$1,3 млн., причому половину цих грошей збрала УД в США [12].

ЗУАДК, створений для допомоги українським біженцям після Другої світової війни, виступив з ініціативою «усиновити» поранених українських вояків – за посередництва організації оплатити медичне спорядження, ліки, одяг, харчі та інші потрібні речі для конкретного військового (25 доларів на місяць або 300 доларів на рік) [14]. Закупівлею медичного обладнання для лікування поранених бійців займається ініціатива «Support Hospitals in Ukraine» [10]. За весь період проведення АТО найбільшим гуманітарним вантажем наразі є 7-тонний вантаж з Канади із теплим одягом та медичним обладнанням, доправлений до Одеси в перші дні 2015 р. [3].

Прикметно, що УД США і Канади, де волонтерство має досить тривалу традицію і є поширеною формою суспільної активності, сама, поза згаданими установами, організовується для волонтерської підтримки України.

Більшість акцій полягає у зборі коштів і гуманітарної допомоги. Зокрема згадана вище організація «Разом» у ході всеамериканської

акції «Той Драйв» протягом жовтня 2014 р. зібрала понад 400 контейнерів речей для родин військових та біженців із зони АТО [9]. Часто допомога військовим та переселенцям поєднується. Так, УД Канади передала автомобілі-позашляховики для формування Першого медичного добровольчого батальйону, вщент заповнені гуманітарною допомогою для біженців [13].

До волонтерства охоче залучаються цілі українські громади міст США і Канади – купують і передають в Україну реанімобілі, броньовані джипи, тонни військового одягу та гуманітарних товарів. Наприклад, громада м. Олбані (США) з березня по листопад 2014 р. збрала \$15 тис. на медичні засоби для військових та організувала навчання щодо їх використання [4]. Активним учасником волонтерського руху стала церква. Зокрема, греко-католицька церква св. Йосифа в Чикаго збрала \$25 тис. для допомоги українським військовим [2].

Доволі поширеним явищем стала волонтерська допомога від конкретних осіб. Вона різниться за розміром – від 6 коробок термошкарпеток для військових вартістю \$1 тис. від Михайла Калиміна з Торонто до 120 контейнерів медичного устаткування та багатофункціональних медичних ліжок від лікаря з Чикаго Галини Бориславської [7, 8].

Часто волонтерський актив УД вдається до оригінальних способів залучення молоді до допомоги Україні. Це – різноманітні он-лайн аукціони, благодійні заходи за участі «Міс-Українська діаспора», всеамериканська акція «Купуй українське» тощо. Наприклад, у США «Разом» запровадила «моду» серед УД замість подарунка до дня народження дарувати речі для українських військових на передовій (найпопулярнішими подарунками стали каски та інші засоби захисту). Канадська волонтерська організація «Євромайдан-Оттава» оголосила подібну акцію до Різдва.

Узагальнених даних про гуманітарну та фінансову допомогу УД США та Канади наразі немає. Але про її обсяг свідчать і наведені вище приклади, і окремі офіційні повідомлення. Зокрема, за даними на листопад 2014 р. УД Канади передала на схід України лише медикаментів на 25 тис. канадських доларів [1]. За інформацією генерального консула України у Сан-Франциско С. Альошина, місцеві українські волонтери до листопада 2014 р. відправили в Україну гуманітарну допомогу вартістю \$250 тис. Втім, як він зауважив, загальна сума, зібрана у США волонтерами з УД, є набагато більшою [6].

Неможливо не згадати і волонтерів з УД, які безпосередньо беруть участь в АТО. Так, найвідомішими добровольцями стали двоє українців з США, які прийняли українське громадянство, щоб захищати землю своїх прадідів, і віддали за це свої життя – «Франко» та Володимир Питак.

Таким чином, відповіддю УД США і Канади на ті виклики, що постали перед Україною у 2014 р., став серед іншого і потужний волонтерський рух. Волонтерська діяльність УД, спрямована на підтримку історичної батьківщини, відбувається на кількох рівнях – робота спеціальних організацій, церков, ситуативні волонтерські акції на місцевому рівні, приватна ініціатива. В сукупності це є суттєвою фінансовою, військово-технічною, гуманітарною допомогою Україні, а також прикладом дієвої підтримки свого народу для всього зарубіжного українства.

Література

1. Вілінська Я. Активісти з Канади надіслали на східну Україну медикаментів на \$25 000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vidia.org/2014/29988>
2. Вілінська Я. Українська церква у Чикаго збрала 25 тисяч доларів для військових [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vidia.org/2014/27963>.
3. До Одеси прибув гуманітарний вантаж з Канади для українських військових [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hromadske.tv/society/do-odesi-pribuv-gumanitarnii-vantazh-z-kanadi/>
4. Допомога для Національної гвардії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://times.mk.ua/Blog/19080/dopomoga-dlya-nac-onalno-gvard-ukra-ni>
5. Куропась М. Українсько-американська твердиня: перші сто років Українського Народного Союзу. – Острог-Чикаго, 2004. – С. 151–152.
6. Лаврисюк Ю. Генеральний консул у Сан-Франциско: Рівень підтримки України з боку США зараз безпрецедентний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obozrevatel.com/interview/65179-generalnij-konsul-ukraini-u-san-frantsisko-riven-pidtrimki-ukraini-z-boku-ssha-zaraz-bezpretsedentnij.htm>
7. Паплаускайте М. Лікар з Чикаго передала 120 коробок допомоги для українських госпіталів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vidia.org/2014/26764>
8. Паплаускайте М. Українець із Канади закупив для армії термошкарпеток на тисячу доларів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vidia.org/2014/32215>
9. Паплаускайте М. У США зібрали контейнер речей для родин військових та біженців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vidia.org/2014/29711>

10. Савчук А. Зі США у Дніпропетровськ поїхав контейнер з медобладнанням [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vidia.org/2014/31641>
11. Світовий Конгрес Українців закликає українську діаспору терміново надати гуманітарну допомогу Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uuarc.org/humanitarian-aid-euromaidan/appeal-of-ukrainian-world-congress/>
12. Україна бере на озброєння прийняті в НАТО стандарти військово-польової медицини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine.setimes.com/uk/articles/uwi/features/2015/01/14/feature-01>
13. Українська діаспора в Канаді передала в Україну гуманітарну допомогу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dyvys.info/suspilstvo/ukrajinska-diaspora-v-kanadi-peredala-v-ukrajinu-humanitarnu-dopomohu-foto.html>
14. Adopt a Wounded Ukrainian Soldier [Electronic Resources]. – Access mode: <http://www.uuarc.org/our-programs/adopt-a-wounded-ukrainian-soldier/>

ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ КРАСНОГО КРЕСТА В КИТАЕ

Ян Сяоцунь (Китай), Е. П. Чмыхало

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

Китайское общество Красного Креста было создано в 1904 году в связи с началом русско-японской войны 1904–1905 гг. Представляется закономерным, что первый вариант китайского национального общества Красного Креста появился в Шанхае – городе, который можно было характеризовать большей прогрессивностью взглядов. После начала военных действий между Россией и Японией, в марте 1904 г. в Шанхае по инициативе некоторых видных чиновников Китая, прежде всего Шэнь Дунхэ – даотая по делам таможни, по образцу международной организации Красного Креста было создано «Благотворительное общество Красного Креста 3-х восточных провинций». Задачей данной организации стало оказание помощи терпящему бедствие китайскому населению района военных действий в Маньчжурии. Это учреждение стало прототипом национального китайского общества Красного Креста, несмотря на то, что не было официально признано Международным комитетом Красного Креста (МККК) и потому не имело возможности эффективно работать в зоне военных действий.

Требовалось создание официальной организации, которая могла бы вести профессиональную деятельность под флагом Красного Креста, для чего необходимо было признание со стороны МККК.

10 октября 1904 г. по инициативе известных государственных деятелей Китая – Люй Хайхуаня – полномочного представителя правительства, и Шэн Сюаньхуая – первого заместителя министра промышленности, в Шанхае состоялось совместное заседание с участием представителей 4 иностранных государств – США, Англии, Франции и Германии. Результатом стало учреждение Шанхайского Международного отделения общества Красного Креста. Учреждение получило наименование «Международное отделение», поскольку в состав его правления вошли как представители китайской стороны, прежде всего, Шэнь Дунхэ, так и ряд известных европейцев, находившихся в Шанхае. Была разработана программа первоочередных действий Отделения, в том числе:

- 1) создание медицинских учреждений в зоне военных действий, оказание медицинской помощи раненым воинам, а также случайным жертвам снарядов из местного мирного населения;
- 2) обеспечение транспорта для вывоза раненых;
- 3) содействие выводу мирного населения из зоны военных действий.

Опираясь на факт создания Шанхайского международного отделения общества Красного Креста, цинское правительство обратилось к воюющим сторонам с просьбой о допущении врачей и других представителей этой организации в зону военных действий для оказания помощи китайскому населению. Однако как со стороны России, так и со стороны Японии был получен отказ. Обе воюющие стороны напомнили китайскому правительству, что, согласно установившейся международной практике и нормам международного права, правом находиться в пределах театра военных действий обладают только представители Красного Креста воюющих сторон. Персонал Красного Креста нейтрального государства может вести свою деятельность лишь вне зоны прямых военных операций. Таким образом, представители Международного отделения как учреждения страны, соблюдающей нейтралитет, в зону военных действий допущены не были. Тем не менее, в том же году эта организация, ставшая фактически первым официальным вариантом китайского национального общества Красного Креста, получила одобрение МККК.

В 1906 г. цинское правительство подписало Женевскую конвенцию. Представитель Китая как страны, присоединившейся к Конвенции, принял участие в проходившей в том же году в Женеве международной конференции Красного Креста. При голосовании по поводу эмблемы международного движения Китай не выразил никаких возражений против использования в этом качестве Красного Креста. Эта эмблема является символом Китайского общества Красного Креста и в настоящее время.

Цинское правительство выделило определенную сумму на поддержку вновь созданной организации (хотя пожертвования, собранные местными учреждениями и предпринимателями, составили значительно большую сумму), которая в 1907 г. была переименована в «Общество Красного Креста династии Великая Цин». После Синьхайской революции 1911 г. «Общество Красного Креста династии Великая Цин» было переименовано в Китайское общество Красного Креста. 15 января 1912 г. МККК издал циркуляр, уведомляя государства-участников Женевской конвенции об официальном признании Китайского общества Красного Креста в качестве полноправного члена международного движения Красного Креста.

После создания в 1919 г. международной Лиги обществ Красного Креста Китай присоединился к ней в качестве участника.

Таким образом, Китайское общество Красного Креста является первой и старейшей неправительственной организацией Китая. Пройдя через испытания войной, стихийными бедствиями и др., оно оказало неоценимую помощь пострадавшим соотечественникам и раненым военнослужащим.

После создания Нового Китая в ходе консультаций было решено провести реорганизацию Общества. В июле 1982 года делегации Китайского правительства и Китайского общества Красного креста участвовали в работе XVIII Международного конгресса Красного Креста. Конгресс признал Китайское общество Красного Креста единственным законным представителем Китая в структуре международного Красного Креста, оно стало первой китайской организацией, в отношении которой было принято решение о восстановлении законного места КНР в международных организациях после создания Нового Китая. В условиях осуществления политик реформ и открытости быстро развивающаяся экономика и всесторонний общественный прогресс открыли перед китайским Красным Крестом исторический шанс развития.

Сегодня общество растет в плане масштабов, силы и авторитета. Оно активно участвует в оказании помощи и спасении пострадавших от стихийных бедствий. Исполняя свою миссию, Общество преодолевает трудности совместно с государством. Закон о Китайском обществе Красного Креста законодательно регулирует деятельность этой организации и стимулирует ее развитие.

В ноябре 2013 года китайское Общество Красного Креста выпустило серию мобильных приложений по оказанию первой помощи пострадавшим. Приложения разработаны международной федерацией обществ Красного Креста и Красного Полумесяца. Они успешно применяются во многих странах мира. В приложениях содержится информация по оказанию первой помощи пострадавшим, о правилах поведения во время стихийных бедствий и чрезвычайных ситуаций, а также о методах проведения спасательных операций.

В плане создания массовой сети взаимопомощи, подготовки персонала скорой медицинской помощи, стимулирования безвозмездного донорства, профилактики СПИД, борьбы с эпидемией атипичной пневмонии Общество сыграло самую положительную роль и получило высокую оценку со стороны китайской и международной общественности и средств массовой информации.

Общество активно сотрудничает с соответствующими международными организациями, участвует в деятельности по послевоенному урегулированию, обмену военнопленными, решению проблем беженцев и т.д. В этих вопросах общество выполняет уникальные функции и играет беспрецедентную роль.

Организация Красного Креста Китая помогает и Украине. Так, в 2014 году Организация направила в Украину помощь вынужденным переселенцам и лицам, пострадавшим в зоне вооруженного конфликта на Донбассе. Гуманитарная помощь включала в себя медицинское оборудование, в том числе электрогенераторы для операционных, мобильные рентгенаппараты, аппараты УЗИ и ЭКГ, дефибрилляторы; больничные кровати, инвалидные кресла, костыли и носилки, одеяла; наборы первой медпомощи, кухонные наборы, очистители воды и многое другое. Общая стоимость помощи – 20 млн юаней (3,23 млн долларов).

Миссия Красного Креста благородна и величественна. В новом веке своей истории Общество сделает еще больше для стимулирования развития нашей страны и сохранения мира на планете.

Литература

1. Hutchinson John F. Champions of charity : War a. the rise of the Red Cross / John F. Hutchinson Boulder (Colo.) : Westview press, 1996. – XXII, 448 p.
2. Bugnion Francois. The red cross and red crescent emblems / Francois Bugnion: Geneva, 1995. – 16 p.
3. Шиндлер Д. Международный комитет Красного Креста и права человека / Дитрих Шиндлер – [М.] : Международ. ком. Крас. Креста, 1998. – 14 с.
4. http://www.ukrinform.ua/rus/news/kitayskiy_krasniy_krest_peredal_pomos_hch_pereselentsam_bolee_chem_na_3 mln_1694979

ІСТОРІЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

С. С. Тимченко, А. В. Шмаріна

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Роком виникнення волонтерського руху вважається 1859-й. Саме тоді французький письменник-журналіст Анрі Дюман, вражений кривавими картинами битви при Сольфогіно, запропонував ідею створення Червоного Хреста – організації, яка працювала б на волонтерських засадах і надавала першу медичну допомогу пораненим бійцям. Принципами, сформульованими Дюманом, керуються сьогодні волонтерські організації в усьому світі. До XIX ст. волонтерство сприймалось як військова справа, а волонтери – романтичні юнаки, які прагнули за покликом серця піти в бій за чужу незалежність і обов'язково в далеку екзотичну країну.

З XIX ст. волонтерство набуває соціального змісту і визначається як добровільна, неоплачувана діяльність у вільний від основної роботи час, спрямована на допомогу іншим. В країнах Західної Європи і США волонтерський рух почав активно розвиватися в XIX ст. як рух «дружніх візитерів», сестер милосердя, самаритян, місіонерів. В 20-ті роки XX ст. з'являються перші міжнародні робочі табори добровольців, європейські служби добровільної праці. Після Першої світової війни в 20-ті роки французи і німці, зустрівшись, вирішили, що «...краще працювати разом, ніж воювати один проти іншого». Ця чудова думка стала потім девізом волонтерського руху.

У 1920-ті роки у Франції біля Вердена був організований перший волонтерський загін за участі французької та німецької молоді.

Волонтери відновлювали зруйновані Першою світовою війною ферми, не отримуючи за свою працю кошти. При цьому зацікавлена сторона забезпечувала добровільних працівників житлом, харчуванням, медичним страхуванням – цей принцип організації волонтерського руху зберігся і в наш час. З цього й почала свою діяльність Міжнародна громадська служба, яку заснував П'єр Сересоль у 1920 році як гуманітарний рух. Принцип її – «Не говорити, а діяти».

Розквіт волонтерського руху в США припадає на 1930-ті роки, в цей час у ньому взяло участь близько 3-х мільйонів молоді. Президентом Ф. Рузвельтом була створена волонтерська організація Civilian Conservation Corps для зниження рівня безробіття. Наступний розквіт волонтерства в США починається з 1961 року, коли Президент Д. Кеннеді створив організацію «Служба миру».

У 1970 році в Ізраїлі була створена національна цивільна служба для того, щоб забезпечувати можливість волонтерського служіння для релігійних єврейських дівчат, які згідно з законом не повинні проходити військову службу. У Європі з 1980-х років волонтерські загони широко розповсюджують екологічні проекти. В США, починаючи з 1993 року, при Президенті Б. Клінтоні, волонтерських рух досяг найбільших розмахів. Оскільки Президент фінансував волонтерські служби, до 1996 року волонтерів стало уже 35 тисяч. В Парижі 14 вересня 1990 року на XI Всесвітній конференції Міжнародної Асоціації добровільних зусиль була прийнята Загальна декларація волонтерів. В ній визначаються цілі, значення, принципи руху. Сьогодні волонтерські організації існують у 80 країнах світу.

Волонтерська діяльність з давніх-давен була притаманна українському народу. Адже у словнику української мови подано низку слів-синонімів (доброчинність, доброчинство, добродійство, добродіяння, благодіяння тощо), які мають однакове тлумачення: «Надавати допомогу, сприяти кому-небудь у чомусь». Перші вітчизняні добровольці – Червоний Хрест, організований добровільний запис в сестри милосердя для шпиталю і лікарень для хворих. В Україні поняття «волонтер» до 90-х ХХ ст. не існувало. Людей, що займалися суспільно-корисною справою, називали доброчинцями, благодійниками, альтруїстами, громадськими діячами, меценатами (Князь Володимир, Ярослав Мудрий, Гетьман Петро Сагайдачний, Мазепа), приватні благодійники Терещенки, Семеренки, Броцькі.

У 90-х роках з розвитком мережі центрів ССМ і браком професійних кадрів виникає необхідність у залученні соціально активних добровольців до соціальної роботи.

Український народ після активного волевиявлення у 1991 році свого прагнення жити у незалежній, самостійній державі одержав унікальну можливість утвердити себе серед розвинутих цивілізованих країн світу. Сьогодні в Україні зароджується демократичне суспільство, яке має базуватися на принципах свободи, творчості та гуманізму. Формальні державні структури не в змозі реагувати на всі запити суспільства, тому особливої ваги набуває громадський рух. Про те, що цей процес розпочався і триває, незважаючи на труднощі, свідчить поява сучасних недержавних організацій, кількість яких сягнула понад 20 тисяч. Однак, лише незначна частина цих організацій працює з волонтерами.

У травні 1998 року Україна серед інших країн Центральної та Східної Європи, а також кількох країн Азії розпочала реалізацію регіональної програми, «Ініціатива з роботи на добровільних засадах». Ідея програми належить Нью-Йоркському Інституту Відкритого Суспільства, і впроваджується вона через мережу національних відділень. Головною метою програми є відновлення руху волонтерів у згаданих країнах як запоруки громадського суспільства та незворотності демократичних перетворень, збільшення частки добровільної праці громадян, спрямованої на розв'язання конкретних проблем.

До своїх цілей і завдань в Україні програма передусім відносить: активізацію громадської діяльності в Україні шляхом розвитку руху волонтерів, спрямованої на якнайширше залучення населення до суспільно корисної праці на добровільних засадах у громадських організаціях, службах соціального захисту та медичній сфері для допомоги у розв'язанні проблем суспільства. Варто також зазначити, що не лише громадські організації, а й державні теж намагаються розвивати волонтерський рух в Україні. Про це свідчить діяльність ССМ, де поряд з професійними соціальними працівниками працюють добровільні помічники. Волонтерські служби при ЦССМ поступово стали одним із напрямів державної молодіжної політики.

Генеральна Асамблея ООН проголосила 2001 рік Міжнародним роком волонтерів. Основними цілями проведення його були визначені: підвищення рівня визнання волонтерської діяльності, допомога

та сприяння їй, популяризація, створення мережі поширення та обміну інформації про неї. Умова виконання поставлених завдань – співпраця таких секторів суспільства, як громадські організації, держава, приватні особи.

22 березня 2001 року Президент України підписав розпорядження про проведення в Україні Міжнародного року волонтерів.

Отже, всі ці дані говорять про те, що попит на волонтерську працю зростає з кожним роком. З'явилося багато організацій в Україні, які займаються залученням та навчанням волонтерів, або тих, що спеціалізуються лише на розвитку волонтерства. Доречно зазначити, що на сьогодні існує, наприклад, в м. Києві, принаймні три фактори, які уможливлюють запровадження волонтерства в суспільне життя:

1. наявність користувачів соціальних послуг та поля для волонтерської діяльності, які можуть запропонувати недержавні громадські організації;

2. наявність потенційних волонтерів, яких можна залучати організовувати, навчати;

3. існування світових моделей волонтерства та методичних рекомендацій щодо роботи волонтерського сектора, які поступово впроваджуються методом тренінгових занять для підготовки тренерів.

Отже, можна зробити висновок, що в сучасних умовах потрібне усвідомлення громадськістю, державними органами важливості оптимізації різноманітних аспектів соціального розвитку. Соціальні проблеми мають неухильно розв'язуватись, успіх намічених змін залежатиме від кваліфікації працівників, зайнятих соціальним обслуговуванням і захистом, що передбачає відповідну підготовку кадрів; вона стає завданням першочергової ваги у здійсненні нової політики країни. Формування великого руху добровольців є одним з важливих шляхів до продуктивної соціальної роботи в будь-якій державі.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ПРОЯВ ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Є. С. Холєва, І. А. Трубіцина

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

На сучасному етапі слово «волонтер» є одним з поширених у нашому суспільстві. Хто ж він такий – волонтер?

Не всі знають, хто такі волонтери. Якщо заглянути до словників, то в перекладі з французької, волонтер – це людина-доброволець. Людина, що має звичку піклуватися про близьких людей, надаючи допомогу абсолютно добровільно і без будь-якої користі для себе. А нагорода за це – вдячність людей, яким надана суттєва допомога.

Окрім того, волонтери отримують корисні знання, нові знайомства, спілкування з різними людьми. Але головне, що волонтери отримують – це відчуття того, що вони є корисними для суспільства. Завдяки цьому волонтери працюють для блага своєї країни абсолютно безкоштовно.

Волонтер (доброволець) – це людина, що бере участь (абсолютно безкоштовно) у різних кампаніях, що мають соціальне значення: розповсюдження необхідної інформації, підготовка та проведення громадських акцій, навчання тощо. У багатьох країнах світу існує велика кількість волонтерських організацій.

Хто ж такий волонтер конкретно? Волонтер – це будь-яка фізична особа, у тому числі іноземні громадяни та особи без громадянства, які вносять свій вклад у розвиток волонтерства, що здійснюють волонтерську діяльність на засадах принципу добровільності й активності.

Волонтерська діяльність – це широке коло діяльності, що включає традиційні форми взаємодопомоги і самопомочі, надання різних послуг та інші форми громадської участі, що здійснюються добровільно для блага широкої громадськості. Вона може набувати будь-яких форм: від традиційних звичаїв обопільної допомоги до допомоги суспільству під час кризи, зусиль, спрямованих на вирішення соціальних конфліктів та проблем бідності.

Грошова винагорода не є головним мотивом у цій справі. Якщо сказати простіше, то волонтерська праця не оплачується, як це прийнято розуміти у нашому суспільстві, коли за будь-які послуги

необхідно платити. Але це не означає, що волонтер працює абсолютно безкоштовно. При цьому волонтери можуть витратити на свою діяльність від шести та більше годин на тиждень. Волонтери – не тільки альтруїсти, вони працюють заради набуття досвіду, спеціальних навичок і знань, встановлення особистих контактів.

Зазвичай волонтери витрачають свій особистий час для блага тих людей, які дійсно потребують допомоги. Волонтери допомагають у домах для літніх людей. Організують збір речей для них. Допомагають нужденним вирішувати будь-які соціальні проблеми. Надають активну допомогу людям з обмеженими можливостями. Водночас волонтери ведуть активну роботу в дитячих будинках та лікарнях, допомагаючи дітям тим, чим можуть. Тобто займаються збором речей для дітей, пошуком донорів, організацією свят, днів народжень, змагань тощо.

Волонтерство як суспільний рух виникло на Заході. Більш впевнено можна говорити про виникнення феномена волонтерства вже з середини XIX століття. Вважається, що виникнення волонтерського руху у світі датується 1859 роком, коли відомий французький письменник-журналіст Анрі Дюран, вражений наслідками кривавої битви при Сольферіно, запропонував створити Червоний Хрест – організацію, яка б працювала на волонтерських засадах і надавала першу медичну допомогу полоненим та пораненим. З того часу волонтерські організації усього світу керуються принципами, сформульованими Анрі Дюраном.

XX ст. характеризується розгортанням волонтерського руху, створенням низки волонтерських організацій світового значення. Зокрема, у Європі після закінчення Першої світової війни з'явилися люди, готові надавати допомогу постраждалим у війні. Саме в цей час були створені перші волонтерські організації. Було засновано Координаційний комітет міжнародної волонтерської служби (CCIVS) під егідою ЮНЕСКО зі штаб-квартирою у Парижі.

В Україні волонтерство має свою історію. За дослідженням історії Галичини Адріана Огорчак, «українці завжди опікувалися старими та немічними, вдовами, сиротами. Сильний допомагав слабшому. Великі справи робили разом. Чуйність, ніжність у взаєминах між людьми викликали захоплення у мандрівників, які приходили до нас із далеких країн». Усім відомі імена Костянтина Острозького, Петра Сагайдачного, Івана Мазепи, Михайла

Грушевського, які не тільки були відомими політичними діячами, але й меценатами і благодійниками .

У незалежній Україні розвиток волонтерського руху датується початком 90-х років ХХ ст., коли було створено службу під назвою «Телефон Довіри», де працювали волонтери (добročинний «Телефон Довіри» в Одесі).

Із 1992 року в Україні починає активно розвиватися мережа соціальних служб для молоді (нині – центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді). Головна мета їхньої діяльності – реалізація державної молодіжної політики та завдань, окреслених у Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (15.12.1992, № 2859) і Законі України «Про сприяння становленню та соціальному розвитку молоді в Україні» (05.02.1993, № 2998-ХІІ). Саме створення центрів соціальних служб для молоді (нині – центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді) спричинило активний розвиток волонтерського руху.

У 2006 році було вперше проведено Всеукраїнський конкурс «Волонтер року». Конкурс проводився для того, щоб публічно подякувати волонтерам, а також, щоб продемонструвати приклади волонтерської діяльності і цим самим надихнути інших долучитися до волонтерського руху. Щороку 5 грудня в Україні, як і у всьому світі, відзначається Міжнародний день волонтерів.

У липні 2012 року було прийнято Закон України «Про волонтерську діяльність» зі змінами і доповненнями. У ньому наголошується про те, що волонтерська діяльність ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровольності, безоплатності, безкорисливості, неприбутковості.

Волонтерство – це фундамент громадянського суспільства. Без участі волонтерів важко уявити громадські організації й благодійність взагалі, без них унеможливується якісний суспільний контроль за діями влади та бізнесу. Без волонтерів бракує енергії для будівництва суспільства, не вистачає сил і часу на людей, які потребують допомоги, не достатньо творчого потенціалу для розв'язання соціальних проблем.

Формальні державні структури не в змозі реагувати на всі запити суспільства, тому особливої ваги набуває громадський рух. Про те, що цей процес розпочався і триває, не дивлячись на труднощі, свідчить поява сучасних недержавних організацій, окремих

волонтерів, які особисто займаються волонтерською діяльністю, особливо в умовах сучасної військової агресії з боку Росії. Таким чином, коло волонтерської діяльності значно розширилося. Поряд з мирною діяльністю, волонтери займаються допомогою військовим, постраждалим під час бойових дій, переселенцям з окупованих територій, малозабезпеченому прошарку населення.

Завдяки тому, що волонтерський рух ґрунтується на засадах дружніх відносин та взаємодопомоги, людина, що стала волонтером, стає учасником надзвичайних людських взаємовідносин: ти потрібен! Це дозволяє швидше вирішувати як маленькі, так і глобальні проблеми, використовуючи досвід, вміння та навички волонтерських організацій та окремих волонтерів.

Література

1. *Бондаренко В. А.* Роль школи волонтерів у становленні особистості майбутнього соціального працівника / В. А. Бондаренко // Збірник наукових праць ТПУ. – 2006. – С. 11–19.
2. Волонтером может быть каждый. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.volunteers.com.ua/o-nas/prezident.html>.
3. Закон України «Про волонтерську діяльність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T113236.html
4. Кто такой волонтер? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://volunteers.com.ua/kto-takoi-volonter.html>.
5. *Лях Т. Л.* Волонтерство як суспільний феномен / Т. Л. Лях // Проблеми педагогічних технологій [зб. наук. пр.]. – Луцьк, 2004. – Випуск 3–4. – С. 139–144.
6. *Рудякевич Т. О.* Організація волонтерського руху у вищих навчальних закладах: Діагностичний інструментарій: Методичні розробки / Т. О. Рудякевич. – Житомир, 2004. – 370 с.

Міжнародна науково-практична конференція

**«ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ: ІСТОРІЯ,
СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ»**

(17–18 квітня 2015 року, Харків)

Відповідальний за випуск *Н.П. Книшенко*

Авторська редакція